

MÜNÂZARAT

Metin, Sadeleştirme ve Açıklama

Abdullah Aymaz

BEDİÜZZAMAN
Said NURSÎ

Münâzarat

MÜNÂZARAT

Metin, Sadeleştirme ve Açıklama

BEDİÜZZAMAN
Said NURSÎ

Abdullah Aymaz

MÜNÂZARAT

Copyright © Şahdamar Yayınları, 2006

Bu kitaptaki metin ve resimlerin, tamamının ya da bir kısmının, kitabı yayımlayan şirketin önceden yazılı izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

Editör

Seyit N. ERKAL

Kapak

İhsan DEMİRHAN

Mizanpaj

Mehmet Süm

ISBN

975-9090-51-1

Yayın Numarası

47

Basım Yeri ve Yılı

Çağlayan Matbaası / İZMİR Tel: (0232) 252 20 96

Nisan 2006

Genel Dağıtım

Gökkuşuğu Pazarlama ve Dağıtım

Alayköşkü Cad. No: 12 Çağaloğlu/İSTANBUL

Tel: (0212) 519 39 33 Faks: (0212) 519 39 01

Şahdamar Yayınları

Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5

34676 Üsküdar/İSTANBUL

Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20

www.sahdamaryayinlari.com

İÇİNDEKİLER

Takdim	7
Bediüzzaman'ın Farklılığı	11
Şamlı Hafız Tevfik Diyor Ki	11
Elbette Farklı Olacak	14
Bediüzzaman'da Tecdid Düşüncesi...	17
Tashih Buyursunlar	21
Ali İhsan Tola Ağabeyim Diyor ki	21
İfade-i Meram ve Uzunca Bir Mazeret	41
Sorular ve Cevaplar	45

TAKDİM

B izim öğrencilik yıllarımızda, okuduğu her kitap için “Ben, bu kitaptan ne anladım?” diye düşünüp bunların bazılarını yazı ile tespit eden Risale-i Nur’un avukatı Ahmet Feyzi Kul, Münâzarat için de “Risalenin başında ‘Azametli, bahtsız bir kıtanın; şanlı, tâlihsiz bir devletin; değerli, sahipsiz bir kavmin reçetesi veyahut Bediüzzaman’ın Münâzaratı’ yazılı. Reçete yazanın, doktor olması gerekmez mi? Evet, gerekir. İşte Osmanlı Devleti henüz ayakta iken (1911) ‘Şanlı, talihsiz bir devlet’ tabirini kullanmış... Hutbe-i Şâmiye isimli eserinde de de, Osmanlı Devleti’nin içtimaî hastalıklarını bir bir sayıp döktükten sonra, hâzık bir hekim gibi hastalıkların devaları için reçetesini de yazmıştır. Zaman da onu haklı çıkarmıştır.” demişti...

Ayrıca sohbetlerde Merhum Ahmet Feyzi Ağabey, Münâzarat’tan “On üçüncü asrın minaresinin başına çıkmışım.” gibi ifadeler geçince “Peki, on üçüncü asrın minaresi ne demek? Oraya niçin çıkmış? Neden çok bağıryormuş? Kimmiş bu adam? Nereden mezun olmuş? Bu kadar isabetli teşhisleri nasıl yapabilmiş?” şeklindeki sorularla bizleri düşünmeye sevk ederdi... İşte, bu sohbetlerin yapıldığı o günlerde, tavukçulukla meşgûl bir ağabeyimiz sohbe gelirken yanında çok yaşlı bir kişiyi de getirmişti. O kişi dedi ki: “Ben, çocukluğumda İstanbul’da bir dergâha devam ederdim. Şeyhimiz âlim, fâzıl bir mürşiddi. Onun için, her meselemizi ona sorardık. O sıralarda elime Bediüzzaman Hazretlerinin küçük risaleleri geçti. Okuyordum, ama mânâlarını bir türlü tam olarak çözemiyordum. Bunları alıp mürşidimize götürdüm. O, eline al-

dı, okudu, okudu sonra bana, “Evladım, bu zat, bir kutup veya bir gavs olsa gerektir!” dedi. Ben de şeyhimizin sözleri üzerine, düşünmeye başladım ve bir rüya gördüm... Ben askermişim... Üzerimde askeri elbiseler var. Birden ‘Seni sertabip (baş hekim) çağırıyor!’ dediler, hemen koşup gittim. Baktım, apoletli beyaz askerî elbiseler içinde ciddi bir zat ayakta durmakta... Bana, ‘Evladım kimdir diye merak ettiğin o kutup ve gavs benim!’ dedi. Uyandım.”

Bu enteresan bir rüya... O kişi Üstad’ı, herhangi bir hastanede başhekim olarak değil de, devlet bünyesinde, askeriye içinde, üst rütbelerde görüyor. Çünkü Bediüzzaman Hazretleri, o zaman ülkenin dertlerini teşhis etmekle birlikte, çare ve reçetelerini de devletimizin bütüklerine, meselâ padişahlara, devlet içinde aktif İttihat ve Terakki’nin paşalarına sunuyor. Bu yüzden, bazen tumarhanelere bile atıldığı oluyor. Yani, “Böyle acayip kılığınla gelmişsin de, senden hiç beklenmeyecek enteresan şeyleri söylüyorsun.” deniyor. “Her meseleye bir delil getiren, elbette delidir.” diyerek delilerin yanına gönderiyorlar. Ama o yılmıyor, bildiklerini, anlatılması lâzım gelenlere anlatıyordu. Bütün bunlardan sonra, iki musibet mektebinde de bir nevi derslerini tamamlıyor ve Güneydoğu’da halkın, aşiretlerin içine gidiyor. Onlara da, içtimâî gelişmeler hususunda bilmeleri ve yapmaları gerekenleri anlatıyor. Bazen soruları onlar soruyor, bazen de onların sormaları gerekenleri onların adına kendisi soruyor ve cevabını veriyor.

Evet, Münâzarat, Bediüzzaman Hazretlerinin İkinci Meşrûtiyet’ten sonra, şarktaki aşiretler arasında yaptığı sohbetler esnasında sorulan sorulara verdiği cevaplardan oluşmaktadır. (Münâzarat’ın ilk baskısı 1911’de yapılmıştır). 1950 yıllarında da, bizzat Müellif tarafından eser gözden geçirilerek, hatta zaman ve zeminin hassasiyeti nazara alınarak bazı bölümleri çıkarılmak suretiyle eserin tekrar basımı yapılmıştır.

1990’lı yıllarda, hem başbakanlık hem de cumhurbaşkanlığı yapmış bir zatın ziyaretine gitmiştik. Yanında, çok yakınlarından bir bakanı da bulunuyordu. Biz, Güneydoğu’nun dertlerini ele alarak Bediüzzaman Hazretleri’nin ileri sürdüğü çarelerden bilhassa eğitim konusu ile ilgili ileri sürdüğü tekliflerden bahsettik... O da bize, “Gerçekten çağları delen fikirler!” dedi.

Evet, günümüze baktığımızda problemlerin pek değişmediği görülüyor. Ama, çare adına yapılanlar da pek sadre şifa şeyler değil... İnşallah, oralarda başlayan ve halkın sahip çıkarak geliştirmeye çalıştığı eğitim hizmetleri çok büyük ümitler vermekte, şarkın geleceği için muhteşem şeyler vadetmektedir.

BEDİÜZZAMAN'IN FARKLILIĞI

Şamlı Hafız Tefvik Diyor ki:

Malûm olsun ki, “Zübdetü’r- Resâil Umdetü’l- Vesâil” nâmında, Kutbü’l-ârifin Ziyâeddin Mevlânâ Hâlid’in (kuddise sirruhu) kıymetli mektuplarından ve risâlelerinden iktibas edilmiş kutsi nasihatlarının tercümesine dair bir risâleyi on üç sene önce, Bursa’da Hoca Hasan Efendiden almıştım. Nasılsa mütalâasına muvaffak olamamıştım. Tâ bugünlerde, kitaplarımın arasında bir şey ararken elime geçti. Dedim: “Bu Hz. Mevlânâ Hâlid, Üstad’ımın hemşehrisidir. Hem İmam-ı Rabbânî’den sonra Nakşibendî tarikatının en mühim kahramanıdır. Hem Nakşibendî tarikatının Hâlidî kolunun pîridir.”

Risâleyi okurken, Hz. Mevlânâ Hâlid’in tercüme-i hâlinde şu fikrayı gördüm: “Altı muteber hadis kitabından, İmam-ı Hâkim ‘Müstedrek’inde; Ebu Dâvud ‘Kitab-ı Sünen’inde; Beyhakî, ‘Şuab-ı İman’ında tahrir buyurdıkları: ‘Her yüz senede Cenab-ı Hak, bir din müceddidi gönderiyor.’ hadis-i şerîfine mazhar ve mâsadak ve tam izhâr edici olan Mevlâna, meşhur, âriflerin kutbu, vâsılların gavvı, Muhammed Aleyhisselamın vârisi, tarikatü’l- âliye ve’l- müceddidiyenin kâmilî Hâlid-i zülcenâheyn (Kuddise sirruhû) ilâ âhir...”

Sonra, Tarihçe-i Hayat'ında gördüm ki, doğumu, hicrî 1193 tarihindedir. Sonra gördüm ki, hicri 1224 tarihinde Saltanat-ı Hind'in başşehri olan Cihanâbâd'a dâhil olmuş. Abdullah Dehlevî Hazretlerinden aldıkları manevî füyuzât ile Nakşibendi tarikâtı silsilesine girip müceddidliğe başlamış.

Sonra hicri 1238'de, ehl-i siyasetin nazar-ı dikkatini celbettüğinden, vatanını terk ederek Şam diyarına hicretle gitmiştir. Hem içinde gördüm ki, Hz. Mevlânâ'nın nesli, Hz. Osman bin Affan'a (r.a.) mensuptur.

Sonra gördüm ki, tercüme-i hâlinde, istidat-ı fitrî ve harika kâbiliyeti ile yaşı yirmiye gelmeden önce, asrın ulemasının en bilgini ve vaktin allâmesi olmuş. Süleymâniye kasabasında, ilim öğretmekle meşgûl olmuştur.

Sonra, Üstad'ımın (Bediüzzaman) tarihçe-i hayatını düşündüm. Baktım, dört mühim noktada tevâfuk ediyorlar.

Birincisi: Hz. Mevlânâ Hâlid 1193'te dünyaya gelmiş; Üstad'ım (Bediüzzaman) ise 1293'te. Tam Mevlânâ Hâlid'in 100 senesi bittikten sonra, dünyaya gelmiş.

İkincisi: Hz. Mevlâna Hâlid dini tecdid mücâhedesine başlamak üzere, 1224'te Hindistan'ın başşehrine girmiş. Üstad'ım ise aynen 100 sene sonra 1324'te, Osmanlı saltanatının başşehrine girmiş. Mânevî mücâhedesine başlamış.

Üçüncüsü: Ehl-i siyasetin, Hz. Mevlâna Hâlid'in fevkalâde şöhratinden vehme kapılarak, Şâm diyarına nakl-i mekân ettirmesi 1238'de vâki olmuştur. Üstad'ım ise, aynen 100 sene sonra, 1338'de Ankara'ya gidip onlarla uyuşamayıp, onları reddederek, küserek tekrar Van'a gidip, bir dağda inzivâ hayatı yaşarken, 1338 senesini müteâkip, Şeyh Said Hâdisesinin vukuu münasebetiyle ehl-i siyasetin vehmine dokunmuş. Bu vehimden dolayı, Üstad'ımız Burdur ve Isparta vilâyetlerinde, dokuz sene mecburî ikamet ettirilmiş.

Dördüncüsü: Hz. Mevlânâ Hâlid, yaşı yirmiye varmadan evvel, allâme-i zaman hükmünde fuhûl-ü ulemanın (ilim ve faziletçe emsâllerinden üstün âlimlerin) üstünde görünmüş, ders okutmuş. Üstad'ım ise, tarihçe-i hayatını görenlere ve bilenlere mâlumdur ki, on dört yaşın-

da icâzet alıp, zamanın ulemasının en âlimleriyle muârazaya girişmiş, on dört yaşında iken, icâzet almaya yakın talebelere ders vermiştir.

Hem, Hz. Mevlânâ Hâlid, neslen Osmanî olduğu ve bütün kuvvetiyle sünnet-i seniyye için çalıştığı gibi, Üstad'ım da Kur'an-ı Hakîm'e hizmet noktasında, meşreben Hz. Osman Zinnûreyn'in arkasından gidip, Hz. Mevlânâ Hâlid gibi Risâle-i Nur eczâlarıyla, bütün kuvvetiyle sünnet-i seniyyenin ihyâsına çalıştı.

İşte bu dört noktadan tevafuk, tam yüz sene fâsıla ile Risale-i Nur'un dini takviye hususundaki tesirleri, Hz. Mevlânâ Hâlid'in Nakşî Tarikatı vasıtasıyla hizmeti gibi büyük görünüyor.*

Yalnız, Üstad'ımla Hz. Mevlânâ Hâlid'in birkaç farkı var:

Birisi: Hz. Mevlânâ Hâlid, hem Kâdirî hem Nakşî tarikatı sâhibi iken, Nakşîlik tarikatı onda daha galiptir. Üstadımda, bilâkis, Kadirî meşrebi ve Şâzelî mesleği daha ziyade hükmediyor.

İkinci fark şudur ki: Üstad'ım kendi şahsiyetini, merci olmaktan azlediyor. Yalnız Risale-i Nur'u merci gösteriyor. Hz. Mevlâna Hâlid'in şahsiyeti ise kutbu'l-irşâd, mercii-l- hâs ve'l-âmm olmuştur.

Üçüncü fark: Hz. Mevlânâ Hâlid, zülcenâheyndir. Fakat, zamanın icabıyla tarikat ilmini ve sünnet-i seniyyeyi esas tutmak cihetiyle tarikatı daha ziyade tutmuştur. O noktada himmetini sarf etmiştir. Üstad'ım ise, şu dehşetli zamanın icâbı ile, hakikat ilmini ve iman hakikatleri cihetini tutarak, tarikata üçüncü derecede bakmıştır.

Elhâsıl: Baştaki Hadis-i şerifin "Her yüz sene başında, dini tecdid edecek bir müceddid gönderiyor." ilâhî vaadine binâen, Hz. Mevlânâ Hâlid, ehl-i hakikatin çoğunun tasdikiyle, 1200 senesinin, yani on ikinci asrın müceddididir. Madem tam yüz sene sonra, aynen dört cihette tevâfuk ederek Risale-i Nur eczaları aynı vazifeyi görmüş. Kanat verir ki,-hadisin hükmüyle- Risâle-i Nur, dini tecdid hususunda bir müceddid hükmündedir.

* Madem Hz. Mevlana Hâlid, milyonlar tâbi ve mensuplarının ittifakı ile müceddiddir ve baştaki hadis-i şerifin bir mâsadağıdır. Madem tam yüz sene sonra, dört mühim cihet tevâfukla beraber Risale-i Nur aynı vazifeyi görüyor. Demek hadisin nassı (kesin hükmüyle) Risale-i Nur eczaları dini tecdid ve takviye vasifesini görüyorlar.

Aralarında bir fark da şudur ki: İmam-ı Rabbanî Hazretleri Fârûkî, yani Hz. Ömerü'l-Farûk neslindedir. Hz. Mevlânâ Hâlid ise Osmânî, yani Hz. Osman Zinnûreyn neslindedir. Üstad Bediüzzaman Hazretleri de, Hz. Ali neslindedir. Dört büyük halifenin sonuncusunun neslinden olması da çok mânidar bir tevâfuk olsa gerektir.

Elbette Farklı Olacak

Olamaz şüphe asla
 Kıyamet kopmadan cihanda
 Rahmeten lil- âlemînin mesajını
 Kâffeten insanlığa
 Duyuracak olan zatta
 Donanım olarak bütün cihazât
 Kalp, zekâ, hafıza, zihin
 Vicdan, akıl ve beyin
 Bütün olarak, kabiliyet ve hissiyât
 En yüce seviyede
 Arz-ı endâm edeceğine...

Onun tahsili de
 Başlar ilk günden
 Bilgiler yağar sanki her yönden
 Eşşayı deler geçer
 O nüfûz edici gözler
 İner herşeyin ledünniyâtına
 Çok kısa zamanda...
 Yardımcıdır kesbine
 Hep vehbî ilimler
 Sünuhât ve ilhamat
 Dolar da kalbine
 Şekillenir beyinde

Sonra da
Rahmet yağarcasına
Dökülür kitaplara
Renk renk televvünlerle
Hem tenezzülen idrâkimize
Schl-i mümteni güzelliğinde
Hem de bizim seviyemizde...

BEDİÜZZAMAN'DA TECDİD DÜŞÜNCESİ..

Bediüzzaman Hazretleri daha doğuştan, ileride yapacağı mühim hizmetlere göre donanımlı olarak gelmişti. Fıtratında yanlışları düzeltme, bozulmuşları yenileme duygusu güçlü olarak bulunuyordu. O günün şartlarına göre bulunduğu bölgenin medreselerinde yirmi senede tahsil edilmesi gereken ilim ve fenlerin özünü üç aylık tahsille almış, bir sürü şerh ve hâşiyelerle vakit zâyi etme yoluna gitmemişti.

Onun hayatına dikkat edersek, temiz fıtratının icabını, her yerde her türlü imkânsızlık ve zorluklar altında bile yerine getirdiğine şahit oluruz.

İşte, daha on beş yaşlarında iken Siirt Tillo'da, bir gece rüyasında Şeyh Abdülkadir Geylânî (k.s.) Hazretlerini görür. O, kendisine "Said! Mîram aşireti reisi Mustafa Paşa'ya git ve kendisini doğru yola davet et... Yaptığı zulümden vazgeçerek namaza ve iyiliklere müdavim olmasını tavsiye et. Aksi takdirde öldür." diye hitap eder.

Bediüzzaman Hazretleri, rüyayı görür görmez hemen hazırlıklarını yapıp Mîran aşiretine doğru hareket eder, doğru Mustafa Paşa'nın çadırına girer. Paşa olmadığı için biraz istirahat eder.

Sonra, Mustafa Paşa içeri girer. Oradakilerin hepsi ayağa kalktıkları halde, Said yerinden kıvıldamaz. Bu durum Paşa'nın dikkatini çeker. Aşiret binbaşısı Fettah Beyden, bu zatın kim olduğunu sorar. Fettah Bey, meşhur Said olduğunu söyler. Hâlbuki, Paşa âlimlerden hiç hoşlanmaz. Bu sefer iyice kızar ve niçin buraya geldiğini sorar. Genç

Said, ‘Seni hidayete getirmeye geldim. Ya zulmü terk edip namazını kılacaksın veyahut seni öldüreceğim.’ der. Paşa, hiddetinden dışarı çıkar. Biraz dolaştıktan sonra yine çadıra girer ve tekrar niçin geldiğini sorar. O da ‘Sana söyledim ya, onun için geldim.’ der. Mustafa Paşa, çadırın direğinde asılı bulunan Said’in kılıcına işaret ederek, ‘Bu pis kılıçla mı?’ der. Bediüzzaman ‘Kılıç kesmez, el keser.’ diye cevap verir.

Mustafa Paşa tekrar dışarı çıkar, biraz gezinip içeri girer ve ‘Benim Cezire’de çok âlimlerim var; eğer hepsini mağlûp edebilirsen senin dediğini yaparım, eğer mağlûp edemezsen seni Fırat nehrine atarım.’ der. Bediüzzaman Hazretleri de ‘Bütün âlimleri mağlûp etmek benim haddim olmadığı gibi, beni de nehre atmak senin haddin değildir. Fakat, ulemaya cevap verince, sizden bir şey isterim ki, o da mavzer tüfeğidir. Şayet sözünde durmazsan seni onunla öldüreceğim.’ diye karşılık verir.

Bu konuşmadan sonra, Paşa ile birlikte atlarla Cezire’ye giderler. Bâni Hanı dedikleri mevkie gelince, Bediüzzaman çok yorgun olduğu için orada biraz yatar. Uykudan uyanınca etrafında bütün Cezire âlimlerinin, ellerinde kitaplar, beklemekte olduklarını görür. Biraz görüş-tükten sonra, çay ikram edilir. Cezire âlimleri, Bediüzzaman’ın şöhr-etini işittikleri için şaşkın ve hayran bir vaziyette, çaylarını bile unutarak Onun sorusunu beklemektedirler. O, kendi çayını içtikten sonra dalgın Onun karşısında bulunan bir- iki âlimin çayını da içer, onlar fark edemezler.

Mustafa Paşa hocalara: ‘Ben okumuş değilim, ama Molla Said ile mücadelenizde mağlûp olacağınızı şimdi anlıyorum. Zira bakıyorum da, siz düşünmekten çaylarınızı unuttuğunuz halde, o, kendi çayını içtikten başka, iki- üç bardak da sizin çayınızı içti.’ der.

Bediüzzaman, biraz lâtife ettikten sonra âlimlere:

‘Efendiler, ben ahdetmişim, hiç kimseye suâl sormam. Onun için sizin sorularınızı bekliyorum.’ der.

Bu hocalar, kırk kadar soru sorarlar. Bediüzzaman Hazretleri, hepsine cevap verir. Ama her nasılsa, bir sorunun cevabını yanlış söylediği halde, karşındakiler doğru telakki ederek tasdik etmişlerdir. Meclis dağılınca Bediüzzaman hatırlar, hemen arkalarından koşarak ‘Affeder-

siniz, bir suâlin cevabını yanlış söylediğim halde farkına varmadınız.” der ve düzeltir. Hocalar, “İşte, şimdi hakkıyla bizi tam mağlûp ettin.” derler.

Mustafa Paşa, vadettiği mavzer tüfeğini hediye eder ve namaz kılmaya başlar.

...

Bitlis'te iken, bir gün Bediüzzaman'a vali ile bir kısım memurların içki içtikleri haber verilir. Bunu duyunca hiddetlenen Bediüzzaman, “Bitlis gibi dindar bir memlekette, hükümeti temsil eden bir zatın irtikâp ettiği bu muameleyi kabul edemem.” diyerek içki meclisine gider. Evvela içki hakkında bir hadîs-i şerif okuduktan sonra, pek acı sözler söyler. Valinin vurdurmak için işaret etme ihtimaline binâen de, bir elini rovelverinin bulunduğu yerde tutar. Fakat vali, fevkalâde tahammüllü ve hamiyetli bir zât olduğundan, katiyen ses çıkarmaz. Oradan ayrılmınca, valinin yaveri, genç Said'e “Ne yaptınız? Söyledikleriniz idamınızı gerektirir.” der. O da “İdam hayalime gelmedi, hapis veya sürgün zannederdim. Her ne ise, bir kötülüğü gidermek için ölürsem ne zararı var?” diye cevap verir...

...

Bediüzzaman, Doğu Anadolu'da “Medresetü'z- Zehrâ” nâmında bir üniversite açmak, Van'da ve Diyarbakır'da üniversite seviyesinde bir medrese kurmak için, 1907'de İstanbul'a gelir. İstanbul'a gelmeden önce, Van valisi Tahir Paşa kendisine, “Şark ulemasını mağlûp ediyorsun, fakat İstanbul'a gidip o denizdeki büyük balıklara da meydan okuyabilecek misin?” demiştir.

Onun için, Bediüzzaman Hazretleri İstanbul'a gelir gelmez ulemayı münazaraya davet eder. Bunun üzerine, İstanbul'daki meşhur âlimler grup grup ziyaretine gelirler, suâller sorarlar ve sorularının hepsinin cevabını da doğru olarak alırlar. Bediüzzaman'ın bundan maksadı, Doğu Anadolu'daki ilim ve irfan faaliyetine nazar-ı dikkati çekmektir. Zaten kaldığı Şekerci Han'ın kapısına: “Burada her müşkül halledilir, her suâle cevap verilir, fakat suâl sorulmaz.” diye bir levha astırır.

Bediüzzaman Hazretleri, 1907 kışında Van'dan İstanbul'a gelip yerleştiği Şekerci Hanı, Fatih Camii yakınlarında Malta Çarşısında bu-

lunuyordu. Burası mühim bir ilim- irfan merkezi ve Osmanlı münevverlerinin toplanma yeri idi. Bu hanın bir çok odasında edebiyatın, ilmin ve fennin meşhur simaları otururdu; Celâl Hoca, Fatih Hoca ve Mehmet Akif gibi...

1960'lı yılların başında, İzmir Kestanepazarı öğrenci yurdunda kalırken, arkadaşlarımızdan birisi Hacı Ali Tosun hocamıza, Bediüzzaman Hazretleri ile ilgili bir soru sormuştu. O da dedi ki:

“Çocuklar, ben daha okumak için Mısır'a gitmeden önce memleketim olan Kütahya Simav'dan Bursa medreselerine okumaya gitmiştim. Bir gün, medresemize Hasan Fehmi Başoğlu geldi. Kendisi, İstanbul medreselerinin meşhurlarındandı. Dedi ki: 'Ben Meşrutiyet zamanında, Fatih Medresesinde okurken Bediüzzaman adında bir gencin İstanbul'a gelip bir hana, yerleştiğini ve kaldığı odanın kapısına 'Burada her müşkül hallolur. Her meseleye cevap verilir. Fakat suâl sorulmaz.' diye levha astığını duydum. Ziyaret etmek istedim. En zor ve ince meselelerden sorular hazırladım. Ben de o zaman medresenin ileri gelenlerindenim. Kitapları karıştırıp içlerinden derin meselelere bakarak çıkardığım sorularla, yanına vardım ve onları kendisine sordum. Sanki beraber hazırlamışız gibi, tam cevaplar verdi. İnsanlar kitapların metinlerini ezberler, ama şerhler ezberlenemez, hele hele hâşiyeler, onlar birkaç katı büyük olduğu için hiç ezberlenemez.' Biz, Hacı Ali Efendiye 'Bu nasıl olur?' diye sorduk. 'Allah isterse bu veli kulların önüne kitapları getiriverir. İsterse kalbine ilham eder.' diye cevap verdi...”

TASHİH BUYURSUNLAR

Ali İhsan Tola Ağabey Diyor ki:

1950'li yılların başında Dr. Tahsin Tola Ağabeyimle, Üstad'ın ricası üzerine Menderes'e gittik. Ona, tevafuklu yazılmış Kur'an-ı Kerim götürdük. Üstad, onun matbaada basılmasını istiyordu. Menderes, "Bu benim için çok mühim. Bir itiraz getirse, zararı bana olur. Ama bunun hayrı partiye olur." dedi. O zaman Diyanet İşleri Reisi Eyüp Sabri Hayırlıoğlu da, bu Kur'an-ı Kerim'in bastırılmasını ahiret hayatı için çok mühim gördü. Fakat Müsteşar Salih Korur, engel oldu. Eyüp Sabri Bey çok üzüldü. Başkanlıktan ayrıldı... Afyon Mahkemesi münasebetiyle Diyanet İşlerinin bir rapor vermesini arzulayan Üstad Hazretleri, bizi o zaman Müşavere Kurulu Başkanı olan Hasan Hüsni Erdem'e gönderdi. O, zaten Ispartalıdır. Üstad, bize büyük Risale kitaplarını verip; "Bunları, Diyanet İşlerine götürün. Hasan Hüsni Erdem'e selam söyleyin, bunları tashih buyursun." dedi.

Biz de kitapları alıp Diyanet İşleri Başkanlığına gittik. H. Hüsni Erdem, bütün büyük hocaları toplamış onlarla bir mesele görüşülmüş. Biz, doğruca onların toplantı salonlarına girdik. Biz girince konuşmayı kesen Hasan H. Erdem, "Buyurun" dedi. Biz de, "Bizi Bediüzzaman Hazretleri gönderdi. Size selamı var. Bu kitapları tashih buyuracaktımsınız." dedik. O, önce şöyle bir gülümsedi; sonra da "Şimdi sizlere bu tashih buyurma meselesini bir anlatalım." diyerek başladı

anlatmaya: “Ben medresede öğrenci iken, Bediüzzaman Hazretleri İstanbul’a gelmişti. Garip kıyafeti, belinde hançeri, “Kim ne isterse gelip benden sorsun.” diye bütün ulemaya bir meydan okuyuşu vardı. Biz de o zamanlar, Medrese’nin gözde talebelerindeniz. Birilerinin de teşvikiyle, kendime göre çok zor bir soru hazırlayıp gittim. Kapısına vardım. Aralıktan bakıyordum. Daha tam yerini bile tespit edememiştim ki, içeriden, ‘Gel bakalım Hasan Hüsnü Efendi!’ dedi. Şaşırmıştım. Daha yüzümü görmeden beni ismen çağırması, benim için şok edici bir olaydı. İçeri girdim. ‘Soru mu soracaksın? Sor bakalım.’ dedi. O anda ben sorumu unutmuştum. ‘Peki, peki’ deyip sorumu söyleyerek, ‘Bunu mu soracaktın?’ dedi. ‘Evet’ diyebildim. Zaten, oradan bir an önce kaçıp gitmek istiyordum. O başladı cevap vermeye. Ama ben anlamıyordum; zaten onu dinlediğim de yoktu. Karşılaştıklarımın şokunu bile atamamıştım. Neyse, sonunda ‘Tamam mı?’ dedi. Ben de ‘Tamam’ dedim. Bu sefer ‘Hayır tamam değil. Ben kasden bir yeri yanlış anlatmıştım ve senin onu tashih etmeni istiyordum. Ama sen tashih buyurmadın. Onun doğrusu da şudur’ deyip meseleyi tamamladı. İşte şimdi anladınız mı bu ‘Tashih buyurmayı’ dedi. Ve hemen Risaleleri alıp öperek başına koydu. “Biz kim, onları tashih etmek kim?” dedi. Sonra “Bu eserlerde vatana millete zararlı hiçbir şey yoktur. Bilakis çok faydalı eserlerdir.’ mealinde birşeyler yazdırıp imzaladı ve bütün heyete de imzalatırdı...” Zaten Eyüp Sabri Hayırlıoğlu’ndan sonra Hasan Hüsnü Erdem, Başkan oldu.

Biz, Bediüzzaman Hazretlerinin, İstanbul’a geldiği zaman Şekerci Hanında ulemaya meydan okurcasına “Herkes istediğini sorsun. Her suâle cevap verilir. Kimseye soru sorulmaz.” mealinde kapısına bir levha yazdırmasının sebebinin böylece daha iyi anlamış oluyoruz. İslâmî ilimlerle ilgili doksan kitabı ezberleyen ve her gün evrad ve ezkâr okur gibi üç saat bu ezberleri tekrarlayarak üç ayda bitiren Bediüzzaman Hazretlerinin, İslâm’ın esaslarıyla ilgili olarak derin vukufunu ve hasasiyetini Risale-i Nur Külliyyatına aynen yansıttığından da eminiz.

Bediüzzaman, eğitim davasını anlatmak ve Medresetü’z- Zehra’yı açtırmak için Mâbeyn-i Hümâyün’a bir dilekçe verir.

Bu dilekçe ile, halkın durumunu, geri kalmaktan kurtulmak için eğitimin çözüm yolu olduğunu anlatır; sonra da “Bu açılacak okullarla, bilginin temeli atılmış olur ve bu temel üzerinde birlik ve ittihad ortaya çıkar. İç karışıklıklardan dolayı mahvolan büyük bir kuvveti hükümetin eline vermekle, dışarıya karşı kullanmak üzere, adâlete lâıyk ve medeniyete kabiliyeti olan bu halkın yaradılıştan sahip oldukları değerleri ortaya çıkar.” der.

Ama Bediüzzaman’ın İstanbul’da yayılan şöhretinden çekinen, Yıldız Sarayının etrafını sarmış paşalar, maalesef onun padişah Sultan Abdülhamid ile görüşmesine mani olurlar ve onu akıl hastanesine sevk ettirirler.

Toptaşı Timarhanesine konulan Bediüzzaman, doktora şöyle der:

-Ey tabib efendi! Sen dinle, ben söyleyeceğim. Cinnetime bir delil daha senin eline vereceğim; (o da) suâl olunmadan cevap (verektir.)... Antika bir divanenin sözünü dinlemeyi arzu edersiniz. Muâyene-nemi, muhâkeme sûretinde istiyorum. Senin vicdanın da hakem olsun. Tabibe tıp dersi vermek fuzûlililik. Ama hastalığın teşhisine yardım edecek noktaları (anlatmak) hastanın vazifesidir. Hem istikbâl sizi tekzip etmemesi için dinlemeniz gerekir.

Dört nokta şüpheyi davet etmiş. Onları bilerek bazı gizli hikmetler için yaptım:

Birincisi: Garip şeklim. Bu muhalif elbisemle, dünyaya ait hiçbir maksat gütmediğimi, beldenin âdetlerine uymamak için özrümü, ahvâl ve tavırlarımın insanlardan farklılığını, açık ve gizli her münasebette insaniyetimin tabiiliğini ve milletimin muhabbetini ilan etmek içindir. Hem de garip bir mânâ garip bir lâfız içinde olmalı. Tâ ki nazarı dikkati çeksin. Hem de mahalli üretime revaç vermek için, fiili bir nasihatta bulunuyorum. Hem de kendimdeki bir yenilik meylini göstermek ve zamanın da yenileceğine işaret etmek istiyorum. Hem de Sultan Selime biat etmişim. (Onun için Sultan Selim’in kıyafetini andıran Anadolu’nun millî kıyafetinden çıkmayacağım. ‘Abdülmeçid Nursî’)

İkincisi: Ulemâ ile münâzaramdır. Onun sebebi, İstanbul’a geldim, gördüm ki, diğer şubelere nisbeten medreseler terakki etmemiştir. Bunun da sebebi: Kitaba bakarak mesele ve hüküm çıkarmak olan

istidat, ilim melekesi yerine konulmuş. Talebelerde, tartışma ve soru cevap eksikliği sebebiyle şevksizlik ve atâlet gibi bazı haller meydana gelmiş. Diğer merak ve hayret uyandıran kâinat ilimleri veya eğlence ile vakit geçirmeyi netice veren fenler ise, hakiki lezzeti ihtiva eden bizzat maksut olan, İlahî ilimler gibi tahsil olunmaz. Bunun için de ya üstün bir gayret veya tam bir meşguliyet veya müsabakayı netice veren suâl ve cevap gibi içten veya dıştan bir teşvik lâzımdır. Yahut işbölümü (uzmanlık) kaidesine uygun olarak herbir talebe istidadına göre bazı branşlarla uğraşmalıdır. Tâ mütehasıs (uzman) olsun, sathî olmasın. Zira her ilmin esasını teşkil eden bir sûreti var. Ona ait kabiliyet ve meleke olmadığı vakit, bazı yerleri noksan olan resimlere benzer. Bunun da çaresi, talebe kabiliyet ve yeteneğine uygun olan bir fenni (branşı) esas tutmalıdır. Bu fenne münasip, alâkalı olan diğer fenlerden de her birinden birer fezleke (öz bilgi) alınmalı böylece diğerlerinden alınan fezlekeler kabiliyetine uygun olan esas ilim dalının tamamlayıcısı olarak öğretilmelidir. Zira her bir fezleke, müstakil bir sûret teşkil etmiyor. Fakat, esas sûreti, tekmil edebilir.

Fuzûlî şekilde iki fikri beyan etmiştim.

Birincisi: Şu terakki devrinde, hakiki medeniyeti teşkil eden İslâmiyet, Batı medeniyetine nisbeten terakki etmemiş. Bunun da en büyük sebebi üç büyük şube olan ehl-i medrese, ehl-i mektep, ehl-i tekkenin fikir ayrılıkları ve meşrep farklılıklarıdır.

Medresede okuyanlar, modern mekteplerde okuyanları, bazı kasdedilmeyen zâhiri yönlerini tevil ederek inanç zayıflığı ile itham ediyorlar. Mektepliler de medreselileri, yeni ilimleri bilmemeleri yüzünden eksik ve itimad edilmez sayıyorlar. Ayrıca medreseliler, tekkedekileri şevke sebep olsun diye konulmuş bazı mubah amelleri ve hareketleri için bunlara bid'at ehli nazarıyla bakıyorlar. Onlar ehl-i tekke değil, ancak avam ibadet zanneder. Evet avamın bu zannı bâtıldır. İbadet yalnız zikirdir. O çeşit hareketler, mübah görme şartıyla câizdir. Bu yolla bazı bid'atlarda zikirlerin birbirine karıştığı oldu ama ehl-i medrese ile ehl-i tekke arasındaki fikir ve meşrep ayrılığı yüzünden de, İslâmî ahlâk sarsıldı ve medenî terakkiden geri kalındı.

Bunun çaresi, mekteplerde dini ilimleri hakkıyla okutmak ve medreselerde lüzumsuz kalan eski felsefe yerine bazı yeni ilim ve fenleri tahsil ettirmektir. Aslında tekkelerde derin âlimler bulunmaktadır. Bu takdirde bu üç şubede, tek bir terakki âhengi içinde mertebe kat etmek kesinlikle mümkündür.

İkinci fikir: Vâizlere aittir. Vâizler, müderris-i umûmîdirler. Bunların vaaz ve nasihatlarında kendimce bir tesir hissetmedim. Düşündüm, kalbimin katılığından başka üç sebep buldum:

Birincisi: Yaşadığımız zamanı, geçmişe kıyasen, yalnızca iddialarını tasvir edip parlak gösteriyorlar. Halbuki geçmiş zamanda kalp sâfiyeti ve ulemâyı taklit hükmediyordu. O zaman onlara delil lâzım değildi. Şimdi herkeste bir hakikatı araştırma meyli peydâ olmuş. Bunlara karşı iddiayı tasvir etmek tesir etmez. Ancak tesir ettirmek için, tesir etmek için iddiayı isbat etmek ve iknâ etmek lâzımdır.

İkinci sebep: Birşeye özendirmek veya bir şeyden vazgeçirmek için, ondan daha mühim olan birşeyin değerini düşürmektir. Meselâ: “Bir gece iki rekat namaz kılmak, haccı tavaf etmek gibidir. Veya gıybet etmek, zinâ etmek gibidir.” derler.

Üçüncüsü: Belâğatın muktezası olan hâlin icabına uygun ve zamanın gereği söz söylemezler. Güyâ insanları eski zaman köşelerine çekiyorlar, sonra konuşuyorlar. Demek istiyorlar ki: Vâiz, hem araştırmayı seven bir âlim olmalı ki, tâ iddiasına delil getirebilsin. Hem tedkikat yapan hikmet ehli birisi olmalı ki, tâ İslâmiyetin emirleri arasındaki dengeyi gözet sin. Hem de iknâ edici ifade güzelliğiyle hitap etmesi şarttır.

Dördüncüsü: “Zihnim perişandır” demiştim. Halbuki bu cümleden maksadım, kuvve-i hâfızama unutkanlık musallat olması ve zihnimdeki sıkıntı ve tabiatumdaki insanlarda çekinme hissi muraddır. Hiçbir divâne ben divâneyim demediği için, benim cinnetime nasıl delil olabilir?

...

Bediüzzaman'ın bu sözlerini doktor dinledikten sonra hayret içinde kalır. Mâbeyn-i Humâyun'a “Şimdiye kadar İstanbul'a gelenlerin

içerisinde zekâ ve fetânetçe böyle bir nâdire-i cihan bulunmuş değildir.” şeklinde bir rapor yazar.

Bu rapordan telaşa düşenler, Bediüzzaman’ı tumarhaneden hapis-haneye aldırırılar. Zaptiye Nâzırı Şefik Paşayı da, padişahın hediyesiyle ve maaş teklifiyle Bediüzzaman’ı ikna edip memleketine göndermek için yanına gönderirler. Ama Bediüzzaman’ın derdi cehaletin giderilmesi ve eğitim olduğu için, Şefik Paşa, onu ikna edemez. Sonunda Bediüzzaman paşaya şöyle der:

“Bunu da ciddi söylüyorum; ben isterim ki, insanları bilfiil ikaz edeyim ki, devlete intisap, hizmet etmek içindir, maaşı kapmak için değildir. Hem de benim gibi bir adamın millete ve devlete hizmeti, nasihatı iledir. O da güzel tesir ile olur. O da hasbî ve samimi olmakla, bu da garazsızlıkla o da karşılık beklemeden, o da şahsî menfaati terketmekle olur. Binâenaleyh benim, maaşı kabul hususunda mazeretim var onun için kabul edemem.”

Nâzır: “Senin beldende maarif (eğitimi) yaygınlaştırma maksadın Vekiller Meclisinde (Bakanlar Kurulunda) görüşülmektedir.”

Bediüzzaman: Acaba maarifi geri bırakarak, maaşı acele olarak vermeye kalkmak hangi prensibe göredir? Benim şahsî menfaatimi, milletin umumî menfaatine üstün tutuyorsunuz.”

Nâzır Şefik Paşa hiddet eder.

Bediüzzaman: “Ben hür yaşamışım. Hürriyet-i mutlakanın meydanı olan beldemin dağlarında büyümüşüm. Bana hiddet fayda vermez. Nafile yorulmayınız!.. Beni sürün, Fizan olsun, Yemen olsun râzıyım. Siz de idare-i maslahat için yamacılıktan kurtulursunuz. Ben de yüksekte düşmekle incinmekten kurtulurum.”

Bediüzzaman haksız olarak atıldığı bu hapisaneden, 23 Temmuz 1908 tarihinde ilân edilen, İkinci Meşrutiyetin kabulünden sonra çıkarılan umumî af ile çıkar.

...

Bir itfaiyeci gibi, çıkartılan yangınların üzerine onları söndürmek için koşup giden Bediüzzaman Hazretleri o günlerde Serbesti, Mizan, Volkan ve Mishab gazetelerinde yazılar yazıyordu.

Münir Süleyman Çapanoğlu, Şehzâdebaşı Ferah Tiyatrosundaki meşhur olayı, “Sosyalist Hilmi” eserinde anlatmıştı. Necmeddin Şahiner de şunları nakleder:

Mizancı Murat Bey konferans veriyordu. Biz o zaman küçüktük; Mekteb-i Tefeyyüz’de okuyorduk. Yanımda arkadaşım Maarif Nâzırı Münif Paşa’nın oğlu vardı. Sağ taraftaki localarda İttihadçılar, sol taraftakilerde de Ahrar Fıkrası vardı. Orada bir muğalatacı bağırıp çağırma-ya başlamıştı.

-Nerede o Mîzancı Murad, çıksın da ben onu tepeleyeceğim!..

Rahmetli Ali Kemâl, meydana çıkarak, “Ne söylüyorsun? Murad Beyi öldürmek mi istiyorsun? İşte beni öldür!” diyerek beyaz gömleğinin yakasını açtı: “İşte göğsüm!..”

Hava gittikçe elektrikleniyor, her kafadan bir ses çıkıyordu. İşte tam bu esnada sandalyelerin birinin üzerine fırlayıp çıkan Bediüzzaman, kalabalığa hitap etmeye başladı. Bediüzzaman natûk (nâtıkâsı iyi, konuşmasını çok iyi bilen) söz söylemesini bilen bir zât; mantığı kuvvetli... Çıktı, iknâ edici, üsturuplu sözler söyledi; İslâm tarihinden örnekler vererek anlattı. İnhitatları (gerileme dönemlerini) mukâyese ederek anlattı. “Ne yapıyorsunuz, meşrutiyet devri yaşıyoruz. Konuşma serbestliği var. Niçin bunları ayak altına alıyoruz bu sizin yaptığınız hareketleri Şarktaki en bedevî aşiretler bile yapmazlar. Efendiler kendinize gelin, maksudunuz birleşmektir, hürriyeti yükseltmektir.” dedi. Bir anda ortalık sükûnete büründü ve kalabalığa sesizlik hâkim oldu. Orada, ondan sonra da Aziz Bey isminde bir süvârî binbaşısı (İttihad ve Terakkiye mensuptu ama makul ve mutedil bir adam idi.) geldi, yetiştii, tiyatroyu sardı ve kalabalığı dağıttı. Bediüzzaman’a yaptığı hizmetten dolayı teşekkür etti. Böylece Bediüzzaman, yaptığı konuşmalarda patlamak üzere bulunan bir isyanı yatıştırmış ve önlemişti.

...

1972 Şubatında bunları anlatan Münir Süleyman Çapanoğlu bu olayı kitabında şöyle anlatmaktadır:

Bir Konferans

Siyasî tarihimizin o günlerini yaşamış olan bugünün aksaçlıları, ömürlerinin o sayfalarını gözleri yaşarmadan hatırlayamazlar.

Bir hâtıramı anlatayım:

“MİZAN” gazetesi sahip ve Başyazarı tarihçi Murad Bey, Şehzâde başında Ferah Tiyatrosunda bir konferans verecekti.

“Romalıların yükselme ve alçalma sebepleri konusunda bir konferanstı bu...

O sıralarda Fazlıpaşa’daki “Mekteb-i Tefeyyüz”de okuyordum. Eski gazetecilerimizden rahmetli Hikmet Münif ile aynı sınıfta idik. Çocuktuk, ama gazeteleri okuyor, bu kabil konferansları kaçırmıyorduk.

Bunu da gazetelerden öğrenen Hikmet Münif:

-Nasıl, dedi, gider miyiz?

Ben, çoktan can atıyordum.

Murad Bey, devam edemeyeceğini anlamıştı. Dönüp sahneden kullise girerken gürlledi ve bir adam elini arka cebine atarak bir şey çıkardı. Ne olduğunu görmedik, ama tabanca olduğu muhakkaktı. Ve adam haykırdı:

“Kes sesini! Yoksa ben keserim!”

Tam bu anda dışarıdan nal sesleri duyuldu. İçerideki gürültüyü bastırarak kadar... Bu sesleri duyabilenler birbirlerine bakışıp ne olduğunu anlamaya çalışıyorlardı:

-Kimler geliyor acaba?

-Polis bastırmış olmasın?

-Muhetemeldir.

-Kim haber uçurdu acaba?

-Casuslar var içimizde...

Halbuki ne haber uçuran olmuştu, ne de casus vardı. O zaman asayiş ve idare için görevlendirilmiş olan Binbaşı Aziz Bey de toplantıda bulunuyordu. Havanın elektriklendiğini ve ellerin tabancalara gittiği görünce, hemen dışarı fırlamış ve gerekli inzibat tedbirini almıştı.

İşte dışarıdan duyulan nal sesleri bu Aziz Bey’in getirdiği yüz kadar süvari eri idi. Hepsine binayı sardırıldı.

Tiyatronun sarılmış olmasının kulaktan kulağa, ağızdan ağıza yayılmasına rağmen, Murat Bey’in konferansını, Ahrar fırkasına mensup olanlar, bir telaş ve heyecan eseri göstermeden dinliyorlardı.

Fakat İttihatçılar, konferansın devamını önlemeye çalışıyorlardı. Çünkü Murat Bey, Roma'nın yükselme ve alçalma devirlerini, geçirdiği istihaleleri anlatırken, İttihat ve Terakki'yi hırpalıyor, gidişatını tenkid ediyordu. Bu arada meşrutiyet inkılabının kâfi olmadığını, daha cezrî bir devire muhtaç olduğumuzu söylüyordu.

Murat Bey haklı idi. Memleketimizde meşrutiyetin ilânı, imparatorluğun esaslı hatlarını değiştirmede. İktidarda bulunanlar dış ve iç siyasette, imparatorluğun yürüdüğü yolda yürümekle kaldılar. Hep o hırsıyla, o cehaletle hareket ettiler. Bundan ötürüdür ki, o günden itibaren başlayan ve iktidardan yuvarlandıkları güne kadar devam eden İttihat ve Terakki idaresi, muhteşem bir facia olmuştur.

Bu facianın temsilcileri kendileri olduğu gibi, yazarları da onlardı: Hepsisi de günahkârdır. Maceraperest oluşları ve ihtiraslarının kurbanı oldukları için memleketi harabeye çevirdiler.

Bir kısım insanlar, İttihat ve Terakki'yi, bilhassa kodamanlarını överler, günahsız olduklarını iddia edip dururlar ve namus timsali olduklarını ileri sürerler. Namuslu olabilirler, faziletli de olabilirler. Fakat bunlar bir memleket idaresi için kâfi midir?

İttihatçılar İmparatorluk idaresini ele aldıkları zaman nüfusumuz 45 milyondtu. Geniş geniş topraklarımız vardı. Rumeli, Arabistan, hep bizimdi. Memlekettten kaçtıkları zaman bize 14 milyonluk bir memleket bıraktılar!

Vatanseverlik bu muydu?

Faziletkârlık bu muydu?

Günahsız, kusursuz ve kabahatsız diyebilir miyiz bunlara?

Cahillikleri, inatçılıkları, ihtirasları, çetecilik zihniyetinin tesiri yüzünden Osmanlı İmparatorluğu'nu çökerttiler, az daha Türk adı бүsbütün Dünya haritasından da silinecekti.

Tabancasını çekip Murat Bey'i öldüreceğini söyleyen adamın tehdidi karşısında, büyük tarihçi, itidalini asla kaybetmedi, konferansına devam etti. Fakat İttihatçıların yaygaralarından, gürültülerinden, bağırıp çağırışlarından sözleri anlaşılamiyordu. İşin daha fazla büyümemesi için konferansını yarıda bırakmayı uygun bulmuş olacak ki, sahnedden kulis arkasına girdi ve hemen perde kapandı.

Perdenin kapanışı ile iş bitmedi ki...

Karşılıklı savruntular yine devam etti.

Oradakiler ayaklandı, her ağızdan bir söz, bir lâf, bir küfür çıkıyordu:

-Bu kadar da olmaz. Konferans dinlemeye mi geldik, küfür iştirme-ye mi?

-Bu ne terbiyesizlik!

-Konuşsun canım! Fena birşey söylediği yok ki,

-Bu yaygara, tenkide tahammül edemiyenlerin kârıdır.

-Ne oluyoruz?

-Uluma herif!

-Yaşasın Murat Bey!

-Hay ağzını öpeyim!

-Kahrolsun mizancı!

-Sen kahrol!

-Maval anlattı bize.

-Alkışlayalım, çıksın devam etsin.

-Evet, doğru söylüyor, alkışlayalım.

-İsteriz, isteriz!

Tabancalı tedhişçi tekrar gürledi:

-Hele çıksın görür o. Göbeğini delerim!

Tam bu sırada perde açıldı, uzuna yakın boylu, gözlüklü, ince burma bıyıklı biri çıkarak haykırdı:

-Murat Bey'i mi, büyük hocayı mı öldüreceksiniz? Onun yerine beni öldürün, işte karşınızdayım!

Ve sözleri bitirince yeleşinin düğmelerini çözüp göğsünü açtı.

Bu adam kimdi?

“İKDAM” gazetesinin başyazarı, o günlerin deyimiyle, “Sermuharriri Sersütünü” rahmetli Ali Kemal Bey'di.

Ses yok.

Nefes yok.

Bütün gürültüler, patırdılar, tepintiler, bağırımlar, haykırıışlar, küfürler ve tehditler bir anda durdu. Orta yerde ayaklanmış olanlar tekrar sandalyelerine oturdular.

Nerede tabancasını fora eden adam?

Haniya Murat Bey'i öldüreceğini böbürlenerek haykıran kahraman?

Hikmet Münif'le, onun bulunduğu tarafa baktık. Sanki eski malsallardaki bir deyimle, yer yarılmış içeri çekilmişti o adam. Kimse yoktu orada.

Ali Kemal Bey, birkaç dakika eliyle göğsünü açmış bir vaziyette durdu, bekledi, sonra:

-Korkaklar! Cebinler!

Diye birkaç defa bağırarak perdenin arkasından kayboldu.

Ali Kemal Bey'i ilk defa orada gördük, cesaretine hayran olduk. Öyle ya, ufak bir tetik hareketi onu gözüpkeğine kurban edebilirdi. Kim vurduya giderdi muhakkak. Tesadüfe ve güzel bir talihe bakınız ki, sonradan, Hikmet Münif'le ben onun yanında, gazetesinde, ilk "PEYAM" gazetesinde çalıştık. Rahmetli bizim hem patronumuz, hem de üstadımız oldu. Kendisinden pek çok şeyler öğrendik. Tanrı gani gani rahmet eylesin.

Murat Bey konferansı yarıda bıraktığı halde, gürültü, patırdı, şamata hâlâ devam ediyordu. Tiyatrodan çıkan olmuyor, hatta böyle bir hareket eseri bile görülüyordu...

Bu sefer söz ayağa düşmüştü. Aklı eren de ermeyen de konuşuyordu. Grup grup münakaşalar oluyordu. Arada itişmeler, kışımlar, yaka tutmalar da oluyordu.

İşin bu dereceyi bulmuş olmasına ve tiyatroyu süvari erlerinin sarmış olmasına rağmen, ilgili kimseler içeriye girip halkı sükûta, itidale davet etmediler. Tiyatroyu boşaltmak ve halkı dağıtmak gibi bir hareket de olmadı.

Bu arada kalabalığın arasından biri koltuklardan birine gayet çevik bir hareketle sıçradı. Kıyafetinden şarklı olduğu anlaşılıyordu. Külahlı, şalvarlı, ipek mintanlı, mintanının düğmeleri gümüş savatlı, beli ku-

şaklı idi. Ayaklarında çizmeler vardı. Elinde gümüş saplı bir kamçı, kuşağının arasından kabzası görünen gümüş kaplamalı bir kama vardı.

Gençti, esmerceydi. Bıyığı siyah ve dolgundu; hafif tertip yukarı doğru bükümüştü.

Konuşmalar, bağışmalar devam etmekle beraber, ona bakanlar da çoktu. Bu adam kimdi?

Koltuğun üzerine neden sıçramıştı? Deli miydi bu?

Bir şey mi konuşacaktı?

Kıyafeti dikkati çektiği için bu adamın bir şeyler söyleyebileceğine inanmıyorlardı. Bu çizmeli, külahlı, alaca kuşaklı adam ne konuşabilirdi?

Bundan ötürü herkes hayretle ona bakıyordu. Fakat hayretleri çok sürmedi. Gür birsesle:

“Ya eyyühelmüslimin!” diye söze başladı. Ve konuşma hürriyetine saygı göstermek lâzım geldiğini, bir hatibin sözünün kesilmesinin ayıp ve hele terbiye sınırlarının dışına çıkmanın ise Meşrutiyet ve Hürriyeti yeni ilan etmiş bir ulus için utanılacak bir hareket olduğunu, Müslüman dininin fikre saygı göstermeyi emrettiğini anlattı. Sözlerini ayetlerle, hadislerle süsleyerek, İslam tarihinden örnekler vererek, Hazret-i Muhammed’in müşaverelerini, münakaşalarını, irşatkar sözlerini ve hutbelerini şahit tutarak anlattı. Ve nihayet terbiye ve nezaket daire-sinde dağılmalarını tavsiye etti.

Güzel konuşuyordu. İnandırıcı bir anlatışı vardı. Bugünkü anlama göre tam bir hatipti, bir konferansçı idi.

Kimse ne itiraz etti, ne de gık dedi. Biraz evvel bağırarlardan, ortalığı yaygaraya verenlerden hiçbiri ağzını açamadı. Şirretler. Külhanlar, küçük beyler, fiyakacılar bile... Hepsi süt dökmüş kedi gibi tiyatrodan çıkıp dağıldılar.

Kısa bir hitabeden sonra o azgın ve garezkar grubu yola getiren bu temiz kıyafetli, ipekler içindeki adam kimdi?.

1960 yılı Martı'nın 23'ünde ölen Said-i Nursi idi bu adam!.

O günlerde büyük bir şöhret olup 31 Mart ihtilalinde parmağı olduğu, askeri ayaklanmaya teşvik ettiği ileri sürülerek tevkif edilmişti ve epey süren bir mahpusluktan sonra Divan-ı Harb-i Örfi beraet kararı

vererek serbest bırakmıştı. Bu olayları anlatan “Divan-i Harb-i Örfi” isimli bir eseri vardır.

O zaman kapkara bıyıklı, atik, çevik bir delikanlı Said-i Nursi’yi, ilk defa, birbirine giren iki parti mensuplarını yola getirip dağılmalarını sağladığı bu tiyatrodan tanıdım.

Daha Meşrutiyetin ilk aylarında İttihat ve Terakki Cemiyetini bu gibi davranışlarla, hürriyetin, adaletin ve eşitliğin ruhuna aykırı hareketlerde bulunması, siyasi havayı bulandırmıştı. Ümitsizliğe kapılanlar çoktu. Bazıları istibdat idaresi yerine bir parti baskısının hakim olduğunu iddia ediyorlardı.

Bu yüzden murakabe ve tenkid sahasında daha verimli olmak memlekette meşrutiyeti kökleştirmek ve ittihat ve Terakki tahakkümüne karşı koymak maksadıyla yeni partiler kurulmak yoluna gidildi.

Şehzadebaşı Ferah Tiyatrosu’nda çıkan kavgada fitrî cêsâretinin ve İslâmî şuurunun gereğini yerine getiren Bediüzzaman Hazretleri 10 Ekim 1908’de Cumartesi günü Avusturya mallarına uygulanan boykot için hamallar arasında çıkan kargaşada da yatıştırıcı bir rol oynamıştır.

31 Mart’ta isyancılar veya isyancılardandır diye jurnallenenler birer birer toplanarak, bu günkü İstanbul Üniversitesinin arkasında bulunan Bekir Ağa Bölüğü denilen hapisaneye atılıyordu. Kocaeli’den İstanbul’a dönen Bediüzzaman’ı oraya kapatmışlardı. Hem de idam cezası alabilecek durumdaki idamlıkların koğuşuna... Oradaki koğuşlarda bulunan diğer mahkûmlara dayak atarlar ve işkence yaparlarmış. Onların sesleri her taraftan duyulmuş. Bu arada Bediüzzaman’ın kapısı da açılarak, ona da hakaret ederek zulmetmek isterler. O ise, orada bulunan bir kürsüyü kapıldığı gibi, kapıyı açan adamlara ve zaptiyelere karşı gök gürlemesi bir sesle “Defolun!.. Ey ekbekül- küpekâdan tekepküp etmiş köpekler!” diye gürleyerek üzerlerine yürüyünce, genç Bediüzzaman’ın bu hücumu karşısında, adamlar ne olduğunu anlayamadan dehşet içinde kaçmışlar ve bir daha da taciz edememişlerdir. Diğer mazlumlara da zulümden vazgeçmişlerdir.

31 Mart’ta idamlarda görevli Hasan isimli bir subay hatıra notlarında şöyle diyor:

“Bekir Ağa Bölüğüne geldiğimin ikinci günü idi. Yaşadığı zamanın meşhur bir hafiyesi (ajanı) Kabasakal Mehmet Paşayı araba ile ge-

tirdiler. Senelerce dediği dedik, emri emir olan bu adam, jandarmalar arasında Bekir Ağa Bölüğüne giderken bile saraya giden bir nâzır gibi kemâl-i azametle yürüyor, etrafa yukarıdan dürbünle bakar gibi bakıyordu. Paşayı kapıda biz karşıladık. İçeriye girer girmez, bütün tutuklular tecessüsle gözlerini istibdad devrinin bu meşhur hafiyesi Kabasakal Paşa'ya çevirmişlerdi. Bazıları "Vay Paşa Hazretleri, görüşmek nihayet burada mukaddermiş." dediler. Koğuş o kadar kalabalıktı ki, burada paşaya bir yer bulmak mümkün olmadı. Kendisini aldık. Dış kapının sağ tarafında bulunan odaya götürdük. Çünkü bu oda da kimse yoktu. Burada, Doğu Anadolu'ya mektep yaptırmak için İstanbul'a gelen Bediüzzaman yatıyordu. Bediüzzaman, Kabasakal Mehmed Paşayı memnuniyetle karşıladı. Paşa azametle içeriye girdi. Hâlâ azametli tavrını bırakmış değildi. Bizlere uşakları nazarı ile bakıyor gibiydi. Fakat sonra yavaş yavaş hakikatle karşı karşıya kaldıkça kendini hâşa küçük dağları ben yarattım havasında gören bu istibdat heykeli, küçüldü küçüldü, inceldi,(...) vaziyetini anladı ve bir köşeye sindi.

Bediüzzaman, onu teselli etmek istedi: 'Müteessir olmayınız Paşam, bu da geçer' dedi. Kabasakal Paşa, kesik, boğuk bir sesle cevap verdi: 'Evet öyle... İnsanın başından herşey gelip geçer.' Fakat bunu söylerken başından ip geçeceğini hiç aklına bile getirmemişti. İlk geceyi, sâkin ve sessiz geçirdi. Fakat aradan 24 saat bile geçip de vaziyette bir değişiklik görmeyince, sinirlenmeye, asabî buhranlar geçirmeye başladı. Elinde bir tesbih, bir aşağı, bir yukarı geziniyor, konuşmuyordu. Bediüzzaman'ın teselli edici sözlerine baştan savma cevaplar veriyordu. Belli ki, vaziyetin vehâmetini hissetmeye başlamıştı. İkinci günün akşamı bayıldı. İçeri koştuk, kendisini ayıltıncaya kadar hayli zahmet çektik. O günden itibaren bir daha kendine gelmedi.

Bu koğuşta, Bediüzzaman, her gün zeytin ekmek yerdi. Kabasakal Paşa böyle bir yerde yaşamaya alışmadığı için, ne gelirken yemek getirmiş, ne de burada yemek getirmeye vakit bulmuştu. Fakat Kabasakal Mehmed Paşa geldikten sonra, Bediüzzaman'ın zeytin sarfiyatı birden bire kabarmıştı. Günde yüz dirhem (300 gram) zeytinle iktifa eden Bediüzzaman'a şimdi günde bir okka (1200 gram) zeytin yetiştirmiyordu. Nihayet bu zeytini verirken sormaktan kendimi alamadım: 'Ne çok zeytin yiyorsunuz?' Bediüzzaman celâlli bir tavırla yüzüme baktı.

Derdini dökcek birisini arıyormuş gibi: ‘Sorma dedi. Benim yediğim filan yok. ben ancak üç dört tane yiyorum. Gerisini bu yiyor.’ Hayret ettim. Buraya gelinceye kadar, bu adam acaba zeytin nedir görmüş müydü? Belki rakı masasında parmak gibi büyük zeytinleri meze olarak kullanmıştı. Fakat böyle zeytin, ekmele yaşamayı aklına getirmiş miydi? Milletin hâlinden habersiz olan bu kibirli Paşa şimdi zeytin ekmeğe de merhaba demeye mecbur olmuştu.

Kabasakal Mehmed Paşanın muhâkemesi süratle icra edildi. Divan-ı Harbe bir defa sevk edildi ve daha birinci celsede idam kararı verildi. İdam kararı o vakit mahkûmlara tebliğ edilmezdi. İdama mahkûm olanlar gece yarısı koğuşlardan alınır, bahçedeki inşaat koğuşuna götürülür, ertesi sabah erkenden idam edilirdi. Halbuki Divân-ı Harp, Kabasakal Paşa hakkında verdiği idam hükmünü kendisine bizzat tebliğ etti. Divan-ı Harpten çıktığı zaman rengi atmış, ayakları gevşemiş, yürüyüşünü şaşırılmıştı. Kendisini aldık, doğru inşaat koğuşuna götürdük. Gece yarısı idama götürecektik. Benim için bu idam kararı olayı da yeni bir tecrübe olacaktı. Elimde beyaz gömlek, kelepçeler olduğu halde koğuşa gittik. Paşa, başı iki elleri arasında düşünüyordu. Aynı koğuşta olan Bediüzzaman Paşa’ya maneviyatını kuvvetlendirici sözler söylemeye başlamıştı. İdamın hayatın sonu demek olmadığını, ölümün son demek olmadığını anlatıyordu. Bir gün büyük hesap gününün mutlaka geleceğini, metin olması lâzım geldiğini ona telkin ediyordu. Ama Paşa ise sanki bunları hiç duymuyordu.

(...) Kabasakal Paşa asıldıktan sonra Bekir Ağa Bölüğüne bir korku havası çökmüştü. Ertesi gün ziyaret günüydü. (...) O gün de Bediüzzaman’ın ailesi kendisini görmek üzere tam sekiz defa gelmişti. O gün de bilhassa onlarla meşgul oluyordum. Yine Bediüzzaman’ın ailesi kendisini görmek üzere gelirken, kapı tarafından telaşlı seslerle çağrıldığımı işittim.”

Subay Hasan’ın hatıraları burada bitiyor. Mehmed Feyzi Efendi bu hususta şöyle demişti: “Üstad Bediüzzaman genç yaşında uzun zaman kayıplara karışıp da bir haber alınamayınca babası Sofi Mirza Efendi, tâ Vân’dan kalkarak İstanbul’a kadar evladı genç Said’i aramaya gelmişti. Görevli subay Hasan’ın anlattığı da bu mesele idi.” (Necmeddin Şahiner, Son Şahitler, I)

Meşhur 31 Mart (13 Nisan 1909) olayında da yatıştırıcı gayretler ve faaliyetlerde bulunmasına rağmen Bediüzzaman Hazretleri de garip bir şekilde isyancılarla beraber gösterilmiş, aynı davada idam edilmiş olan beş kadar hocanın mahkeme binası bahçesinde asılı vaziyette duran cesetleri karşısında muhâkeme edilmişti. Bediüzzaman Hazretleri müdafaasını Divan-ı Harb-i Örfî isimli eserinde şöyle anlatmıştır:

Ben zaten bir zemin istiyordum ki, fikirlerimi orada beyan edeyim. Şimdi bu Divan-ı Harb-i Örfî (Mahkemesi) iyi bir zemin oldu. Başta herkesten sorulduğu gibi bana da suâl ettiler:

- Sen de şeriat istemişsin?

Dedim.

-Şeriatın bir hakikatına bin ruhum olsa feda etmeye hazırım; zira şeriat, saadete sebep, hakiki adalet ve fazilettir. Fakat ihtilalcilerin iste-yişi gibi değil!..

Hem de dediler:

İttihad-ı Muhammediye'ye dâhil misin?

Dedim:

İftiharla... En küçük efradındanım, fakat benim tarif ettiğim vecihle... O ittihaddan olmayan, dinsizlerden başka kimdir bana gösterin?..

İşte o nutku şimdi neşrediyorum; tâ ki meşrûtiyeti lekeden ve ehl-i İslâmı ümitsizlikten ve ehl-i asrı tarih nazarında câhillikten ve hakikatı evhamdan ve şüpheden kurtarayım.

Ey paşalar, zâbitler! Hapsimi gerektiren cinayetlerin özeti:

İftihar vesilem olan iyiliklerim şimdi günah sayılıyor. Artık nasıl özür dileyeyim, şaşırmış vaziyetteyim...

Baştan söylüyorum:

Mert olan cinayete tenezzül etmez. Şayet isnad edilse, cezadan korkmaz. Hem de haksız yere idam olunsam, iki şehit sevabını kazanırım. Eğer hapiste kalsam, böyle hürriyeti sözden ibaret bulunan gad-dar bir hükümetin en rahat mevkiî hapisane olsa gerektir. Mazlum olarak ölmek, zâlim olarak yaşamaktan daha hayırlıdır.

Bunu da derim ki: Siyaseti dinsizliğe âlet yapan bazı adamlar; kabahatlerini örtmek için, başkasını irtica ile ve dini siyasete âlet yapmakla itham ederler. Şimdiki ajanlar, eskilerden beterdirler. Bunların sadâkâtine nasıl itimad edilir? Onların sözlerine adâlet nasıl bina edilir?

Harbiye Nezâretindeki askerler için Cuma günü ulemâ ile beraber gittim. Gayet tesirli nutuklarla sekiz tabur askeri itaate getirdim. Nasihatim tesirini sonradan gösterdi.

İşte nutkun sûreti:

Ey bir olan Allah'a iman eden askerler! Otuz milyon Osmanlı ve üç yüz milyon İslâmın namusu, haysiyeti, saadeti ve tevhid bayrağı bir cihette sizin itaatinize bağlıdır. Sizin subaylarınız, bir günah ile nefsi-ne zulmetse, siz bu itaatsizlikle, üç yüz milyon İslama zulmediyorsunuz. Zira bu itaatsizlikle İslâmî kardeşliği tehlikeye atıyorsunuz. Biliniz ki, asker ocağı büyük ve muntazam bir fabrikaya benzer; bir çark itaatsizlik etse, bütün fabrika karma karışık bir vaziyete girer. Asker neferleri siyasete karışmaz. Yeniçeriler şâhittir. Siz “Şeriat diyorsunuz, halbuki şeriata muhâlefet ediyorsunuz ve onu lekeliyorsunuz. Şeriatla, Kur'anla, hadisle, hikmetle, tecrübeyle sâbittir ki, sağlam, dindar, hakperest ulü'l-emre (idareciye) itaat farzdır. Sizin ulü'l-emriniz, üstadınız, subaylarınızdır. Nasıl ki, mâhir mühendis, mütehassıs doktor, bir cihette günâhkâr olsalar, doktorluk ve mühendisliklerine zarar vermez. Aynı şekilde fikirleri aydın, harp sanatına âşına, mektepli, hamiyetli mümin subaylarınızın bir küçük nâ meşru hareketi için itaatinizi bozmakla, Osmanlılara, İslâmlara zulmetmeyiniz! Zira itaatsizlik, yalnız bir zulüm değil, milyonlarca nüfusun hakkına bir nevi tecâvüz demektir. Bilirsiniz ki, bu zamanda İlahî Tevhid Bayrağı sizin cesur ellerinizdedir. O elin kuvveti de, itaat ve intizamdır. Zira, bin muntazam ve itaatli asker, yüzbin başı bozuğa mukabildir. Ne hâcet, yüz sene zarfında, otuz milyon nüfusun vücuda getirmediği böyle pek çok kan döküren inkılapları, siz, itaatinizle kan dökmeden yaptınız.

Bunu da söylüyorum ki, hamiyetli ve aydın fikirli bir subay zâyi etmek, mânevi kuvvetinizi zâyi etmektir.

Zira şimdi hükmü geçen, imanî, akli ve fennî cesaret ve kahramanlıktır. Bazen bir aydın fikir, yüze mukabildir. Ecnebler işte bu akıl ve fen cesaretiyle size galip gelmeye çalışıyorlar. Yalnız yaratılıştan gelen cesaret ve kahramanlık kâfi değil.

Elhâsıl: Peygamberimizin (s.a.s.) emrini size tebliğ ediyorum ki, itaat farzdır, subaylarınıza isyan etmeyiniz.

Yaşasın askerler! Yaşasın meşrû meşrutiyet!..

(Ey paşalar, zâbitler işte ben isyanı bastırmak için bunları söyledim...) Demek ki ben bu kadar âlim varken böyle mühim vazifeleri üzerime aldığımdan cinayet işledim (!)

Sâbık Sultan Abdülhamid'e gazete lisaniyle söyledim ki: "Münhasif (Ay tutulmasında olduğu gibi ışığı sönmüş) Yıldızı (sarayını) Üniversite yap, tâ Süreyya (ülker takım yıldızları) kadar âli olsun! Oraya seyyahlar (gezginler, turistler), zebâniler yerine, ehl-i hakikat rahmet melekleri (talebeler) yerleştir; tâ cennet gibi olsun! Yıldızdaki milletin sana hediye ettiği servetini milletin baş belâsı hastalığı olan cehâletini tedâvi için büyük üniversitelere sarf ederek millete iâde et ve milletin mürüvvet ve muhabbetine itimad et. Zira senin şâhâne idarene millet mütekeffil. Bu yaştan sonra sırf âhireti düşünmek lâzım. Dünya seni terk etmeden evvel sen dünyayı terk et! Ömrünün zekatını, ikinci ömür olan âhret hayatı için sarf eyle...

Şimdi söylediğim bu sözleri değerlendirelim: Yıldız (sarayı) eğlence yeri olmalı veya üniversite olmalı... İçinde seyyahlar gezmeli veya âlimler ders vermeli? Gasbedilmiş olmalı veyahut hediye edilmiş olmalı? Hangisi daha iyidir? İnsaf sahipleri hükmetsin.

Ey paşalar, zâbitler! Cinayetlerime ceza ve şimdi suâllerime de cevap isterim. İslâmiyet, insaniyet-i kübrâ; şeriat ise en faziletli medeniyet olduğundan, İslâm Âlemi, Eflâtunun idealindeki fazilet medeniyeti şehri olmaya lâyıktır...

Birinci suâl: Gazetelerin aldatmalarıyla meşru bilerek buradaki görenek ve âdete binâen umumî akıntıya kapılan safdillerin cezası nedir?

İkinci suâl: Bir insan, yılan şekline girse yahut bir veli, haydut kıyafetine girse, veyahut meşrûtiyet istibdad şekline girse, ona taarruz edenlerin cezası nedir? Belki, hakikaten onlar yilandırlar, haydutturlar ve istibdâtturlar.

Üçüncü suâl: Acaba müstebid yalnız bir şahıs mı olur? Müteaddit şahıslar müstebid olmaz mı? Bence kuvvet kanunda olmalı yoksa istibdad paylaşılmış olur ve komitecilik tam şiddetlenir.

Dördüncü suâl: Bir masumu idam etmek mi, yoksa on cânıyı affetmek mi daha zararlıdır?

Beşinci suâl: Maddi zorlamalar, meslek ve fikir ehline galebe etmediği gibi daha ziyade nifaka ve parçalanmaya sebep olmaz mı?

Altıncı suâl: İctimaî hayatımızın bir kaynağı olan milletin ittihadı (birlik ve beraberliği) imtiyazların farklı muamelelerin kaldırılmasından başka ne ile olur?

Yedinci suâl: Müsâvâtı (eşitliği) bozarak yalnız bazılarına hususî muamele edip kanunu tamamiyle tatbik etmek zâhiren adâlet gibi görünürken, bir cihetten de acaba eşitsizlikle zulüm ve garaz olmaz mı?. Hem de beraat ederek hapisten tahliye edilmekle mâsum oldukları ortaya çıkan hapistekilerden çoğu, belki yüzde sekseni mâsum iken, acaba ekseriyet nokta-i nazarında bu durum hükümferma olsa, garaz ve intikam düşüncesi olmaz mı? Divan-ı harbe (hâkimlere) diyeceğim yok, ihbâr edenler düşünsünler.

Sekizinci suâl: Bir fırka (parti, grup) kendisine bir imtiyaz taksa, herkesin en hassas asap (alınanlık) noktasına dâima dokundura dokundura zorla herkesi meşrûtiyete muhâlif gibi gösterse ve herkes de onların kendilerine taktığı meşrûtiyet ismi altında olan muannid istibdadada ilişmiş ise, acaba kabahat kimdedir?

Dokuzuncu suâl: Acaba bahçıvan bir bahçenin kapısını açsa, herkese serbest ve mübah ilân etse, sonra da zâyîât vuku bulsa, kabahat kimdedir?

Onuncu suâl: Fikir ve söz hürriyeti verilse, sonra da hesaba çekilse, acaba bîçare milleti ateşe atmak için bir plan olmaz mı? Böyle olmasaydı, başka bahane ile uygulanacağı hayâle gelmez miydi?

On birinci suâl: Herkes Meşrûtiyete yemin ediyor. Halbuki ya Meşrûtiyetin icap ettirdiği mânaya kendi muhâlif veya muhalefet edenlere karşı sükût etse, acaba kefâret-i yemin vermek lâzım gelmez mi ve millet yalancı olmaz mı? Mâsum olan efkâr-ı umumiye (kamu oyu); yalancı, bunak ve iyiyi kötüden ayırt edemeyen çocuk gibi sayılmış olmaz mı?

Ben talebeyim, onun için herşeyi şeriat ölçüsüyle tartmak istiyorum. Ben milliyetimizi, yalnız İslâmiyet biliyorum; onun için, her şeyi de İslâmiyet nokta-i nazarından muhakeme ediyorum. Ben hapisane denilen âlem-i berzahın (kabrin) kapısında dururken ve darağacı denilen istasyonda âhirete giden treni beklerken, insan cemiyetinin gaddârane hallerini tenkit ederek, değil yalnız sizlere, belki bu zamandaki insanlığa söylediğim bir nutuktur. Onun için “bütün sırların ortaya çıkacağı gün sırınca, kalbin kabrinden hakikatlar çıplak çıktı;

nâmahrem olan kimseler nazar etmesin. Âhirete tam bir iştiyakla hazırım: Bu asılanlarla beraber gitmeye hazırım. Nasıl ki, bir bedevî garâibperest, İstanbul'un acâib ve güzelliklerini işitmiş, fakat görmemiş; nâsıl tam bir istekle görmeyi arzu eder; ben de, acâib ve garâib güzelliklerin sergilendiği Âhîret Âlemini o arzu ile görmek istiyorum; şimdi de öyleyim. Beni Âhirete sürmek, bana ceza değil! Sizin elinizden gelirse, beni vicdanen cezalandırınız! Ve illâ başka suretle azap, azap değil, benim için bir şandır!

Bu hükûmet, istibdâd devrinde akla husûmet ediyordu; şimdi de hayata düşmanlık ediyor... Eğer hükümet böyle olursa, yaşasın delilik!... Yaşasın ölüm!.. Zâlimler için de yaşasın cehennem!..”

Bu meydan okuyucu müdafaasından sonra Bediüzzaman, idamını beklerken beraat etmiştir. Ama mahkemeye teşekkür bile etmeyerek Bayezid'den tâ Sultanahmet'e kadar arkasında kalabalık bir halk topluluğu olduğu halde yürümüş ve “Zâlimler için yaşasın cehennem! Yaşasın zâlimler için cehennem!” nidâlarıyla ilerlemiştir.

Bediüzzaman Hazretleri talebesi Ali İhsan Tola'ya “Korkmayınız, 31 Mart Hadisesinde, mahkemede Hurşit Paşa'nın elinde ta baştan benim idam kararım yazılı idi. Zâten idam edilip asılanları gösterip 'İşte biz, şeriat isteyenleri böyle asarız!.' diyordu. Ama müdafaamı verdikten sonra Allah'ın izniyle milletin gözü önünde idam kararını yırtıp atı ve beraatime karar verdiler” demiştir.

İstanbul'da, bundan sonra daha çok kalmayarak Van'a geri dönmek üzere hareket etmiştir. Yolunun üzerinde bulunan Tiflis'e de uğrayarak Şeyh Sanan Tepesine çıkmıştır. Orada Rus polisine, orada kurulacak medresesinin plânını yaptığını Âlem-i İslâm'da üç nurun birbiri arkasında inkişafa başlayacağını, Rusya'da da üç zulmetin başlayacağını sonra da müstebid perdenin yırtılıp kasılarak içine çekileceğini, bu çekilmenin akabinde gelip burada medresesini yapacağını söylemiştir.

Van'a gelince, halkı ikaz ve irşad etmek için çalışmalarına başlamıştır. Bütün aşiretleri dolaşıp konuşmuş ve sorulara cevap vermiştir. Daha sonra sormaları gerekenleri de kendisi sorup cevaplandırdıktan sonra hepsini “Avam Reçetesi” dediği “Münâzarat” isimli eserinde toplamıştır.

İFADE-İ MERAM VE UZUNCA BİR MAZERET

Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri, Münâzarat isimli eserinin ilk baskısının başında “İfade-i Meram ve Uzunca Bir Mazeret” başlığı altında şöyle demiştir:

Ey okuyucu! İyilikleri kötülüklerine, doğruları yanlışlarına üstün gelenler, mağfiret ve affa müstehaktırlar. İşte iki inkılap (Birinci ve İkinci Meşrutiyet) beni iki telif-i müşevveşe mecbur etti. İki rihlet dahi, iki kitabı (Münâzarat ve Muhâkemat) ilham ettirdi. Şu eserlerden her birisi Kürt olduğu gibi, aynı halde Türk, aynı vakitte Arap'tır. Güya her bir eser Arap abâsını iktisâ (giyinmiş) ve Türk pantolonu giymiş külahlı bir Kürt'tür. Böyle acîb'ül- şekil bir telif, telif kanununa muhâlefetle tenkit edilmemek gerektir.

Evet, edebin değil, belki edebiyatın kanununa karşı eserlerimi muhâlefete sevk eden yedi sebeptir:

Birincisi: Çocukluğumdan beri kâh kuyu dibinde, kâh minare başında gibi anlayış istidadında bulunuyorum... Kâh gayet dakik bir hakikat davetsiz elime geliyor; kâh gâyet tanışım, dostum olmuş bir hakikat ecnebi olup tanımiyorum. Hatta bir günde kâh gâyet câhil, kâh tecrübeli bir siyâsî gibi işe karışmak isterim.

İkincisi: Meşrutiyet'in fecr-i sâdıkına kadar yazı yazma mevzuunda tamamen hem ümmî hem acemi idim. Her ne yazmışsam, üstadı-

mız olan Meşrûtiyet'ten öğrendim. Kalbin bahçelerinde yemişler kemâle ermemiş iken kopardım. Eğer size ekşi gelirse, yüzünüzü ekşitip abûs, şiddetli ve sert bir tavra girmeyiniz.

Üçüncüsü: Müstahak olmadığım umumî teveccühten gelişen bir yalancı şöhret, bana yüklediği mühim vazife ile, aczden ileri gelen atlamakla nümâyişe, sahte ehliyetle ehil olmadığım bir şeye girişmeye mecbur oldum.

Dördüncüsü: Fıtraten bendeki gurur, milliyeten bendeki fahriye, mesleken bendeki tahdîs-i nimet, meşreben bendeki üstün olma meyli, kavmiyeten bendeki celâdet meyli ve nümâyiş meyli, şaşî adama eserlerimde hakikatten fazla bir enâniyet gösteriyor. Evet, enâniyet var; benim değil milletimin enâniyetidir. Benlik var; benim değil, sınıfım olan medreselerin mekteblerin izzetidir.

Yedincisi: Şu Saykal-ı İslâmiyet (Muhakemat) ve Avam Reçetesi (Münâzarat) olan iki eser, o dehşetli dağ ve dere ve sahraların kuvve-i münbitesi fevkalâde neşv ü nemâ vererek, kırk- elli gün zarfında hem yeşillendi, hem cesim bir şecere oldu, hem meyve verdi.

Evet öyle bir vakitte vücuda geldi ki, dağlar beni derelerin haşin eline fırlatıyordu. Onlar da, beni sahraların yüzlerine çarpıyordu. Sonra, hamiyet-i milliye ve hamiyet-i İslâmiye, şu iki sınıf meyveleri dağ başından koparıp ve bazen rüzgâr vurup, derenin dibine düşmüş meyveleri ilâç için toplayıp, medine-i medeniyetin çarşısına götürdüler. Hatta bir kısmı Bâşid Dağının yemişidir, bir tâifesi Ferrâşîn Ovasının meyvesidir, bir mikdarı Beytüşşebap deresinin kırmızılanmış meyvesidir.

İşte şu iki eseri yazdığım vakit, zaman kısa, mekan vahşi, ben seyyah, zihin müşevveş, vücud yarım hasta, yazmak acele olduğundan, elbette müşevveş olmuştur.

Ey ehl-i insaf! Mâzeretim bu. Kabul ederseniz, insafın gereğidir; etmezseniz, emin olunuz, size minnet etmem, hiç de kabul etmeyiniz. Sizin minnetiniz dağ başında olsun. Size beğendirmek için değil, belki Hakk'a hizmet için yazdım vesselâm.

Bediüzzaman Hazretleri, 1900'lerin başlarında Meşrutiyet tartışmalarının olduğu günlerde, bilhassa Güneydoğu'da günün şartlarına uygun eğitimden, özellikle üniversiteden mâhrum o bölgelerin

insanlarını bir yandan dünyada ve ülkemizde olup bitenlerden haberdar etmeye çalışırken, bu insanların yapmaları gereken iş ve hizmetlerden bahsetmektedir. Meseleleri soru- cevap haline getirerek en vurucu noktalardan ele almaktadır. Eser, günümüze göre tekrar gözden geçirilirken, aynı problemlerin bugün de devam etmekte olduğu görülmekte. Zaten kendisi de “Şayet zaman-ı mazi cânibinden, asr-ı saadet mahkemesinden adaletnâme-i şeriatla davet olunsam, neşrettiğim hakikatleri aynen ibraz edeceğim. Olsa olsa, o zamanın ilcaatının modasına göre, bir elbise giydireceğim. Şayet istikbal tarafından üç yüz sene sonraki tenkidât-ı ukalâ mahkemesinden tarih celpnâmesiyle celbolunsam, yine bu hakikatleri, genişleyerek çatlayan bazı yerlerini yamalamakla beraber, taze olarak orada da göstereceğim.” demektedir.

Aşiretler arasındaki o seyahatinde, o günün merak edilen meselelerinden, istibdat, meşrutiyet, Ermeniler, Jön Türkler, gayrimüslimlerden askerliği gibi hususlar sorulmaktadır... Sonra da sanki bunlar kendilerini hiç alâkadar etmiyormuş gibi asıl önem verdikleri konuya geçilmektedir.

SORULAR VE CEVAPLAR

Suâl: “Dine zarar olmasın, ne olursa olsun?”

Cevap: İslâmiyet güneş gibidir, üflemeyle sönmez; gündüz gibidir, göz yummakla gece olmaz. Gözünü kapayan, yalnız kendine gece yapar. Hem de, mağlûp bîçâre bir reise, yahut müdâhin memurlara ve yahut mantıksız bir kısım zabıtlere itimat edilirse ve dinin himayesi onlara bırakılırsa mı daha iyidir? Yoksa efkâr-ı âimme-i milletin (kamuyunun) arkasındaki İslamî hissiyatın madeni olan (herkesin kalbindeki imandan doğan şefkat olan) ilahî nurlarının parıltılarının toplanmalarından ve İslamî hamiyetin aydınlatici kıvılcımlarının imtizacından meydana gelen nûrânî sütunun ve o elmas kılıcın hamiyetine bırakılsa mı daha iyidir? Siz muhâkeme ediniz. Evet şu nûrânî sütun, dinin himayesini, kahramanlığının başına, murâkabenin gözüne, hamiyetinin omuzuna alacaktır. Görüyorsunuz ki, parça parça parıltılar, inci gibi pırıl pırıl pırıldamaya başlamış; yavaş yavaş birbirlerini cezbederek imtizaç edecek bileşeceklerdir. Fenn-i hikmette takarrur etmiştir (yerleşmiş, kesinleşmiş) ki, dînî duygu, bilhassa fitrî hak dinin sözü daha geçerli, hükmü daha âlî, tesiri daha şiddetlidir.

Netice olarak: Başkasına itimat etmeyen, kendisi teşebbüs eder. Size bir misâl söyleyeceğim: Siz göçersiniz. Göçerin malı koyundur; o işi bilirsiniz. Şimdi her biriniz bazı koyunları bir çobanın uhdesine vermişsiniz. Halbuki çoban tembel ve yardımcısı lâkayt, köpekleri değersizdir. Tamamıyla ona itimat etseniz, rahatla evlerinizde yatsanız, bîçâre koyunları müstebit kurtlar ve hırsızlar ve belâlar içinde bıraksanız

daha mı iyidir? Yoksa çobanın yetersizliğini bilmekle, gaflet uykusunu terk edip her biriniz evlerinizden bir kahraman gibi koşsanız, koyunların etrafında halka tutsanız da, bir çobana bedel bin muhafız olmakla, koyunlara hiçbir kurt ve hırsız cesaret edemese daha mı iyidir? Acaba Mâmehurân hırsızlarını tevbekâr ve sofî eden şu sır değil midir? Evet ruhları ağlamak istedi, biri bahane oldu, ağladılar...

Evet, evet! Sivrisinek tantanasını kesse, bal arısı demdemesini bozsa, sizin şevkiniz hiç bozulmasın, hiç teessüf etmeyiniz. Zira kâinatı nağmeleriyle raksa getiren hakikatlerin sırlarını ihtizaza veren ilâhî mûsikî hiç durmuyor; mütemâdiyen güm güm eder.

Padişahların padişahı olan Sultan-ı Ezelî, Kur'an denilen ilâhî mûsikîsiyle umum âlemi doldurarak, gök kubbede şiddetli ses getirmekle, sedeften bir mağaraya benzeyen âlimlerin, şeyhlerin ve hatiplerin beyin, kalp ve dudaklarına vurarak, aks-i sadâsı, onların dillerinden çıkıp seyir ve seylan ederek, çeşit çeşit sadâlarla dünyayı güm güm (sesleri) ile ihtizaza (titreşime) getiren o sadânın teccüm ve intibâ (kalp ve ruhtaki tesiri) ile bütün İslâmî kitapları bir tanbur ve kanun (çalgısının) bir teli ve bir şeridi hükmüne getiren ve her bir tel, bir neviyle onu ilan eden o semâvî ve rûhânî sadâyı kalbin kulağıyla işitmeyen (insanlar), acaba o sadâyâ nisbeten sivrisinek gibi bir emîrin (idarrecinin) demdemelerini ve kara sinekler gibi bir hükümetin adamlarının vızvızlarını işitecek midir?

Özet olarak: Siyasî inkılab cihetiyle dininden korkan adamın dinde hissesi örümcek ağı gibi zayıf düşmüş; cehâlettir onu korkutur, taklittir, onu telaşa düşürür. Zira kendine itimadın yokluğu ve âcizliğin varlığı cihetiyle, saadetini yalnız hükümetin cebinden zannettiğinden, kalbini, aklını da hükümetin kesesinde hayal eder, korkar...

Bu suâl-cevap bize dünyadaki değişiklikler, hatta siyasî devrimler ne olursa olsun, Müslüman'ın dinin başına bir şey geleceğinden dolayı korkmaması gerektiğini anlatıyor. Eğer din, devletin korumacılığına bırakılırsa, bir de baştakiler, gaflet içindelerse, Müslümanların iman ve Kur'anlarını korumaları için bizzat işi üzerlerine almaları gerekmektedir. İslâmiyet, güneş gibi olduğuna göre, yani Allah'ın sonsuz ilminden gelmiş olması itibarıyla, çelişiklerden, ilim ve ger-

çeklerle çatışmaktan uzak olması gayet açık bir gerçekken, hem de insan fitratına, insan akıl, mantık ve kalbine tamamen uygun olduğu apaçıkken, korkulacak bir durum yoktur. Müslüman, İslâmiyet'in müşterisi değildir ki, acaba ilim ve gerçeklerle çatışan bir tarafı var mıdır diye endişeye kapılsın...

İçlerinde, küllenmiş duygular uyanan ve koyunları emanet ettikleri tembelle çobana itimat etmeyen kimseler gibi olmamak gerekir. Kur'an ve iman hizmetinde de, insanlar kimseden bir şey beklemeden kendi işlerine sahip çıkarlarsa problem kökünden çözülmüş olacaktır. Bütün insanları maddeci felsefenin yardımı ile dinsiz yapılmaya çalışılsa bile, Kur'anî gerçeklerle kıyameti koparacak bu felâketin önü alınabilir. Dünyanın çeşitli yerlerinde, öbek öbek huzur adacıklarının hazırlanması, imanî nur ve feyizle ışıl ışıl gerçeklerin bir ışık sütunu hâlinde parıldaması, zamanla dünyayı aydınlatan muazzam ve muhteşem bir elektrik merkezi haline dönüşecek gayretlerle, cihani, cennet bahçelerine çevirecektir.

Kur'an mesajı ilahî bir musîki gibi, kendi kendine titreşime geçerek, sedeften bir mağaraya benzeyen âlimlerin beyinlerine, şeyhlerin kalplerine ve hatiplerin dudaklarına vurarak tekrar yansıyor dünyayı hareketlendirip titreştirecektir. Bunun neticesi olarak, İslamî yayınlar da, her biri çalgı aletlerinin bir teli gibi, bu ilahî musîkiye hoş bir güzellik kazandıracaktır. Yapılacak iş budur. Zaten bu fitrî, hoş duruma kulak vermeyenler, gönüllerini açmayanlar, devletin koruması ve gayr-i fitrî olan baskısı ile dini nasıl anlayacaklar ve öğrenip yaşayacaklardır. Böyle bir düşünce, her şeyi devletten beklemek gaflet ve tembelliğidir. Asla, insanın yapısına uygun değildir.

Suâl: "Bazıları, dediğiniz gibi demiyor. Belki, 'Mehdi gelmek lâzımdır' der. Zira, dünya yaşlanmış olması itibariyle karmakarışık vaziyettedir, İslâmiyet birçok garazın baskısı altında sarsıntı geçirmektedir."

Cevap: Eğer Mehdî acele edip gelse, baş göz üstüne, hemen gelmeli. Zira, güzel bir zemin hazırlandı; zannettiğimiz gibi çirkin değildir. Güzel çiçekler, baharda vücuda gelir. İlâhî rahmetin âdeti olarak beklenir ki, şu milletin sefâleti sona ersin. Bununla beraber, kim dese

ki, ‘Zaman bütün bütün berbad oldu.’ Eskisine temâyül gösterse, bilmediği halde, İslâmiyet’in muhalefetinden doğan eski kötülükleri, bazı ecnebilerin zannettikleri gibi, İslamiyet’e isnâd etmiş olur.

Bu soru-cevapta da, enteresan tespitler yapılmıştır. İnsanlar, ekseriyetle, kendi üzerlerine düşeni yapıp, yerine getirilmesi gerekenleri yerine getirmek yerine, başkalarından, bilhassa büyük kurtarıcılardan büyük beklentiler içinde oluyorlar. Sanki devletin veya mehdi-nin elinde sihirli bir değnek bulunmaktadır ve mehdi, onu nereye dokundurursa, hemen işler yoluna girmektedir. Sanki kendilerine düşen hiçbir iş bulunmamaktadır. Bu durum İsrailoğullarının hayırlı ve üstün yiyecekler olan kudret helvası ve bıldırcın kuşunu bırakıp, Hz. Musa Aleyhisselâmdan soğan, sarmısak gibi şeyler istemeleri neticesinde “Öyleyse, savaşarak o bitkileri ekip dikeceğiniz toprakları elde etmeye çalışın.” emri gelince hiç sıkılmadan Allah’ın peygamberi Hz. Musa Aleyhisselam’a “Haydi sen ve Rabbin savaşın... Bizler oturacağız.” dedikleri olayı hatırlatır...

“Gün günden beter, gelen mahşer” dercesine dünyanın bozulduğundan ve işlerin kötüye gittiğinden bahsedenlere, Bediüzzaman Hazretlerinin verdiği cevap oldukça düşündürücüdür. Çünkü cevaptan anlaşılacağı gibi, İslam dünyası bir sarsıntı geçiriyorsa bunun sebebi yine Müslümanların durumudur. Bir zamanlar muazzam bir ihtişam içinde iken zor ve sıkıntılı bir dönem başlamışsa, bu verilen ilahî nimete liyakatimizi kaybetmemiz sebebiyledir. Çünkü, Cenab-ı Hak: “Bu cezanın sebebi şudur: Bir millet kendilerinde bulunan güzel ahlâk ve meziyetleri değiştirmedikçe Allah da onlara verdiği nimeti, güzel durumu değiştirmez.” (Enfal, 53) buyurmaktadır. Zaten her kemâlin bir zevâli vardır. Ayrıca eğer bir bahar gelecekse, eskinin üzerinden bir hazan ve bir kışın geçmesi gerekmektedir ki, ter ü taze, yepyeni ve turfanda güzellikler boy atıp kendilerini gösterebilsinler...

Beklenen zâtın gelebileceği zeminin bu bakımdan hazır olduğunu ifade eden Üstad, eğer acele edip gelecekse-baş göz üstüne-hemen gelmesi gerektiğini söylemektedir.

Suâl: “Fikirleri karıştıran, hürriyet ve meşrutiyeti takdir etmeyenler kimlerdir?”

Cevap: Cehâlet ağanın, inat efendinin, garaz beyin, intikam paşasının, taklit hazretlerinin, mösyö gevezeliğin başkanlığı altında, insan milletinden, saadetimizin kaynağı olan meşvereti inciten bir cemiyettir. İnsanlardan bu cemiyete mensup olanlar; bir dirhemlik zararını, milletin bin lira menfaati için feda etmeyenler; hem de menfaatini, halka zarar vermede görenler; hem de muvâzenesiz, muhâkemesiz mânâ verenler; hem de intikam meylini ve şahsî garazını fedâ etmediği halde, mağrûrâne millete ruhunu feda etmek davasında bulunanlar; hem de beylik veya tavâif-i mülûk (memleketin parçalanması) başlangıcı olan muhtâriyet (özerklik) veya mutlak istibdad mânâsında bir cumhuriyet gibi gayr-ı makûl fikirlerde bulunanlar; hem de zulüm görmüş, kin bağlamış, hürriyet ve meşrutîyetin birinci ihsanı olan af ve umûmî istirahatı, intikam düşüncesine yediremediğinden herkesin asâbına dokundurmakla, tâ heyecana gelip terbiye görmekle oç alıp yüreğini soğutmakla rahatlamak isteyenlerdir.

Bu soru- cevapta çizilen karikatür, gerçekten çok hârîka... Maalesef bu cemiyetin mensupları, günümüzde de aynı canlılıkla faaliyet göstermekte, milletimiz adına geliştirilecek her hayır ve iyiliğin önünü kesmeye çalışmaktadır. Cehalet, inat, garaz, intikam, taklit, gevezelik gösterileri, toplumun bazı kesimlerinin sanki vasıfları haline gelmiştir. Bu gardiyanlar bırakmıyorlar ki, insanlarımız diğer milletler gibi teknik ve medeniyet yollarında, hürriyet ve insaniyete lâyük bir yaşayış içerisinde, kendilerini bütün cihanda gösterebilsin...

Suâl: “Neden bunların umumuna fena diyorsun? Hâlbuki, onlar bizim iyilik ve hayrımızı istiyor gibi görünüyorlar?”

Cevap: Hiçbir müfsid, “Ben müfsidim” demez, daima sûret-i haktan görünür, yahut bâtilı hak görür. Evet, kimse demez: “Ayranım ekşidir.” Fakat siz mihenge vurmadan almayınız. Zira, çok silik söz, ticarete geziyor. Hatta benim sözümü de, ben söylediğim için hüsn-ü zan edip, tamamını kabul etmeyiniz; belki ben de müfsidim veya bilmediğim halde ifsad ediyorum. Öyle ise, her söylenen sözün kalbe girmesine yol vermeyiniz. İşte size söylediğim sözler hayalin elinde kalsın; mihenge

vurunuz. Eğer altın çıkarsa kalpte saklayınız, bakır çıkarsa, çok gıybeti üstüne ve bedduayı arkasına takınız, bana reddediniz, gönderiniz.

Bu soru- cevapta da Üstad, güzel ve isabetli bir ölçü vermektedir. Kur'an-ı Kerim'de de sözün en güzeline uymakla ilgili olarak; "O halde sözü dinleyip sonra da en güzelini tatbik eden kullarımı müjdele! İşte onlardır Allah'ın hidayetine mazhar olanlar ve işte onlardır; akl-ı selim sahibi olanlar." (Zümer, 18) âyeti vardır.

Maalesef insanlar, gelen sözleri ölçmeden tartmadan, gıybet mi, iftira mı, yoksa bir taraftan yönlendirmek için çıkarılmış bir söz mü olduğuna bakmadan hemen kabul ediveriyorlar. Hem ayrıca sözü getirenler için bile, Kur'an-ı Kerim bir ölçü koymuştur: "Ey iman edenler, herhangi bir fâsik size bir haber getirecek olursa, onu iyice tahkik edin, doğruluğunu araştırın. Yoksa gerçeği bilmeyerek birtakım kimselere karşı fenalık edip sonra yaptığınıza pişman olursunuz." (Hucurat, 6)

Hele hele günümüzde propagandanın fevkalâde ince tekniklerinin uygulanmasıyla ve haber ağlarının içine yalan yanlış, şaşırtıcı yorumlar katılmak suretiyle insanlar tamamen yanlış yollara, hatta insanlığı yok edecek girdaplara yönlendirilmektedir.

Suâl: "Neden hüsn-ü zannımıza, su-i zan edersin? Eski padişahlar ve eski hükümetler seni haktan çeviremedi, Jön Türkler sizi kendilerine râm ve müdâheneci edemediler. Zira, seni hapis ettiler, asacaklardı; sen tenezzül etmedin, merdâne çıktın. Hem sana büyük maaş vereceklerdi; kabul etmedin. Demek, sen onların taraftarlığı için demiyorsun. Demek, hak taraftarısın."

Cevap: Evet, hakkı tanıyan, hakkın hatırını hiçbir hatıra fedâ etmez. Zira, hakkın hatırı âlidir, hiçbir hatıra fedâ edilmemek gerekir. Fakat şu hüsn-ü zannınızı kabul etmem. Zira bir müfside, bir dessasa da hüsn-ü zan edebilirsiniz; delil ve âkıbete bakınız.

Bu soru, pek çok olaya işaret etmektedir. Şarktan çıkıp gelen ve geri kalmış ve büyük devletlerin istismarına açık büyük bir bölgenin problemlerini açık yüreklilikle idarecilere arz eden, hem çarelerini de bir bir sayan, ısrarla günümüz şartlarına uygun eğitim yuvaları-

nın açılmasını isteyen Bediüzzaman Hazretleri, derdini anlayamayanların, bilhassa kötü niyetli jurnalcilerin yanlış ihbarları ile hapse düşmüş; sonra masumiyet ve iyi niyeti anlaşılınca İstanbul'dan memleketine dönmesi için maaş teklifi ile karşılaşmıştır. "Ben memleketimden, buraya maaş kapmaya gelmedim." demiştir.

31 Mart olayları sırasında, olayları yatıştırmak için büyük gayret göstermesine rağmen, yine de idamla yargılanmak üzere hapse atılmıştır. Şeriat isteyen ve hadiseye ismi karışan on beş kadar hoca idam edilmiştir. Bediüzzaman, onlar mahkeme binasının bahçesinde asılı durdukları ve kendisi de pencereden onları gördüğü bir halde, Mahkeme Reisi Hurşid Paşa'nın "Sen de şeriat istemişsin, biz de şeriat isteyenleri böyle asarız." sözüne, "Paşa, paşa, şeriatın bir hakikatine, bin ruhum olsa feda etmeye hazırım. Zira, şeriat saadete sebep ve tamamen adalet ve fazilettir. Fakat, ihtilalcilerin isteği gibi değil!" diye cevap vermiştir. Ondan sonra, o meşhur müdafasını yapar. O dehşetli mahkemeden idamını beklerken beraat eder ve mahkemeye teşekkür etmeyerek, yolda Bayezid'den tâ Sultanahmed'e kadar, arkasında kalabalık bir halk kitlesi mevcut olduğu halde "Zâlimler için yaşasın Cehennem! Zâlimler için yaşasın Cehennem!" nidaları ile ilerler... Elbette bu fitrat ve karakterde olan bir insan daima hakkın hatırını yüce tutacak, asla insanları kandırmaya çalışmayacaktır.

Suâl: "Nasıl anlayacağız? Biz câhiliz, sizin gibi ilim ehlini taklid ederiz."

Cevap: Gerçi câhilsiniz, fakat akıllısınız. Hanginizle üzümü paylaşsam, zekası ile bana hile edebilir. Demek cehliniz özür değil. İşte birbirine benzeyen ağaçları gösteren meyveleridir. Öyle ise, benim ve onların fikirlerimizin neticelerine bakınız. İşte, birisinde istirahat ve itaat var, ötekisinde ihtilaf ve zarar saklanmıştır.

Size bir misal daha söyleyeceğim: Şu sahrada bir nâr (ateş) görünür. Ben derim "Nurdur." Nâr olsa da, eski nârdan kalma zayıf, yukarı tabakasıdır. Geliniz etrafında halka tutup temâşâ edelim. Ateş tabakası yırtılıncaya kadar istifade edelim. Eğer dediğim gibi nur ise, zaten istifade edeceğiz. Eğer onların dedikleri gibi nâr olsa, karıştırmadık ki, bi zi yaksın. Onlar diyorlar ki: 'Ateş sûzan (yakıcı)dır.' Eğer nur olursa,

kalp ve gözlerini kör eder. Eğer nâr olursa cisim ve elbiselerini yandırır. Zira, şu nâr dedikleri saadet nuru,¹ dünyanın hangi tarafından çıkmışsa, milyonlarla insanın tulum gibi kan suyu üzerine boşaltılmış ise söndürülmemiş. Hatta, bu iki senedir, mülkümüzde iki üç defa söndürülmesine teşebbüs edildi. Fakat söndürmek isteyenler kendileri söndüler.²

Bu soru cevapta, câhilliğin bir özür teşkil etmeyeceği, ileri sürülen fikir ve görüşlerin çok iyi incelenmesi lazım geldiği, bilhassa onların netice ve meyvelerine dikkat edilmesi gerektiği ihtâr edilmektedir. Son kısımda ifade edilen, “nur-u saadeti” söndürmek için uğraşanların eninde sonunda kendilerinin sönüp gideceği anlatılmaktadır. Kur’an nurları ile ilgili olan bu husus gerçekten çok mühimdir. Nur müellifi ile uğraşan pek çok saldırganın nasıl perişan olup gittiklerini görmek için “Lâhika Mektuplar”da ve “Son Şahitler”de anlatılanlara bir göz gezdirmek yeterli olacaktır.

Suâl: “Sen dedin ‘Ateş değil’; şimdi ateş nazarıyla bakıyorsun?”

Cevap: Evet, nur, fenalara nârdır.

Gerçekten güneşin ışığından canlılar, bilhassa ağaçlar ve çiçekler bol bol istifade ederken bazı maddeler de bozulup kokuşmaktadırlar.

Suâl: “O fırkadan ehl-i fazl kısmına ne diyeceğiz? Onlar iyi adamlardır.”

Cevap: Çok iyiler var ki, iyilik zannıyla fenalık yapıyorlar.

Suâl: “Nasıl iyilikten fenalık gelir?”

Cevap: Muhali (hiç olmayacak imkânsız bir şeyi) talep etmek kendine fenalık etmektir. Bir dağdan uçmak niyetiyle kendini havalandıran, parça parça olur. Zira, onların istedikleri şey, ya mâsum bir hükümettir. Halbuki tek şahıs bile masum olamaz. Nerede kaldı, zerrelere günahkârlardan meydana gelmiş bir hükümet, tamamıyla masum olsun. Demek, nokta-i nazar, hükümetin iyiliklerinin kötülüklerine üstün gelmesidir. Yoksa, hiçbir kötü tarafı olmayan bir hükümetin olması,

1 Burada Risale-i Nur’u hissetmiş, fakat siyaset perdesiyle bakmış, hakikatin şekli değişmiş.

2 Said’i yirmi beş sene ezen bir parti, bu zulmü sönmesiyle tasdik etti.

âdeten imkânsızdır. Ben öyle adamlara anarşist nazarıyla bakıyorum. Zira, onlardan birisi, Allah etmesin, bin sene yaşayacak olsa, âdetâ mümkün hükümet (şekillerinin) hangi suretini görse, hülyâ ile yine râzı olmayacak, şu hülyanın neticesi olan tahrip meyliliyle o sureti bozmaya çalışacaktır. Şu halde, böylelerin fena zannettikleri Jön Türkler'in nazarlarında dahi mel'un, anarşist ve kargaşacı fırkasından sayılırlar. İstedikleri şey imkânsız olduğundan, neticesi ihtilâl ve fesattır.

Bu soru- cevaplar, gerçekten şu anda İslam dünyasındaki karışıklık ve yanlışlıkları çok güzel anlatmaktadır. Maalesef İslam adına yapılan çıkışlar, hatta kurulan pek çok partiler netice itibariyle büyük hata ve sıkıntılara sebep olabilmektedir. Bunların ardında hep "Muhali, yani imkânsız istemek" vardır. Bütün imkânlar ve enerjiler, işte bu olmazları arzulama peşinde feda edilmekte; İslam'a ve Müslümanlara da zarar vermektedir. Bu işe öncülük yapanlar, eğer birileri hesabına çalışıyorlarsa zaten birer hain ve münafıktan ibarettirler. Ama çoğu, nifak ve hıyanetten uzak olmalarına rağmen heveslerine ve içlerindeki tahribat isteğine uyararak ve "Artık yeter, ne olcaksa olsun!" diyerek İslâmî değerleri kumarda harcamadan çekinmemektedirler. Bunların çoğu, İslamiyet ve Kur'an'a külli nazarla (bütüncül bir bakışla) bakamayan kimselerdir. Zaten çoğunun derin bir İslâmî tahsili ve bilgisi de yoktur. Maalesef bu tiplerin hazırladığı zor şartlar ve yaşanmaz hâle getirilen atmosfer karşısında, bazı meşhur âlimler de kendilerini bazı fetvaları verme zorunda görmektedirler. İşte fevkalâde tehlikeli bu durumun açtığı yaraların tedavisi de, pek kolay görünmemektedir.

Netice itibariyle, yukarıda anlatılan şu menfi vaziyet rehbersizlikten veya öne çıkan yanlış rehberlerden kaynaklanmaktadır. Ama Münâzarat'ın Müellifi, Hakîm ve Rahîm ismine mazhar bir mürşit olduğundan, gerçek bir rehber ve eserin başında da "Azametli, bahtsız bir kıtanın; şanlı, tâli'siz bir devletin; değerli, sahipsiz bir kavmin reçetesi; veyahut Bediüzzaman'ın Münâzarat'ı" diye yazdığı gibi, problemleri çözücü bir kişi, içtimâî hastalıklara reçete yazan bir hekimdir. Teşhislerinin doğruluğu, bunu ispat etmiştir.

Suâl: “Belki onlar eski hali istiyorlar?”

Cevap: Size kısa bir söz söyleyeceğim; ezber edebilirsiniz: işte, eski hal muhal; ya yeni hal veya izmihlâl... Kendisi İslâm, millet-i hâkimesi İslâm; üssül- esas-ı siyaseti de şu düsturdur: Bu devletin dini, din-i İslâmîdir. Şu esası korumak vazifemizdir. Çünkü milletimizin hayat mayasıdır.

Suâl: “Eski hal olmayacak mıdır?”

Cevap: Acaba sizin şu siyah çadırınız parça parça edilip yandırılrsa, küllü havaya savrulsa, o külden yeniden çadır yapıp içinde oturmak kâbil midir?

Bu soru- cevaplarda da, önemli mesajlar verilmektedir. Evet bir teccid gerekmektedir. Bu, her sahada gerçekleşmelidir. Zaten böyle küllî bir değişikliğe ihtiyaç olmasaydı ve durum iyiye gitseydi, o durumlara düşülmezdi. Onun için, eski hale özlem duyup o başarisız yapıyı tekrar kurmanın bir mânâsı yok... Bu, sadece beyhüde bir emek olur. Maalesef senelerce Avrupa'nın veya Amerika'nın bilmem neresinde yaşayan bazı şehzâde torunlarını tekrar ülkenin başına geçirmeyi hayal edenler olmuştur. Bunlar, yakılan siyah çadırın küllerinden yeni bir çadır yapmanın mümkün olmayışı kadar gerçekten uzak olan şeyler. Evet “Ya yeni hal veya izmihlâl.” Bunun için, kökten her şeyin gözden geçirilmesi gerekiyordu. Bunun için de bu vatan ve milletin gerçek dinamikleri üzerinde bir şeyler yapılması şarttı...

İşte Bediüzzaman Hazretleri buna işaret ediyordu. Zaten daha sonra bütün mesâisini iman ve Kur'an hizmetine sarf etmiştir. Bunun da temeli, dünyayı saran inkârcılığa karşı, aklı ve kalbi tatmin edecek bir tarzda iman esaslarını ortaya koymaktı ki, Risale-i Nur Külliyyatı ile bunu yaptı...

(...)

Suâl: “Demek, hükümet bundan sonra da İslâmiyet ve din için hizmet edecektir.”

Cevap: Hay hay. Bazı akılsız dinsizler müstesnâ olmak şartıyla, hükümetin (1911 yıllarındaki Osmanlı Devleti zamanındaki) hedef-i maksadı, velev gizli ve uzak olsa bile, imânî kardeşlik sırrıyla üç yüz milyonu bir vücut eden ve nûrânî olan İslâmiyet’in silsilesini takviye ve muhafaza etmektir. Zira nokta-i istinad ve nokta-i istimdat yalnız odur. Yağmurun damlaları, nurun parıltıları dağınık ve yayılmış kaldıkça çabuk kurur, çabuk söner. Fakat sönmemek ve mahvolmamak için Cenab-ı Feyyaz-ı Mutlak bize “Ayrılığa düşmeyin.” (Şûrâ, 13) ve “Ümidinizi kesmeyin.” (Zümer, 53) diye ezel cânibinden nida ediyor. Evet, altı cihetten “Ümidinizi kesmeyin” nağmesi coşkunca bağırıyor.

Evet, zaruret, incizab, temâyül, tecrübeler, karşılıklı görüşme ve bilgi alışverişleri ve bunların tevatür halinde çokça meydana gelip birbirini desteklemesi, o damlaları ve parıltıları musafaha ettirerek, ortalarındaki mesafeyi ortadan kaldırarak bir âb-ı hayat havuzunun ve dünyayı ışıklandırarak nur saçan bir elektriği teşkil edecektir. Zira, kemâlin cemâli dindir. Hem din, saadetin ziyasıdır, hissin ulviyetidir, vicdanın selametidir.³

Bu soru- cevapta, daha önceki bir haşiyede işaret edildiği gibi, aslında Kur’an tefsirleri olup bu Münâzarat eserinden on beş sene sonra yazılacak olan Risale-i Nur hissedilmiş, fakat o günün şartlarında siyaset perdesiyle bakıldığı için, bir derece hakikatin şekli değişmiş.

Çok daha sonraları yazılan Kastamonu Lâhikasında şöyle denilmektedir: “Hürriyetin başında, Risale-i Nur’dan çok evvel, kuvvetli bir ümit ve itikadla, chl-i imanın ümitsizliğini gidermek için ‘İstikbalde bir ışık var, ben bir nur görüyorum.’ diye müjdeler veriyordum. Hatta, Hürriyet’ten evvel de talebelerime müjde verirdim. Tarihçe-i Hayat’ımda merhum Abdurrahman’ın yazdığı gibi, Sünûhat misüllü risalelerde dahi ‘Ben bir ışık görüyorum.’ diye, dehşetli hadiselerle karşı o ümitle dayanıp mukabele ederdim. Ben de herkes gibi o ışığı siyaset âleminde ve İslâmî içtimaî hayatta ve

3 Acele etme. Yani şifre gibi işaretleri var.

çok geniş bir dairede tasavvur ederdim. Hâlbuki, âlemin hadiseleri beni o gaybî ihbarda ve müjdede bir derece tekzip edip ümidimi kırdı. Birden gaybî bir ihtarla kat'î kanaat verecek bir surette kalbime geldi. Denildi ki: 'Ciddi bir alâkayla senin eskiden beri tekrar ettiğin bir ışık var, bir nur göreceğiz.' diye müjdelerinin tevili ve tefsiri ve tabiri, sizin hakkınızda belki iman cihetiyle, âlem-i İslâm hakkında dahi en ehemmiyetlisi Risale-i Nur'dur. Bu ışıktır, seni şiddetle alâkadar etmişti. Bu nurdur ki, eskide de tahayyül ve tahmininle geniş dairede, belki siyaset âleminde gelecek mesûdâne ve dindarâne hâletlerin ve vaziyetlerin mukaddemesi ve müjdecisi iken, bu acele gelecek ışığı, o sonradan tahakkuk edecek saadet tasavvur ederek eski zamanda siyaset kapısıyla onu arıyordum. Evet, otuz sene evvel bir hiss-i kablelvuku (önsezi) ile hissettin. Fakat kırmızı bir perde ile siyah bir yere bakılsa kara, kırmızı görünür. Sen de doğru gördün, fakat yanlış tatbik ettin. Siyaset cazibesini seni aldatmıştı."

Asıl ifadelere döncecek olursak, bizim yapacağımız iş, kuvvetli temellere dayanacak şekilde iman kardeşliğinin birleştireceği muazzam ve muhteşem gücün farkına varmak, bunun için de bizi birbirimize bağlayan nurânî zinciri kuvvetlendirmek ve korumaktır. Bu kuvvetli temeller, iman ve Kur'an hakikatlerinin, akla, kalbe ve vicdana, mantıkî ve uygun şekilde telkin edilmesiyle meydana gelir. Dayanacağımız ve imdat bekleyeceğimiz yegâne nokta, iman kardeşliğidir... Dağmık vaziyetteki öbek öbek damlaları ve ışık parıltılarını bir araya toplamak mecburiyetindeyiz. Bunun için Kur'an'ın, "Parçalanmayınız, ümidinizi kesmeyiniz!" emirleri her zaman aklımızda olmalıdır. Zaten, ihtiyaç, zaruret, tecrübeler, büyük bir çekimle, dünyayı ışıklandıracak; nur saçan muhteşem elektrik merkeze doğru insanları sevk edecektir. Zira, kemâl derecesine ulaşmış bir cemâl, din demektir. Allahü Teala, kâinatın fitrî kanunlarının sağlanmış süzülüş şekli olan İslâmî prensipleri, bizlere din olarak göndermiştir. Onların, kemal derecede en güzel şekilde Müslümanlar tarafından yaşanması yeterlidir. Çünkü hem kemâl hem de cemâl fitratan sevilir. Yani sevilmesi için baskıya veya özel biçimde propagandaya hiç gerek yoktur. Hatta, tebliğ hizmetinden, temsil hizmeti çok daha üstündür. Temsil, güzelliklerin yaşanarak gösterilmesi

demektir. Biz bugün bu hakikati dünyanın her tarafında gerçekleşen olaylarda durmadan tasdik edilmiş olarak görüyoruz.

Sadece İslam dünyasının değil, bugün bütün dünya insanlığının, küçük küçük de olsa, cihanın her tarafında huzur adacıklarına ihtiyacı vardır. Dünyayı yangın yerine çeviren savaşların ve terör olaylarının önlenmesi için, her ırk ve dinden insanın, barış içinde bir araya gelme mecburiyeti, artık âşikâr bir gerçektir. Bunun için yapılanları da küçük görmemek gerekir.

Vatikan'ın Diyalog Temsilcilerinden olan Prof. Dr. Thomas Michael, Filipinler'de rastladığı bir Türk Koleji'ni anlatırken şöyle demektedir: “Şehrin bir caddesi var ki, bir tarafında Müslümanlar, bir tarafında da Hıristiyanlar yaşıyor. Ama aralarındaki düşmanlık sebebiyle hiçbiri öbür tarafa geçemiyor, çünkü ya öldürülür veya dövülür. İşte bu iki tarafın arasında, açılmış bir Türk Okulu var. Bu okulda hem Müslümanların çocukları hem de Hıristiyanların çocukları kardeşçe, beraber okuyorlar. Okul aile kurulunda hem Müslüman hem Hıristiyan veliler bir araya gelip okul ve öğrenciler için en güzel toplantıları yapıyor, en güzel kararları alıyorlar. Yani o cehennemî bölge içinde, tam bir huzur ve güven adacığı olarak bu eğitim yuvası karşınıza çıkıyor.” diyor...

Suâl: “Şimdi hürriyet bahsini suâl edeceğiz. Nedir şu hürriyet ki, o kadar tevellir, onda çekişiyorlar? Ve hakkında acip, garip rüyalar görülür?”

Cevap: Yirmi seneden beri onu, hatta rüyalarda takip eden ve o sevda ile her şeyi terk eden birisi, size güzel cevap verebilir.

Suâl: “Hürriyeti bize çok fena tefsir ettiler. Hatta, âdetâ hürriyette insan her ne sefâhet ve rezâlet işlerse, başkasına zarar vermemek şartıyla bir şey denilmez diye bize anlattılar. Acaba böyle midir?”

Cevap: Öyleleri hürriyeti değil, belki sefâhet ve rezâletlerini ilan ediyorlar ve çocuk bahanesi gibi hezeyan ediyorlar. Zirâ, nâzenin hürriyetin, şeriatın âdâbı ile edeplenmiş ve süslenmiş olması lâzımdır. Yoksa, sefahet ve rezâlettteki hürriyet, hürriyet değildir. Belki hayvanlıktır, şeytanın istibdadıdır. Nefs-i emmâreye esir olmaktır. Umumî hürriyet,

fertlerin hürriyetlerinin her bir zerresinden meydana gelir. Hürriyetteki vaziyet şudur ki; kişinin ne kendisine ne de başkasına zararı dokunmalıdır.

*Kâmil mânâda hürriyet, firavunluk taslamamak ve başkasının hürriyetini hafife almamaktır. Murat haktır, fakat mücâhede onun yolunda değil...*⁴

Hürriyetin ne mânâyâ geldiği, üzerinde çok tartışılan konulardan-
dır. Üstad Hazretleri, burada gayet veciz ve net olarak meseleyi ortaya koymuştur: “İnsanın, kendisine de, başkasına da zarar vermeden hareketlerinde şahâne serbest olmasıdır.” Yoksa bir insanın “Ben başkasına zarar vermeden dilediğimi yaparım. Ben hür değil miyim?” demesi uygun değildir. Çünkü, mesela içki, sigara gibi alışkanlıkları, insanların hiç olmadıkları yerde bile icrâ etse, yine de bu insan için, hür bir davranışta bulunuyor diyemeyiz. Çünkü bir kere zararı kesin olan bir şeye esir olmuştur ki, bir türlü terk edemiyor. Ayrıca, içki ve sigaranın verdiği zarar sadece kendisine mahsus kalmaz. Çünkü bu yüzden hastalanınca, hem devlete hem yakınlarına yüküdür. Hastalanınca üretim ve iş yapamaz, bu da başka bir zarardır.

Bediüzzaman Hazretleri: “İnsanlar hür oldular, ama Abdullah’tırlar.” Yani, yine de Allah’ın kulu ve kölesidirler, diyor. Onun için kendi varlıkları dahil her şey, Allah’ın mülküdür. Dolayısıyla, Allah’ın koyduğu kâidelerle göre, hareket etmek mecburiyetindedirler. Bu ise insanlar için hem bir şereftir, hem fitratlarına uygun hareket etmektir. Çünkü, Fâtır (Yaradan), fitratı (yarattığını) en iyi bilir. Yaratan, fitratı ve fitratın gereğini bilmez mi hiç? Dolayısıyla Allah’ın insan fitratı için koyduğu kanun ve prensipler, en uygun esaslardır. Hem de insan, yaradandan gelmiş yüzde yüz gerçek olan prensiplere mi bağlı olmalı, yoksa isabetli olup olmadığı çoğu kere tartışmalı olan şeylere mi? Şefkatli Yaradımızın emrine uymak daha şerefli bir durum değil midir?

Suâl: “Bazı insanlar, senin mânâ verdiğin gibi mânâ vermiyorlar. Hem de bazı Jön Türkler’in amelleri ve tavırları pis tefsir ediliyor. Zi-

4 Acele etme. Yani Mizan gazetesinin sahibi Murad haklıdır. Tanin gazetesi yazarı Hüseyin Câhid yanlış yolda ve hata etmektedir.

ra, bazıları Ramazan'ı yer, rakı içer, namazı terk eder. Böyle, Allah'ın emrine hıyânet eden, nasıl millete sadakat edecektir?"

Cevap: Evet hakkınız var. Fakat, hamiyet (dini, vatani savunma gayreti, milli şeref ve haysiyet) ayrı, iş ayrıdır. Bence, bir kalp ve vicdan İslâmî faziletlerle tezyin edilmiş olmazsa, ondan hakiki hamiyet, sadakat ve adalet beklenilemez. Fakat iş ve sanat başka olduğu için, fâsık (günâhkâr) bir adam güzel çobanlık edebilir; ayyaş bir adam, ayyaş olmadığı vakitte iyi saat yapabilir. İşte şimdi salâhat ve mahareti (sâlih ve mâhir olmayı), diğer bir tabirle fazileti ve hamiyeti, kalp nurunu ve fikir nurunu şahıslarında birleştirmeyenler vazifelere kifayet etmezler. Öyle ise, ya maharet olacak veya salâhat olacak. Sanatta maharet tercih edilir. Hem de, o sarhoş namazsızlar Jön Türk değiller, belki şeyn Türk'türler; yani fena ve çirkin Türk'türler, genç Türklerin râfızileridirler. Herşeyin bir râfızîsi var; hürriyetin râfızîsi de sefih (zevk ve eğlenceye düşkün, müsrif)lerdir.

Ey Türkler ve Kürtler! İnsaf ediniz. Bir râfızî bir hadise yanlış mânâ verse veya yanlış amel etse, acaba hadisi inkâr etmek mi lâzımdır, yoksa o râfızînin hatasını çıkarıp göstererek hadîsin namusunu muhafaza etmek mi lâzımdır? Belki hürriyet budur ki, adalet ve te'dip kanunundan başka, hiç kimse, kimseye tahakküm etmesin. Herkesin hukuku mahfuz kalsın, herkes meşrû hareketlerinde şâhâne serbest olsun, "Bazılarınız, Allah'ı bırakıp da bazınızı rab edinmesin." (Âl-i İmrân, 64) nehyinin sırrına mazhar olsun.

Bu soru- cevapta çok önemli bir mesaj veriliyor: Aslında milletimize ve devletimize hizmet edeceklerin hem sâlih ve iyi, hem de işinin ehli, mâhir kimseler olması gerekiyor. Ama her zaman bu mümkün olmuyor. Onun için işini iyi bilen mahâretlilerin, sâlih olmasalar bile bu durumda tercih edilmeleri gerekir.

Suâl:⁵ "Demek biz eskiden beri hürriyetimize mâlik idik. Hürriyetimiz ikiz olarak bizimle doğmuş. Öyle ise başkaları keyiflensin bize ne?"

Cevap: Evet, zaten o hürriyet sevdâsıdır ki, sizi tahammül edilemeyecek meşakatlere tahammüllü kılmış. Medeniyetin şaşaalı bu ka-

5 Bu soru göçebe siyah çadırılı bedevilerin sualidir.

dar güzelliklerinden, sizin zümrüdü anka kuşuna benzer meşrebiniz sizi müstağni kılmıştır. Fakat ey göçerler! Sizde olanı yarı hürriyettir, diğer yarısı da başkasının hürriyetini bozmamaktır. Hem de ölmeyecek kadar gıda ile geçinme ve vahşet içinde olan hürriyet, sizin dağ komşularınız olan hayvanlarda da bulunur. Gerçi, şu bîçare vahşî hayvanların bir lezzeti ve tesellisi varsa, o da hürriyetleridir. Lâkin güneş gibi parlak, her ruhun maşukası (sevgilisi) ve insanlığın cevherine denk olabilecek bir hürriyet ise, medeniyetin saadet sarayında oturmuş, marifet, fazilet ve İslamiyet terbiyesiyle ve hülleleriyle tezyin edilmiştir.

Bu soru- cevapta, hürriyeti biraz daha derinliğine ele almıştır. O, kuru bir sözden ibaret değildir. Yani, hürriyet dağda yaşayan diğer varlıklar gibi başkalarının tahakkümünden uzakta canının istediği gibi bir hayat sürmekten ibaret değildir. O, zümrüdüanka kuşu gibi herkesten uzakta veya vahşilerin dağ başında diledikleri gibi yaşadıkları bir hayat değildir. Fıtraten medenî olan insanın yapısına uygun olarak medeniyetin saadet sarayında, bilgi ve faziletle donanmış şekilde, İslamî terbiye ile eğitilmiş bir güzellikte yaşanan üstün bir hürriyettir.

Suâl: “Ne diyorsun? Şu övdüğün hürriyet hakkında ‘Hürriyet ateşte yanmaktadır; cehenneme layıktır. Çünkü, o kâfirlere mahsustur.’ denilmiştir.”

Cevap: O bîçare şâir, hürriyeti bolşevizm, (komünizm) mesleği ve ibâhe (haram- helal demeden her şeyi mübah ve serbest görenlerin) mezhebi zannetmiş. Hâşâ! Belki, insana karşı hürriyet, Allah’a karşı ubûdiyeti netice verir. Hem de çok adamlar görmüşüm, Sultan Abdülhamid’e Ahrâr’dan (II. Meşrutiyet devrindeki hürriyetçilerin partisinden) ziyâde hücum ederdi ve derdi: “Hürriyeti ve Kanun-u Esâsî’yi otuz sene evvel kabul ettiği için fenadır.” İşte yahu, Sultan Abdülhamid’in mecbur olduğu istibdadını hürriyet zanneden ve Kanun-u Esâsînin, müsemmâsız isminden ürken adamın sözünde ne kıymet olur? Belki, böyle diyenler öyledirler. Hem de, yirmi senelik İslamiyet’in bir fedâisi de “Hürriyet, Rahman olan Allah’ın bir hediyesidir. Çünkü o, imanın özelliğindedir.” demiştir.

Bu soru- cevapta da, hürriyeti yanlış anlayıp tefsir edenlerin sözleri ele alınmış. Ayrıca Sultan Abdülhamid'in istibdada mecbur olduğu ifade edilmiş. Bu, tarihi bir gerçektir. Bu hususta, tarihe ışık tutacak bir hatırayı aktarmak istiyorum:

“Abdülhamid ve Muhtıraları” isimli kitabın yazarı Mehmed Hoca-oğlu, tarihe ışık tutacak şu hatırayı kitabında naklediyor:

Okul sıralarında iken, tarih kitapları ve hocalarımız Sultan Abdülhamit Han'ı Kızıl Sultan diye adlandırıp; onun aydınları denize attırıldığını, sürgüne yolladığını, hür düşünceye izin vermediğini, memleketi casuslarla (hafiyeler) doldurduğunu, sarayında süt banyosu yaparak cariyeleriyle gün geçirdiğini, her şeyden korkan, evhamlı bir pâdişâh olduğunu anlatıp, yazdıkları halde, onun zamanını yaşamış yaşlılar bütün bunların tam tersini, Sultan Abdülhamit zamanının tam anlamıyla altın devri olduğunu söylemişlerdi. Bize anlatılan ve yazılanların gerçeklere tamamıyla aykırı olduğunu da belirtmişlerdi. Demokrasi ve hür düşüncenin 1950'de başlaması üzerine tarihin üzerine indirilmiş bu ağır ve karanlık perde yavaş yavaş aralandı. Gerçekler birbiri arkasından gözükmeye başladı.

1955'te, Türkiye Büyük Millet Meclisinde, Basın Kanunu hakkında şiddetli tartışmalar yapılıyordu. Bir yaz günü, Ankara'da Prof. Osman Turan ile Özen Kiraathanesinde oturuyorduk. Bir masa ötede Hamdullah Suphi Tanrı Över'in sesini duyan Osman Turan, ona doğru bakınca bizi masasına çağırdı. Gittik. Şuradan buradan konuşulurken söz basın kanunu üzerindeki sert tartışmalara geldi. O sırada mahut gazetelerden birisi, kendi düşüncesine ters düştüğü halde, Sultan Abdülhamit Han lehinde tefrika yayınlıyordu. Söz buraya gelince Hamdullah Subhi Tanrıöver'e:

- Beyefendi! Sultan Abdülhamit, Birinci Osmanlı Mebusan Meclisini kapamamış olsaydı, şimdiye kadar demokraside bir hayli mesafe almış ve bugünkü sert tartışmalara da yer kalmamış olacaktı, dedim.

Hamdullah Subhi Tanrıöver, büyük bir kızgınlıkla sandalyesinden kalkıp oturduktan sonra:

- Sen? Birinci Osmanlı Mebusan Meclisi'ni bilir misin, dedi.

Yaşımın bunu bilmeme imkân vermediğini söyleyince:

- Tarih kitaplarında resmini görmedin mi?

- Gördüm.

- Hani (eliyle tarif ederek) lahana başlı hocalar ve yanlarında dal fesli (sadece fes sarıksız demek) kişilerin resimlerini gördün mü?

- Evet, gördüm.

- İşte o lahana başlı hocalar, bu memleketin gerçek sahibinin temsilcileri idiler. Fakat bunlar medresenin yetiştirdiği, günün gidişinden, politikanın gerçek yüzünden, Hıristiyan mensupların kötü niyetlerinden habersizdiler. Dal fesliler de Rum, Ermeni, Yahudi, Arnavut, Dürzî, Nasturî ve diğer milletlerin temsilcileriydiler. Bunlar Avrupa'da okumuş, politikanın bütün inceliklerini bilen; devleti içinden yıkmak isteyen hâinlerdi. Bu şeytanlar, o saf ve temiz hocaları çabucak kandırıp arkalarına taktılar. Memleket çıkarına ters düşen, devleti içinden çökertecek hareketlere giriştiler. Eğer Sultan Abdülhamit, Birinci Mebusan Meclisi'ni dağıtmamış olsaydı, imparatorluk daha o günden dağılmış olacaktı. Buna göre sen ne dersin, imparatorluk mu çökmeliydi, yoksa Mebusan Meclisi mi dağılmalıydı, dedi.

- Şüphesiz meclisin dağılması daha iyidir, dedim.

- Öyle ise, Sultan Abdülhamit de senin dediğini yaptı. Meclis'i dağıtarak imparatorluğu otuz üç sene daha yaşatmayı başardı, dedi.

Hamdullah Subhi Tanrıöver'in bu sözleri kafamı allak bulak etmişti, çocukluğumda yaşlı halkın söylediklerine hak kazandırmış oluyordu, isyan edercesine:

- Beyefendi! Öyle ise neden başında bulunduğunuz Maarif Vekilliği Sultan Abdülhamit'i bize kötü tanıttı?

Güldü. Derin bir nefes aldı. Eliyle havada bir çizgi yaptıktan sonra:

- Bir inkılâp yapılmış, saltanat kaldırılmış, cumhuriyet ilân edilmişti. Politika gereği saltanat ve sultanları kötülemek lâzımdı. Biz de öyle yaptık, dedi.

Saltanatın kaldırılmasının üzerinden yarım asırdan fazla bir zaman geçmiş, Türk milleti kendi hâkimiyetinin tadını almış, her dört se-

nede bir oylarıyla kendisini idare edecekleri, serbestçe seçmiş, diktatör taslaklarına gereken dersi vermiş, varlığını hür demokratik düzen içerisinde yürütmeye kararlı olduğunu göstermiştir. Bu durumda artık, Hamdullah Subhi Tanrıöver'in belirttiği gibi rejim endişesi kalmamış, Sultan Abdülhamit Han tarihin malı olmuştur. Tarih olan bu devri idare edenin de, iftira ve yalanlardan arınmış, gerçek hüviyetinin bilinmesi lâzımdır.

Suâl: “Nasıl, hürriyet imanın hâssasıdır?”

Cevap: Zira, iman râbitası (bağı) ile Sultan-ı Kâinat'a hizmetkâr olan adam, başkasına karşı zillete düşmeye tenezzül etmez ve başkasının hürriyet ve hukukuna tecavüz etmeye dahi, imanî şefkati bırakmaz. Evet, bir padişahın doğru bir hizmetkârı, bir çobanın tahakkümüne boyun eğmeyeceği gibi bir biçareye tahakküm etmeye dahi tenezzül etmez. Demek, iman ne kadar mükemmel olursa, o derece hürriyet parlar. İşte, Asr-ı Saadet...

Evet Asr-ı Saadet'te sıradan bir adam, Hz. Ömer gibi celâdetli bir halifeye, “O üzerindeki elbisenin kumaşını nereden buldun? Bize dağıtılandan ben bir elbise yaptıramadan, seninki nasıl yetti?” diye sormuştu. O da “Oğlum cevap versin?” deyince, Halife-i Rûy-i Zemin'in oğlu, cemaat içinde ayağa kalkıp “Evet, beytûlmalden dağıtılan kumaş hissesi babama da elbise için yetmedi, ama ben hakkımı verdim de ancak o elbise dikilebildi.” dedi. O sıradan adam da, “Ey Ömer, şimdi konuş artık, seni dinleyecek ve sana itaat edeceğiz.” dedi. Yine bir hutbesi sırasında Hz. Ömer cemaatine, “Eğer ben adaletten ayrılırsam ne yaparsınız?” diye sormuştu. Yine sıradan bir adam ayağa kalkıp, “Eğer adaletten ayrılırsan, seni bu eğri kılıçlarımızla doğrulturuz ya Ömer!” demişti. Hz. Ömer de, halkının içinde kendisini yanlış yollardan çevirecek insanlar bulunduğu için Allah'a hamdetmişti.

Suâl: “Bir büyük adama, bir veliye, bir şeyhe ve bir büyük âlime karşı nasıl hür olacağız? Onların, meziyetleri için, bize tahakküm etmek haklarıdır. Biz onların faziletlerinin esiriyiz.”

Cevap: Velâyetin, şeyhliğin, büyüklüğün alâmeti, tevazu ve mahviyettir; tekebbür ve tahakküm değildir. Demek, tekebbür eden, şeyh geçinen bir çocuktur, siz de büyük tanımayınız.

Suâl: “Neden tekebbür (kibirlenme) küçüklük alâmetidir?”

Cevap: Zira, her bir insan için, içinde görünecek ve oradan insanları temâşâ edecek bir haysiyet ve şöhret mertebesi vardır. İşte o meretebe istidad ve kabiliyetinin boyundan daha yüksek ise, o, o seviyede görünmek için tekebbürle (kendini büyük göstererek) ona uzanıp boyunu uzun ve büyük göstermeye çalışacaktır. Şayet, kıymeti ve lâıyk olduğu meretebe daha yüksek ise, tevazu ile o seviyeye doğru eğilecektir.

Bu soru ve cevaplarda, ince ve derin bir mânânın temsil ile gözlerimizin önüne getirildiğini görüyoruz. Veli ile veli geçinenlerin, mütevazi kişilerle kibirlilerin arasındaki fark, ancak bu kadar çarpıcı bir biçimde anlatılabilir.

Suâl: “Pekâlâ, kabul ettik ki, hürriyet iyidir, güzeldir. Fakat şu Rum ve Ermenilerin hürriyeti çirkin görünüyor, bizi düşündürür. Reyin nedir?”

Cevap: Evvelâ, onların hürriyeti, onlara zulmetmemek ve rahat bırakmaktır. Bu ise, şer’î (İslâmî) dir, bundan fazlası sizin fenalığınıza, divâneliğinize karşı bir tecavüzleridir, cehâletinizden bir istifadeleridir.

İkincisi: Farz ediniz ki, hürriyetleri bildiğiniz gibi size fena olsun. Lâkin yine biz ehl-i İslâm, zararlı değiliz. Çünkü içimizdeki Ermeniler üç milyon olmadığı gibi, gayr-i müslimler de on milyon yoktur. Halbuki bizim milletimiz ve ebedî kardeşlerimiz üç yüz milyondan ziyade iken, bunlar (Müslümanlar) üç müthiş istibdad bağı ile bağlı olup ecnebilerin manevî istibdadlarının esâreti altında eziliyor. İşte, hürriyetimizin bir şubesi olan gayr-i müslimlerin hürriyeti bizim umum milletimizin hürriyetinin rüşvetidir. O müthiş mânevi istibdâdı giderecektir. O bağları açacak anahtardır. Ecnebilerin omuzuna çöktürdükleri müthiş, mânevi istibdâdı kaldıracaktır.

Osmanlıların (içimizdeki gayr-i müslimlere vereceği) hürriyet, koca Asya'nın tâlihinin keşşâfidir (açıcısıdır), İslâmiyet'in bahtının anah-tarıdır, ittihad-ı İslâm (İslam Birliği) şuurunun temelidir.

Üstad burada, "Üçü veren, üç yüzü kazanan, elbette zarar etmemiş-tir." şeklindeki sözünü izah ediyor. Yani, bizim içimizde üç milyon gayrimüslim var. İslâmiyet, zaten onları baskı altında tutmayı ve onları hürriyetten mahrum etmeyi istemiyor. Bu ölçüler içerisinde haklarını verdiğimiz takdirde, bütün dünyada esaret altında inleyen üç yüz milyon nüfusa sahip Müslümanların hürriyetini, biz isteyip almaya hak kazanmış oluruz, diyor.

Böylece hürriyetlerine kavuşan İslâm milletlerinin talihleri açılacak ve Müslümanların bir birlik kurmaları da kolaylaşacaktır. Tiflis'te Rus polisine söylediği gibi, "İşte Hindistan, İslâm'ın kabiliyetli bir evladıdır; İngiliz lisesinde çalışıyor. Mısır, İslâm'ın zeki bir mahdûmudur; İngiliz mülkiye mektebinden (siyasal bilgilerinden) ders alıyor. Kafkas ve Türkistan, İslâm'ın iki bahadır oğullarıdır; Rus harbiye mektebinde talim ediyorlar. Yahu, şu asilzâde evlatlar, şhâdetnâmelerini (diplomalarını) aldıktan sonra, her biri bir kıta başına geçecek, muhteşem âdil pederleri olan İslâmiyetin bayrağını kemâlatın ufuklarında dalgalandırmakla kader-i ezelinin nazarında, feleğin inadına, insanlardaki ezeli hikmetin sırrını ilan edecekler-dir."

Suâl: "Nedir o üç bağ ki, mânevî istibdad onunla âlem-i İslâmiye-ti bağlamıştır?"

Cevap: Mesela, Rus hükümetinin istibdadı bir bağdır. Rus mille-tinin tahakkümü de diğer bir bağdır. Küfrî ve zâlimce âdetlerinin zor-balıkları da üçüncü bir bağdır. İngiliz hükümeti gerçi zâhiren müste-bid değilse de, milleti tahakkümcüdür. Âdetleri de baskıcı ve zorbalık-cıdır. İşte size Hindistan bir delil ve Mısır yarı delildir. Binâenaleyh, milletimiz ya üç veya bir buçuk bağ ile bağlıdır. Buna mukabil, bizim, gayr-i müslimlerin ayaklarında yalnız yalancı bir bağımız vardı. Ona bedel, onların çok nazlarını çektiğimiz gibi, onlar neslen ve serveten zi-yadeleştiler; biz, bir nevi hizmetkârlık olan memuriyet ve askerlik cihe-

tiyle servet ve nesilce aşağıya yuvarlandık. Bence onlar eskiden beri hürdürler. Zira, milliyet fikri, hürriyetin pederidir. Yine esir Kürtler ve Türkler idi. İşte o yalancı bağı, üç veya on milyonun ayağından açıyoruz; tâ ki, üç bağ ile bağlı üç yüz milyon İslâm'ın hürriyetine yol açsın. Elbette acele olarak üçü veren; ileride üç yüzü kazanan zarar etmez.

*İslam sağ eliyle delil ve bürhandan yapılmış, bilenmiş, keskin bir Hint kılıcını; sol eliyle de hürriyetten oluşan parlak renkli bir Arap atının dizginini tutarak, bahçelerimizi ezip mahveden istibdâdın başlarını ok ve yayı ile dağıtacaktır.*⁶

Müstetbeâtü'l- terâkip, yani cümlelerdeki terkiplerini ikinci derecede ifade ve hissettirdikleri mânâlardır: Mesela bi yeminihi'den Yemen; mine'l-hüccetti'den Hüccetullahi'l- Bâliğa; seyfen'den Zülfikâr; cezzâran'dan Cezîratü'l- Arap; mühenneden'den Hint; feresin'den Fars; Arabiyyin'den Arap; bi fe'sihî'den Fas; kavsihi'den Kafkas; ruûsel- istibdad'dan Rusya; İnderese'den Endonezya gibi ülkeler anlaşılmaktadır.

Bu soru- cevapta da, yine esaret altındaki İslâm dünyasının hürriyete kavuşması için yapmamız gerekenler anlatılırken, bu işten bizim daha çok kârlı çıkacağımız da ifade edilmektedir. Çünkü Rus ve İngiliz gibi âlem-i İslâm'ın büyük bir kısmını sömürgeleştiren devletlerin ve halklarının bizim ayağımıza vurdukları şiddetli bağ ve zincirlerin çözülebilmesi için, bizim gayrimüslimlerin ayağına vurduğumuz böyle bir şey olmamasına rağmen zâhiren öyle imiş gibi görünen yalancı bağları açmamız yeterli olacaktır. Yani, biz büyük fedakârlık da göstermiş olmayacağız. Bilâkis, çok kazançlı çıkmış olacağız.

Suâl: “Heyhât! Nasıl hürriyetimiz umum Âlem-i İslâm'ın hürriyetinin başlangıcı ve fecr-i sâdıkı olur?”

Cevap: İki cihetle.

Birincisi: Bizde olan istibdad, Asya'nın hürriyetine zulmânî bir sed çekmişti. Hürriyetin ziyası, o karanlık perdeden geçemezdi ki, göz-

6 Yine bak, mâşaallah, hem Nur'un Zülfikâr ve Hüccerullahi'l-Bâliğa gibi mecmualarını, hem Yemen, Mısır, Cezayir, Hind, Fas, Kafkas, Fars, ve Arap gibi İslâm milletlerini haber verir şifreli bir fikradır.

leri açsın, kemâlâtı göstersiz. İşte bu seddin tahribiyle, hürriyet fikri Çin'e kadar yayıldı ve yayılacaktır. (Fakat Çin ifrat edip komünist oldu.) Âlemdeki terazinin hürriyet gözü ağır geldiğinden, birdenbire, terazinin öteki gözünde olan vahşet ve istibdadı kaldırdı. Gitgide de kalkacak. Eğer siz sahîfe-i efkârı okusanız, siyasetin yolunu görseniz, umumî hatipler olan doğru konuşan gazeteleri dinleseniz, anlayacaksınız ki, Arabistan, Hindistan, Cava, Mısır, Kafkas, Afrika ve emsâllerinde o derece hürriyet fikrinin galeyanı ile, Âlem-i İslâm'ın efkârında öyle büyük bir değişmeyi acip bir inkılâbı, bir fikrî gelişmeyi ve tam bir uyanış, netice vermiştir ki, pahasına yüz sene verseydik yine ucuzdu. Zira, hürriyet milliyeti gösterdi. Milliyetin sedefi içinde bulunan İslâmiyet'in nûrânî cevheri tecelliye başladı. İslâmiyet'in ihtizaza geldiğini haber verdi ki, her bir Müslüman, atom parçası gibi başıboş değildir. Belki her biri iç içe girmiş yükselen mürekkeplerden bir parçadır, diğer parçalar ile umumî İslâmî câzibe (İslâm'ın genel çekim gücü) noktasında birbirleriyle sıla-i rahimleri (akrabalık irtibatları) vardır. Şu ihbar, kuvvetli bir ümit verir ki, dayanma ve medet isteme noktası gayet güçlü ve sağlamdır. Şu ümit, ümitsizlikle öldürülen kuvve-i maneviyemizi ihyâ etti. Şu hayat, Âlem-i İslâm'daki galeyan eden hürriyet fikrinden yardım alarak umum Âlem-i İslâm üzerine çökmüş olan umumî mânevî istibdadın perdelerini parça parça edecektir. Ye'sin babası sayılan, ümitsizliği âdet edinmişlere rağmen...

İkinci cihat: Şimdiye kadar ecnebiler bahane mahane tutarlardı, milletimizi eziyorlardı. Şimdi ise, insâniyetli veya taassuplu damarlarına veya hilekâr asaplarına dokunacak ellerinde bahane bulmak için ipucu yapacakları öyle bir nokta bulamazlar. Bulsalar da tutamazlar. Bilhassa medeniyet insan sevgisini doğurur.

Bir toplumda meydana gelen mühim bir değişme veya devrim, diğerlerini de harekete geçirebilir; onlara örnek olabilir. Hıristiyan Avrupa'da kiliseye karşı takınılan tavır, pek çoğunda protestanlığın ve yepyeni anlayışların doğmasına sebep olmuştur. 1789 Fransız İnkılâbı da, bütün dünyada bilhassa eşitlik ve hürriyetle ilgili fikirlerin meydana çıkmasına vesile olmuştur. Osmanlıda uyanan hürriyet fikri de, İslâm dünyasında ma'kes bulacaktır. Nitekim bizim bü-

tün düvel-i muazzamaya karşı Çanakale'de ve Anadolu'da verdiğimiz mücadele, dünyada pek çok mağdur ve mazlum milletler için ümit kaynağı olmuş ve onların harekete geçmeleri için teşvik rolü oynamıştır. Evet, bir vücudun organları arasında nasıl bir bağ varsa, ayağa batan bir diken hepsini harekete geçiriyorsa, bizim Çanakale ve Anadolu mücadelemiz, İslam dünyasını hareketlendirmiştir ve onlar dar imkânlarla bile olsa imdadımıza koşmaya çalışmışlardır. Ardından da önce Pakistan, sonra da diğerleri hürriyetlerini elde edip müstakil birer devlet olarak kendilerini gösterme gayretine girmiş ve başarılı olmuşlardır.

Suâl: “Heyhat! Bize teselli veren şu ulvî emeli ümitsizliğe çeviren ve etrafımızda hayatımızı zehirlendirmek ve devletimizi parça parça etmek için ağızlarını açmış olan o müthiş yılanlara ne diyeceğiz?”

Cevap: Korkmayınız. Medeniyet, fazilet, hürriyet, insanlık âleminde galebe çalmaya başladığından bizzarure terazinin öteki yüzü yavaş yavaş hafifleşecektir. Farz-ı muhal olarak, Allah etmesin, eğer bizi parça parça edip öldürseler emin olunuz, biz yirmi olarak öleceğiz, üç yüz olarak dirileceğiz. Başımızdan rezâlet ve ihtilafların tozunu silkip hakiki münevver ve birliğini sağlamış olarak insanlığa önderlik edeceğiz. Biz, en şiddetli, en kuvvetli ve bâki hayatı netice veren öyle bir ölümden korkmayız. Biz ölsek de, İslamiyet sağ kalır. O kutsî millet sağ olsun. Her gelecek yakındır.

Rus çarı tarafından hasta devlet ilan edilen ve diğer büyük devletler tarafından bölünüp parçalanması planlanan Osmanlı Devleti'ni, aç canavarlar gibi iştahla yemeyi bekleyenler olsa bile, insanlık âleminde yükselen değerler; medeniyet, fazilet ve hürriyet anlayışıdır. Böyle bir durumda artık, korkulacak bir şey yoktur. Büyük bir sarsıntı geçirecek dahi yine de daha iyi şartlarda kendimize geleceğiz. Hatta insanlığa önderlik edeceğiz, meâlindeki bu cevabında da Bediüzzaman Hazretleri ümit doludur. Gelecekte hep bir ışık görmektedir. Bu güçlü duygusunun sebebini, Kastamonu Lâhikası ve Emirdağ Lâhikasında izah etmiştir. Aslında bir önsezi ile hissettiği, gerçek Risâle-i Nur'dur. Milyonlarca insanın imanının kurtulmasına vesile olacak, hatta sadece İslam dünyası için değil, bütün insanlık âlemi için inkâr-ı ulûhiyete karşı bir iman seddi kuracak güçte

Kur'an'ın parlak bir tefsiridir. Evet, "Risale-i Nur, yalnız cüzî bir tahribatı, bir küçük hânciyi tamir etmiyor; belki küllî bir tahribatı ve İslâmiyet'i içine alan, dağlar büyüklüğünde taşları bulunan bir muhît kaleyi tamir ediyor ve yalnız husûsî bir kalbi ve has bir vicdanı ıslâha çalışmıyor; belki bin seneden beri tedârik ve terâküm edilen müfsit âletlerle dehşetli rahnelenen (yaralanan) kalb-i umumî ve efkâr-ı ammeyi ve umumun, bilhassa avâm-ı mümininin istinatgâhları olan İslâmi esaslar ve cereyanlar ve şecâirler kırılmasıyla, bozulmaya yüz tutan vicdan-ı umumiye, Kur'an'ın i'caziyle o geniş yaralarını, Kur'an'ın ve imanın ilaçları ile tedavî etmeye çalışıyor." (Kastamonu Lâhikası)

"Hatta (Eski Said) Hürriyetten evvel, pek çok defa talebelere teselli vermek için, 'Bir nur çıkacak, gördüğümüz bütün fenalıklara karşı bu vatana saadet temin edecek.' diyordu. İşte, kırk sene sonra Risale-i Nur o hakikati kör gözlere dahi gösterdi. İşte Risale-i Nur'un kemmiyeten (sayı itibariyle) dar cihetine bakmayarak, hakikat cihetinde keyfiyeten geniş ve fevkalâde menfaatini hissetmesi sûretiyle, hem de siyaset nazarıyla bütün Osmanlı memleketinde olacak gibi ifade etmiş. (...) Çünkü Risale-i Nur, imanı kurtarması cihetiyle o dar dairesi madem bâki ve ebedi hayatı imanla kurtarıyor. Bir milyon talebesi bir milyar hükmündedir. Yani bir milyon değil, belki bin insanın ebedi hayatını temine çalışmak, bir milyar insanın fani olan dünyevî ve medenî hayatına çalışmaktan daha kıymetli ve manen geniş olması. Eski Said, o rüya-yı sâdıkâ gibi olan hiss-i kablelvuku ile o dar daireyi, bütün Osmanlı memleketini ihata edeceğini görmüş. Belki inşaallah, o görüş, yüz sene sonra Nurların ettiği tohumların sümbüllenmesiyle aynen o geniş daire Nur dairesi olacak, onun yanlış tabirini sahih gösterecek." (Emirdağ Lâhikası)

Suâl: "Gayr-ı müslimlerle nasıl müsâvi olacağız?"

Cevap: Müsâvat ise, fazilet ve şerefte değildir, hukuktur. Hukukta ise, şah ve gedâ (fakir, dilenci) birdir. Acaba bir şeriat, "Karıncaya bilerek ayak basmayınız" dese, (zarar vermekten) azap etmekten men etse, nasıl insanoglunun hukûkunu ihmal eder. Asla!.. Biz uymadık (uygulamadık). Evet, Hz. Ali'nin (r.a.) sıradan bir Yahudi ile muhâkemesi ve övünç sebebiniz olan Salahaddin-i Eyyûbî'nin miskin bir Hı-

ristiyan ile karşılıklı yüzleşip mahkemede hesap vermesi, sizin şu yanlışınızı düzeltir zannederim.⁷

Suâl: “Ermeniler, zimmî (İslâm Devleti tebasından olup haraç veren Hıristiyan ve Yahudiler)dirler. Ehl-i zimmet, zimmettarlarıyla nasıl müsâvî olur? (Yani, onlar bizim zimmetimiz, korumamız altında. Biz onlardan üstünken nasıl onlarla eşit sayılacağız?)”

Cevap: Kendimizi dev aynasında görmeyelim. Kabahat bizde. Tamamen zimmetimize alamadık, hakkıyla şeriatın adâletini gösteremedik. Şeriat dairesinde, hukuklarını istibdâdın kötü tavrı yüzünden muhafaza edemedik; sonra da istedik, kuvvetimiz kalmadı. Ben şimdi Ermenilere bir nevi zimm-i muâhid (sözleşmeli zimmî) nazarıyla bakıyorum.

Suâl: “Ermeniler bize düşmanlık edip, hile ve hıyanet ediyorlar. Nasıl dostluk üzerinde ittifak edeceğiz?”

Cevap: Düşmanlığın sebebi olan istibdâd öldü. İstibdâdın zevâli ile, dostluk hayat bulacak. Size bunu katiyen söylüyorum ki, şu milletin saadeti ve selâmeti Ermenilerle ittifaka ve dost olmaya bağlıdır. Fakat zelîl bir tarzda dost olmak değil, belki millî izzeti muhafaza ederek, musâlahâ (sulh yapma) elimizi uzatarak.

Bir şey söyleyeceğim: Eğer Ermenilerin birden varlık sayfasından silinmesi mümkünse, işte yalnız o zaman size husumetin bir faydası olabilir. Yoksa mutlaka husumet zarardır. (Bu hiç mümkün olabilir mi?) Hâlbuki Âdem zamanında yolda arkadaşlık eden bizimle gelmiş büyük bir unsurun (ırkın) yok olması değil, belki küçük bir kavmin mahvı, (Bir Arap atasözünde; önünde, dikenli bir ağacın kabuğunu soymak kadar güç engeller var, denildiği gibi,) çok zordur. Ömer Dilan kabilesi, bin senedir yine Ömer Dilan’dır. Hem de Ermeniler, uyanmışlar, siz uykudasınız, rüya görüyorsunuz. Hem de milliyet fik-

7 Eski Said, Nur’un parlak hâsiyetinden gelen kuvvetli ümit ve tam teselli ile siyâseti İslâmiyet’e âlet yaparak, harâretle hürriyete çalışırken, diğer bir hiss-i kablelvuku (öncü) ile dehşetli ve lâdîni bir istibdâd-ı mutlakın geleceğini bir hadis-i şerifin mânâsından anlayıp elli sene evvel haber vermiş. Said’in teselli haberlerini o istibdâd-ı mutlak, yirmi beş sene fiilen tekzip edeceğini hissetmiş ve otuz seneden beri Eûzü billâhi min’çşeytânı vessiyâseti (Şeytan ve siyâsetten Allah’a sığınırım) deyip siyâseti bırakmış. Yeni Said olmuştur.

rinde müttefik ve kavîdirler; siz ihtilafla şimdilik boşsunuz, hem de galebe etmek istiyorsunuz. Onların sizi mâğlup ettiği silahla, yani akıl ile, milliyet fikriyle, yükselme meyliyle, adâlet temayülü (meyil ve arzusu ile) mâğlup edebilirsiniz. Bence şimdi kılıç vurana, o kılıcın aksi döner, yetimlerine dokunur. Şimdi galebe kılınc ile değildir. Kılınc olmalı, lâkin aklın elinde. Hem de dostluğun sebebi vardır. Zira komşudurlar. Komşuluk, dostluğun komşusudur. Hem de onlar uyandılar, dünyaya yayıldılar, terakkiyât (ilerleme ve yükselmenin) tohumlarını vatanımızda ekecekler. Bizi medeniyete mecbur, terakkiye ikaz edip bizdeki milliyet fikrini hüşyar (uyanık) hâle getirecekler.

İşte şu noktalara binâen, onlarla ittifak etmek lâzımdır. Hem de bizim düşmanımız ve bizi mahveden cehalet ağa, oğlu zaruret (muhtaçlık) efendi ve torunu husumet beydir. Ermeniler bize düşmanlık etmişlerse işte şu üç müfsidin (cehâlet, zaruret ve husumet) kumandası altında yapmışlardır.

Bu tespitler gerçekten müthiştir. Dünyada gelişen olaylar ve hâlen içinde yaşadığımız ve karşılaştığımız problemler, bu teşhis ve tespitlerinde Bediüzzaman Hazretlerinin ne kadar isabetli olduğunu göstermektedir. Eğer 1910 yıllarında bu problemi Üstad'ın dediği şekilde çözmüş olsaydık, Birinci Dünya Savaşı'nda Ermeniler Rusların yanında olmayacaktı. Ondan sonra, bütün dünyada şu anda soykırım iddiasıyla ortaya atılan haksız hücumlara mâruz kalmayacaktık.

Birinci Dünya Savaşı'na gönüllü alay komutanı olarak talebeleriyle beraber katılan Bediüzzaman Hazretleri, o savaş sırasında Ermeni fedailerin bazı yerlerde çoluk çocuğu kesmelerine rağmen, Ermeni çocuklarının telef olmamaları için onların binlercesini toplatarak "Bunlara ilişmeyiniz!" diye emretmiş, daha sonra da bu çoluk çocuğun hepsini de serbest bırakmıştır. Onlar da, Rusların içerisindeki ailelerinin yanlarına dönmüşlerdir. Bu hareket, Ermeniler için büyük bir ibret dersi olmuş, Müslümanların bu ahlakına hayran kalmışlar, bundan sonra Rusların istilası sırasında da, Ermeni fedâi komitelerinin reisleri de Müslümanların çocuklarını kesmeyerek teslim etmişler ve "Madem Molla Said, bizim çocuklarımızı kesmedi, bize teslim etti, biz de bundan sonra Müslümanların çocuklarını

kesmeyeceğiz.” diye söz vermişlerdir. Böylece o havalide binlerce masum felaketten kurtulmuştur.

Diyalogların başladığı 1990’lı yılların sonlarında da, Fethullah Gülen Hoca Efendinin Yunan gazetelerine verdiği beyanat “Komşu, komşunun külüne muhtaçtır” ifadesiyle gazetelerinin manşetlerine yansdı. Aynı şekilde Ermenistan’da Türk Koleji açma düşüncesi de Ermeni Gazetesi Agos’da manşet oldu. Fakat, çıkan mühim engelden dolayı okullar maalesef açılmadı. Eğer açılma imkânı olsaydı şimdi beş seneyi aşmış bir eğitim hizmeti verilecek ve dostluklar pekiştirilecekti. Belki de Amerika ve Avrupa’da gündemden düşmeyen soykırım iddialarına karşı, güzel bir gelişme olarak meseleyi yumuşatacaktı; belki kökünden halledecekti...

Suâl: “Rum ve Ermenilerin hürriyeti bizi teşviş ediyor (kafamızı karıştırıyor). Bir kere tecavüze başlıyorlar, bir kere ‘Hürriyet ve meşrutiyet bizindir, biz yaptık.’ diyorlar. Bizi ümitsizliğe sevk ediyorlar?”

Cevap: Zannediyorum, tecâvüzleri eskiden sizden tahayyül (zan) ettikleri tecâvüze karşı bir gayz atma ve bundan sonra sizden (gelecek) tevehhüm ettikleri tecavüze karşı bir nümâyış (gösteri) gibidir. Eğer tamamiyle inansalar ki, tecâvüz sizden olmaz, adalete kanaat edeceklerdir. Şayet adalete kanaat etmezlerse; hak, hakkın kuvvetiyle burunlarını kırıp iknâ edecektir. Hem de “Meşrutiyeti biz meydana getirdik.” şeklindeki sözleri yalandır. Hürriyet ve Meşrutiyet, askerimizin süngüsüyle, milli cemiyetin kalemîyle varlık sayfasına geldi. Öyle herze söyleyenlerin (saçmalayanların) arzuları, beylik ve muhtariyetin (özerklik) amcaoğlu olan siyasî idare olarak merkezden kopma idi. Sonra da yüzde doksan bize ittiba ettiler; beşi gevezelik, birkaç tanesi de zevzeklik edip eski hülyalarından vazgeçmek istemiyorlar.

Bu soru cevapta da, gerçek ortaya konmakla beraber yine itidal ve adalet tavsiye edilerek, mutabakat yolları gösterilmektedir.

Suâl: “Yahudî ve Hıristiyanlara muhabbet göstermekten Kur’an’da nehiy var. ‘Ey iman edenler, Yahudî ve Hıristiyanları dost

edinmeyiniz.’ (Mâide, 51) buyuruluyor. Bununla beraber, nasıl ‘Dost olunuz!’ dersiniz?”

Cevap: Evvela: Delilin, katiyy-ül metin olması lâzım geldiği gibi, katiyyü’-delâlet olması da gerekir. Halbuki, tevîl ve ihtimalin mecâli vardır. Zirâ Kur’an’ın nehyi, âmm (umumî) değildir, mutlaktır. Mutlak ise, takyid olunabilir (kayıt altına alınıp sınırlandırılabilir). Zaman büyük bir müfessirdir; kaydını izhâr etse, itiraz olunmaz. Hem de hüküm müştak üzerine olsa, iştikakın me’hazını, hükmün illeti gösterir. Demek bu nehiy, Yahudî ve Hıristiyan ile Yahudilik ve Hıristiyanlık olan aynları hasebiyledir. Hem de bir adam zâtı için sevilmez; belki, muhabbet, sıfat ve sanatı içindir. Öyle ise, her bir Müslüman’ın herbir sıfatı Müslüman olması lâzım olmadığı gibi, her bir kâfirin dahi her bir sıfat ve sanatları kâfir olmak lâzım gelmez. Binâenaleyh, Müslüman olan bir sıfatı istihsan etmekle (beğenmek) iktibas etmek neden câiz olmasın? Ehl-i kitaptan bir harem (hanımın) olsa, elbette seveceksin!..

İkincisi: Asr-ı saadette, dînî büyük bir inkılap meydana geldi. Bütün zihinleri, din noktasına çevirdiğinden, bütün muhabbeti ve düşmanlığı o noktada toplayıp muhabbet ve düşmanlık ederlerdi. Onun için gayr-i müslimlere olan muhabbetten nifak (münafıklık) kokusu geliyordu. Lâkin şimdi âlemdeki (meydana gelen durum) medenî ve dünyevî acip bir inkılaptır. Bütün zihinleri zapt eden ve bütün akılları meşgul eden nokta, medeniyet, terakkî ve dünyadır. Zaten onların ekserisi, dinlerine o kadar bağlı değiller. Binâenaleyh, onlarla dost olmamız, medeniyet ve terakkilerini beğenip takdir ederek iktibas etmektir ve her dünyevî saadetin esası olan asayişî muhafazadır. İşte şu dostluk, katiyyen Kur’an’ın nehyinde dahil değildir.

İslâmî bir hükümde, önce ona delalet eden bir nassın, yani Kur’an âyetinin metninin, kesin olarak bulunması lâzım geldiği gibi, ikinci olarak o metnin o mânâ ve hükme delâlet ettiğinin de kesin olması lâzım gelir. Mesela kurban kesmekle ilgili olarak Kevser sûresinde “Venhar” ifadesi vardır. Metin olarak kesindir, ama bunun kurban kesmeye delâlet ettiği kesin değildir. Çünkü, “boğazla” manasınadır. Böyle olunca, “Savaşta sizi öldürmek isteyen düşmanları öldür” manasına da gelmektedir. Hayvan kesmekle ilgili olsa bi-

le, “Deve boğazla” mânâsındadır ki, “Kurban bayramı günü deve kes.” diyecek şekilde, o günün adı açıkça metinde geçmemektedir. Ama Peygamber Efendimizin (S.A.V.) Kurban Bayramı’nda kurban kesmesi olayı, kesin olduğu için âyet böyle yorumlanmıştır. Ama dikkat edilirse Hanefi mezhebinde kurban kesmek farz değil; vaciptir. Şâfiî mezhebinde ise müekked sünnettir. Yani farz olduğuna dair bir hüküm verilememiştir. Çünkü metin kesin olsa bile, o mânâya delâleti kesin değildir.

“Yahûdî ve Hıristiyanları (Nasârâyı) dost edinmeyin.” âyetindeki hüküm tevîl olanabilecek durumdadır. Çünkü mutlak olarak bırakılmış olduğundan, ehl-i kitaptan olan (Yahudi veya Hıristiyan) bir kadınla evlenmeye cevaz verilmiştir. Şimdi, o kadınla evlenme dost olmayı da gerektirir. Eğer hiçbir Yahudî ve hiçbir Hıristiyan’la dost olunmaması bir âmî (umumî) nehiy şeklinde olsaydı evlenmek de asla caiz olmazdı. Demek, bu mutlak hüküm, kayıt altına alınabilir.

Ayrıca burada hüküm müştak üzerinedir. O zaman meseleye “Yahudiyet, nasrâniyet”, yani Yahudilik ve Hıristiyanlık dini yönünden dost olmayın, yani Müslümanlıktan farklı olan dinlerince, inançlarına sevgi beslemeyin mânâsı vardır. Çünkü bu takdirde İslâmî inançlarla çatışan noktalarda, onların inancını benimsemek Müslüman’ı İslâm dininden çıkarır.

Bir de bu âyetin indiği zamanda, yani Asr-ı Saadet’te, İslâmiyet din ve inanç sahasında muazzam ve muhteşem bir devrim meydana getirmiş, bütün zihinleri, din noktasına çevirmiştir. Yani dostluklar ve düşmanlık din açısından yönleneyordu. Onun için Yahudi ve Hıristiyanlara o zaman birisinin dostluğu, inanç olarak değerlendirildiği için, münafıklık mânâsını akla getiriyordu. Ama artık şu asırda, dünya büyük bir değişiklik geçirmiş, akıl ve zihinler din ve inançtan ziyade medeniyete, ilerlemeye, ticarete ve dünya işlerine odaklanmıştır. Zaten onların büyük çoğunluğu da dinlerine bağlı değillerdir. Onun için medeniyet, fen, teknik, ticaret ve sanat alanlarında irtibata geçmek için dostluk ve diyaloglar kurmamızın bir sakıncası yoktur.

Suâl: “Bir kısım Jön Türkler ‘Hıristiyanlara ‘hey kâfir’, demeyiniz, zira onlar ehl-i kitaptır’ diyorlar. Neden kâfir olana kâfir demeyeceğiz?”

Cevap: Kör adama, “Hey, kör!” demediğiniz gibi. Çünkü eziyettir; eziyetten nehiy var. “Men âzâ zimmiyyen... Îlâ âhirî...” Yani, “Kim bir zimmiye eziyet ederse, ben onun hasmıyım. Kimin de hasmı ben olursam, Kıyamette onunla hesaplaşırım.” (Kenz’ül-Ummal, 4: 10913)

İkincisi: Kâfirin iki mânâsı vardır: Birisi ve en mütebâdiri (akla hemen gelen mânâsı) dinsiz ve Yaradanı inkâr eden demektir. Şu mânâ ile ehl-i kitab hakkında kullanmaya hakkımız yoktur. İkincisi: Peygamberimizi ve İslamiyet’i inkâr eden demektir. Şu mânâ ile onlar hakkında kullanmamız hakkımızdır. Onlar da râzıdırlar. Lâkin örfen, evvelki mânânın tedâbüüründen (hemen akla gelmesinden) dolayı bir tahkir ve eziyet kelimesi olmuştur.

Hem de itikad dairesini, muâmelât dairesine karıştırmaya mecburiyet yoktur. Kâbildir, o kısım Jön Türkler’in muradı bu olsun.

Bu soru cevapta, asırlarca çeşitli din ve ırklara mensup insanların bir arada yaşamasının İslâm dinindeki yeri ve Müslümanlar için olması gereken bakış açısının dinî anlayış kaynakları açıklanmış. Osmanlı Devleti’nin sınırları içinde farklı insanlar için Müslümanlar hâkim unsurdu; ama diğer din mensuplarına herhangi bir Müslüman’ın eziyet etmesine ve sıkıntı çıkarmasına, Osmanlı padişahlarının hazırlattığı kanunnamelerde geçen hükümler sayesinde izin verilmemiştir. Onlara hakaret ve eziyet etmeye kalkışan Müslümanlar, padişah emriyle buldukları yerlerden sürülmüşlerdir.

Daire-i itikadı, daire-i muâmelata karıştırmaya meselesi mühim bir konudur. Mesela birisi, itikad dairesinde konuşurken, “Seni, tarlayı, tohumu, ürünü Allah yaratmıyor mu?” diye soruyor. Sen de “Evet” diyorsun o bu sefer, muâmelât dairesine geçip “Peki öyleyse, madem her şeyi Allah yaratıyor, sen ne diye tarlayı sürüyor, tohumu atıyor, toprağı gübreleyerek suluyorsun? Hiçbir şey yapma... Sebepleri hazırlama. Zaten her şeyi Allah yaratmıyor mu?” diyor. İşte böylece ehl-i sünnet dışına çıkıp cebriye mezhebine geçmiş oluyor... Veya başka birisi, muâmelât dairesinde sohbet ederken diyor ki: “Tarlayı sürmezsen, tohumu atmazsan, sebeplere ve şartlara uygun olarak davranmazsan, ekin biter mi?” diyor. Sen de “Bitmez.”

diyorsun. O, bu sefer “O takdirde, ne diye her şeyi Allah yaratır, diyorsun?” diyor ve muâmelat dairesini itikad dairesine karıştırdığı için ehl-i sünnet mezhebinden çıkıp Mutezile mezhebinden oluyor.

Evet, her şeyi yaratan, hatta ateşin yakma, tohumun neşv ü nema bulup gelişme gibi hallerini de yaratan Allah’tır. Dünya imtihan dünyası olduğu için dâr’ul- hikmettir, sebepler perdesi arkasından icraat yapar. Ahirette imtihan yoktur, sebepler perdesine de gerek yoktur. Ahirette, dâr’ul- kudret denilir. Cennetin ağacının meyvesi koparılacak ve hiç mevsimi beklenilmeden, hemen Allah’ın kudretiyle yeni meyve yaratılacaktır.

İşte, diğer dinlerin insanları ile itikat mevzularını görüşür ve tartışırken söyleyeceğimiz sözler vardır; o zaman itikadın gereklerini gerekli kelimelerle ifade ederiz. Ama muâmelat dairesinde iken, ticaretimizi yaparken veya bir komşu olarak hal hatır sorarken, sohbetimizi yaparken onların itikatlarının bizim inançlarımıza ters düşen taraflarını yüzlerine vurup bunu da eziyet kelimelerini ihtiva eden ifadelerle söylemek gibi bir yanlışlığa girmeyiz ve girmemeliyiz. Yoksa Efendimiz’in (s.a.s.) “Bir zımmıye eziyet eden bana ezâ, cefâ etmiş gibidir.” hadis-i şerifinin tokadını yeriz.

Suâl: “Çok fena şeyleri işitiyoruz. Bilhassa gayr-i müslimler, güya bir İslâm kızını almışlar. Filan yerde böyle olmuş, diğer yerde şöyle olmuş; olmuş, olmuş, vesair...”

Cevap: Evet, maatteessüf, daha yeni ve bulanık bir devlette ve câhil ve perişan millette, şöyle fena ve pis şeylerin vukûu zaruri gibidir. Eskiden daha berbadı vardı. Fakat şimdi, görünüyor. Bir dert görünüyorsa, devâsı kolaydır. Hem de büyük işlerde yalnız kusurları gören, cerbezeli ile aldanır veya aldatur. Cerbezelenin işi, bir kötülüğü sünbülendirip iyiliklere galip getirmektir.

Mesela şu aşiretin her bir ferdi bir günde attığı balgamı, cerbeze ile vehmen tayy-ı mekân ederek, bir günde bir şahıstan tahayyül edip, başka fertleri ona kıyas ederek, o nazar ile baksa veyahut bir sene zarfında birisinden gelen kerîh kokunun cerbeze ile, tayy-i zaman tevehhümüyle (sanki zaman dürülmüş de), birden bir tek dakikada o şahıs-

tan çıktığını tasavvur etse, acaba ne derece evvelki adam iğrenç, ikinci adam ne kadar kötü kokar vaziyette olur? Hatta, hayal gözünü kapasa vehim dahi burnunu tutsa, mağaralarından kaçsalar hakları var. Akıl onları azarlamayacaktır.

İşte şu cerbezene acîp tavrı; zaman ve mekândan ayrı ayrı şeyleri toplar bir yapar. O siyah perde ile her şeyi temâşa eder. Hakikaten cerbeze, her çeşidiyle garip şeylerin makinesidir. Görülmüyor mu ki, cerbezeye kapılmış bir aşîğin nazarında umum kâinat, birbirine muhabetle incizâba gelerek raks edercesine hareket ediyor ve gülüşüyor. Çocuğunun vefatıyla mâtem tutan bir vâlidenin nazarında, umum kâinât hüznün veren bir halde ağlaşıyor. Herkes istediği ve hâline münâsip gördüğü meyveyi koparır. Bu makamda size bir temsil getireceğim: Meselâ sizden bir adam yalnız bir saat gezinmek üzere gayet güzel tezyin edinmiş çiçeklerle dolu bir bahçeye girse... Noksanlardan uzak olmak cennet bahçelerine mahsus olduğundan... Her kemâle bir noksanı karıştırmak şu âlem-i kevn ü fesadın (oluş ve yok oluşlar âlemi olan dünya hayatının) muktezâsından olduğundan dolayı, şu bahçenin de bazı köşelerinde de bazı pis ve murdar şeyler bulunduğu için, mizaç bozukluğunun sevki ve emriyle, yalnız o kokuşmuş ve murdar şeylere gözünü diker. Güya, o bahçede yalnız onlar var. Hülyanın hükmüyle fena hayal genişleyerek o bostanı salhane ve mezbele sûretinde gösterdiğinden, midesi bulanır, istifra eder, tam bir nefretle kaçır. Acaba insanın hayat lezzetini, keder ve kaygıya boğan böyle bir hayâle, hikmet ve maslahat, rıza yüzü gösterir mi?

Güzel gören güzel düşünür, güzel düşünen güzel rüya görür, güzel rüya gören hayatından lezzet alır.

Bu soru cevapta, hayatta çok karşılaşılan bir mesele ele alınıyor ve insanın dikkatli ve insafli davranması tavsiye ediliyor. Yeni kurulan her şey için bir hata payı vardır. Bunların giderilmesi, hataların görüldükten, fark edildikten sonra alınacak tedbirlere bağlıdır. Bir şeyin neticesi, tam denenmeden bilinemeyecektir...

Ayrıca, büyük işlerde sadece hata ve noksanlara gözlerini dikenler büyük çaptaki iyilik ve hayırları göremezler. Bir de cerbeze nazarı

ile işler ele alınıyorsa, her şey çığırından çıkar. Son temsilde açıkça anlatıldığı gibi, burası cennet olmadığı için, iyiliklerin arasında bir miktar fenalıkların da bulunacağı hesaba katılmalıdır. Yoksa insan dünya yaşanmaz bir yermiş gibi yanlış düşünceler içine dalar ve ruh sağlığını bozar.

Bu hususta “On üçüncü Lem’a” da şeytanın enteresan bir hile ve cerbezesi anlatılmaktadır. “İnsanın hayat-ı içtimaiyesini ifsad eden şeytânî bir desise şudur ki: Bir müminin bir tek seyyiesiyle bütün hasenatını örter. Şeytanın bu desisesini dinleyen insafsızlar, o mümine adâvet ederler. Hâlbuki, Cenab-ı Hak mahşer günü mutlak adalet ile mîzan-ı ekberinde, insanların amellerini tarttığı zaman, iyiliklerin kötülöklere galibiyeti- mağlûbiyeti noktasında hükmeyleler. Hem seyyiâtın sebepleri çok ve vücutları kolay olduğundan, bazen bir tek hasene ile çok seyyiati örter.

Demek bu dünyada, o ilâhî adâlet noktasında muâmele gerektir. Eğer bir adamın iyilikleri fenâlıklarına kemmiyeten (sayı itibariyle) veya keyfiyeten (nitelik, kalite itibariyle) ziyâde gelse, o adam muhabbete ve hürmete müstehaktır. Belki kıymetdâr bir tek hasene ile, çok seyyiâtına af nazariyle bakmak lâzımdır. Hâlbuki insan, fitratındaki zulüm damarıyla, şeytanın telkiniyle, bir zâtın yüz hasenâtını bir tek seyyie yüzünden unuttur, mümin kardeşine düşmanlık eder, günahlara girer. Nasıl bir sinek kanadı göz üstüne bırakılsa bir dağ örter, göstermez. Öyle de, insan garaz damarıyla, sinek kanadı kadar bir seyyie ile dağ gibi iyiliklerini örter, unuttur, mümin kardeşine düşmanlık eder, insanların içtimâî hayatında bir fesât âleti olur. Şeytanın bu hilesine benzer diğere bir hile ile, insanın fikir selâmetini ifsat ediyor, imân hakikatlerine karşı muhâkeme sıhhatini bozuyor ve fikir istikametini ihlâl ediyor. Şöyle ki: Bir imân hakikatine dair yüzlerce ispat edici delillerin hükmünü, nefyine (olumsuzluğuna) delâlet eden bir emâre (belirti) ile kırmak ister. Hâlbuki sağlam karara göre: ‘Bir ispat edici, çok nefyedicilere üstündür.’ Bir dava ya ispat edici bir şahidin hükmü, yüz tane nefyedicie üstün gelir. Bu hakikate bu temsil ile bak. Şöyle ki: Bir sarayın, yüzer kapalı kapıları var. Bir tek kapı açılmasıyla, o saraya girilebilir, öteki kapılar da açılır. Eğer bütün kapılar açık olsa, bir- iki tanesi kapansa, o saraya girilemeyeceği söylenemez. İşte, imânî hakikatler, o saraydır.

Her bir delil, bir anahtardır, ispat ediyor, kapıyı açıyor. Bir tek kapının kapalı kalmasıyla, o imânî hakikatlerden vazgeçilmez ve inkâr edilemez. Şeytan ise, bazı sebeplere binâen, ya gaflet veya cehâlet vâsıtasıyla kapalı kalmış olan bir kapıyı gösterir; ispat edici bütün delilleri nazardan düşürüyor. 'İşte, bu saraya girilmez, belki saray değildir, içinde bir şey yoktur.' der kandırır."

Ayrıca cevabın son cümlesiyle de, çok güzel bir mesaj veriliyor. Çünkü nikbinlik, hep olayları iyiye yorma, Cenab-ı Hakk'ın merhametine güvenerek her türlü olayı hayra yorumlayıp güzel neticeler çıkarmak rüyaları hatta hayatı güzelleştirir...

(...)

Suâl: "Gayr-i müslimin askerliği nasıl câiz olur?"

Cevap: Dört vecihle:

Evvela: Askerlik kavga içindir. Dünkü gün siz o dehşetli ayı ile boğuştuğunuz vakit, kadınlar, çingeneler, çocuklar, itler size yardım ettiklerinden size ayıp mı oldu?

İkincisi: Peygamber Aleyhissalatü Vesselâmın Arap, müşriklerinden muâhid ve halîfleri (sözleşmeleri ve yeminli anlaşmalılar) vardı, beraber kavgaya giderlerdi. Bunlar ise, ehl-i kitaptır. Orduda, toplu halde olmayıp müteferrik olduklarından, bizdeki ekseriyet ve hissiyatın kuvveti, tevehhüm edilen zararlara karşı sed çeker.

Üçüncüsü: İslâmî devletlerde, velev ki nâdiren olsun, gayr-i müslim askerlikte istihdam olunmuştur. Yeniçeri Ocağı buna şâhittir.

Dördüncüsü: Neslen ve serveten gerilememize ve gayr-i Müslimlerin terakkisine sebep, askerliğin bize münhasır olması idi. Zirâ bundan kaç asır evvel, şu devletin İslâmî nüfusu kırk milyondan fazla idi. Şimdilik, içimizdeki o gayr-i müslimler, o vakitte yalnız beş altı milyon idi. Servet ve ticaret elimizde idi. Halbuki biz yirmiye yuvarlandık, fakirlik bataklığına düştük; onlar fakirliğin ayağı altından çıkıp servetin başına binerek, on milyona çıktılar. Bunun en mühim sebebi: Meselâ, senin dört oğlun varsa, askerlik mülahazasıyla evlenmezler. Şayet evlenseler memuriyetin zorlamasıyla kedi yavrusu gibi her tarafta gezdirerek, hayat mahsûllerini zâyî edecektir. Delil istersen Van'a git; bir Er-

meni kapısını, bir İslâm dergâhını aç, bak. Göreceksin ki, Ermeni evi on sağlam delil gösterecek, İslâmın evi iki zayıf bürhanı, ibret nazarına arz edecektir.

Suâl: “Eskiden İslâmlar zengin, onlar fakir idiler. Şimdi, ise her yerde hüküm aksinedir. Hikmeti nedir?”

Cevap: İki sebebi biliyorum.

Birinci Sebep: “İnsan için ancak çalıştığı vardır. Yani, insan emek ve gayretinin neticesinden başka şey elde edemez.” (Necm, 39) âyetinin Rabbanî fermânından anlaşılan sa’y (emek, gayret) meyelânı ve “Çalışıp kazanan Allah’ın sevdiği kişidir.” Peygamber fermanından anlaşılan çalışıp kazanma şevki... Bazı telkinat ile o çalışma meyli kırıldı ve o kazanma şevki de söndü. Zirâ, ilâ-i kelimetullahın (Allah adının, yüceliğine uygun şekilde yükseltilerek yayılması) şu zamanda madde-ten terakkiye bağlı olduğunu bilmeyen; dünyayı, âhiretin tarlası olması cihetiyle kıymetini takdir etmeyen; orta çağ ile son çağın mecbur ettiği şeyleri ayırt edemeyen; birbirinden gayet uzak, biri zemmedilen ve biri beğenilen tahsil ve kazanmada olan kanaat ile mahsul ve ücretteki kanaatin arasındaki farkı seçemeyen ve birbirinden nihayet derecede uzak, hatta biri tembelliğin ünvanı, diğeri hakiki ihlâsın sade fi olan iki tevekkülü -ki, biri iradenin muktezası (gereği) olan sebepler arasındaki nizama karşı inat etme hükmünde olan, başlangıçta yapılması lâzım gelenlerle ilgili tembelce tevekkül, diğeri İslâmiyet’in icabı olan netice itibariyle Allah’ın tevfikine itaatlı olarak ilahî vazifeye karışmamakla, neticeye terettüp edenlere mümine yakışır şekilde tevekküldür.-İkisini birbirleriyle karıştıran ve “Ümmetim! Ümmetim!” sırrını sezip anlamayan ve “İnsanların en hayırlısı, insanlara faydalı olandır.” hadisinin hikmetini anlamayan bazı adamlar ve bilmeyen bir kısım vâizlerdir ki, o meyâlânı kırdılar, o şevki de söndürdüler.

İkinci Sebep: Biz, gayr-i tabî ve tembelliğe müsâit ve gururu okşayan imâret (idarecilik, memurluk) maişetine el atıp belâmızı bulduk.

Suâl: “Nasıl?”

Cevap: Maişet (geçim) için tabî, canlı ve meşru yol; sanattır, ziraattir, ticârettir; gayr-i tabî yol ise; memuriyet ve her neviyle imârettir.

Bence imâreti, ne nam ile olursa olsun, geçime vesile edenler, bir nevi çerçiler âcizler ve dilencilerdir; fakat hilebâz kısmında...

Bence, memuriyet veya imârete giren, yalnız hamiyet ve hizmet için girmelidir. Yoksa, yalnız maişet ve menfaat için girse, bir nevi çingenelik eder.⁸ İşte memuriyet bütünüyle ve askerlik umumiyetle bizde olduğu için, servetimizi israf eline verip, neslimizi etrafa saçıp zâyî ettik. Eğer öyle gitse idi, biz de elden giderdik. İşte, onların asker olması, zarurete yakın bir maslahat-ı mürseledir. Hem de mecburuz. Mesâlih-i mürsele ise, İmam-ı Mâlik mezhebinde bir illet-i şer'îye olabilir.

Bu soru cevaplarda, fakir kalışımızın sebepleri üzerinde durulmuş. Aslında âyetler ve hadisler çalışıp kazanmayı emir ve telkin ediyor. Ama âyet ve hadislerin bu hususta uyardığı çalışıp kazanma meyil ve şevkini, “Dünya madem fânîdir, bize bir lokma bir hırka yeter.” şeklindeki telkinat veya “Hacca gittin, artık dört başı mamur bir Müslüman oldun, bundan sonra terazi tutma, metre tutma, yani artık ticaret yapma, üzerine hak hukuk geçirme...” gibi tavsiye ve anlayışlar, Müslümanlardaki çalışma aşkını kırdılar ve söndürdüler. Hâlbuki, bütün dünyada diğer milletler, yarış halinde fen ve teknikte ilerleme ile eline geçirdikleri güçle yeni silahlar yapıp dünyaya hâkim olmaya çalışıyordu. Çağını yaşamayan, yaşadığı asırla hesaplaşamayanlar silinmeye mahkûmdur. İşte Aborjinler (Avustralya yerlileri) ve Kızılderililer ve daha niceleri...

Bir de “Gelen mahşer, gün günden beter!..” şeklindeki ümitleri yok eden sözler, bir kanser gibi insanların ufkunu daraltıyor ve içlerindeki gelişme istidadındaki güzel duyguları yiyip bitiriyordu.

Bütün bu olumsuzlukların yanı başında, halkımıza yol gösterecek bazı manevi rehberler de ümit, şevk aşlamaktan uzaktılar...

Halbuki, İslâmiyet, Allah adının dünyaya yayılmasını telkin ediyor, “İ'lâ-i kelimetullah yapınız!” diyordu. Peygamber Efendimiz

8 Ey Memurlar! Eski Said'in kırk beş sene evvel söylediği bu sözünden gücenmeyiniz.

(s.a.s.) kıyamet kopmadan önce İslâmiyet'in güneşin doğup- battığı her yere ulaşacağını, mübarek isminin her eve, hatta kıldan her çadıra gireceğini müjdeleyip, bu müjdeyi gerçekleştirmek için gayret göstermemizi istiyordu. Elbette bunun için, maddeten terakkiye, ilimde, fende ve ticaretle ilerlemeye ve yükselmeye ihtiyacımız vardı...

Peygamber Efendimiz (s.a.s.) “Dünya âhiretin tarlasıdır.” buyurarak, dünyayı da imâr etmemiz gerektiğini ifade etmekteydi. Ama bu incelikleri kavrayarak İslâm dünyasını uyarıp, harekete geçirecek mürşitler yoktu. Maalesef orta çağ ile son çağın gerektirdiği hususları kavrayıp ona göre yapılması gerekenleri ortaya koyacak strateji uzmanlarımız yoktu.

Tembellik tevekkülü ile gerçek tevekkül arasındaki farkı idrak edemeyişimiz de, fakirlik sebebimiz olmuştu.

Arkamızda mânevî güç olarak bizler için hep “Ümmetî! Ümmetî!” diyen bir Peygamberimiz (s.a.s.) var. Onun için bu ümit ve güç kaynağımızın himmetini yanımıza alarak çok büyük işlerin içine girebiliriz, Allah'ın izniyle üstesinden de gelebiliriz... Atılımcı ruh için, böyle bir dinamîğe ihtiyaç vardır. Getirdiğimiz her salavattan mübarek ruhu haberdar edilen Efendimiz'in (s.a.s.) elbette ruhâniyetleri de onun adına ve onun davasına yapılan hizmetlerde hazır- dır. Ama bize, bundan haberdar edecek rehberler lâzım.

Fakirleşmemizin bir sebebi de bizim askerlik, âmirlik ve memurluk işlerine yoğunlaşmamızdır. Aslında fitrî ve canlı yol, sanat, ticaret, ziraat işleridir. Ülkelerin gelişmesinde bu yol esastır. Memurluk ise, ancak hizmet için yapılabilir.

Vanlı Molla Hamid Ekinci'nin ağabeyi Abdullah Ekinci, hatıralarında diyor ki: “Muhacirlikten dönmüştük. Çok fakirdik. İflas etmiştim. Memurluğa talip olmuşum. Anneme sorunca, ‘Git, Seyda'ya (Bediüzzaman Hazretlerine) sor. O razı gelirse gir.’ dedi.

1923 yılındaydı. Üstad, çok değişmişti. Tamamen Yeni Said olduğu belli idi. Çok mütevazı bir elbise giymişti. Memuriyete, polisliğe girmek istediğimi söyledim. Üstad: ‘Polislik vazifesi çok mukaddesdir. Mazlumları korur, milletin malını, şahsiyetini korur, zulme imkân bırakmaz, haksızlıkları önler.’ dedi. Ayrıca şunları da ilave etti: ‘Eğer sen bunları yapabilirsen, polisliğe gir.’ Ben de bu mukaddes vazifeleri yapmak azmiyle polislik mesleğine girdim.”

Mesâlih-i mürsele ise, dinde açıkça hükmü olmayan meselelerde, salahiyet sahiplerinin maksada ve duruma göre uygun çözüm bulmalarıdır.

Suâl: “Şimdi Ermeniler kaymakam ve vâli oluyorlar; nasıl olur?”

Cevap: Saatçi ve makineci ve süpürgeci oldukları gibi. Zirâ, meşrûtiyet, hâkimiyet-i millettir; hükümet hizmetkârdır. Meşrûtiyet doğru olursa, kaymakam ve vâli, reis değiller, belki, ücretli hizmetkârlardır. Gayr-i müslim, reis olamaz, fakat hizmetkar olur. Farz ediniz ki, memuriyet bir nevi riyâset ve bir ağalıktır. Gayr-i müslimlerden üç bin adamı ağalığımıza, riyâsetimize ortak ettiğimiz vakitte, İslâm milletinden âlemin her tarafında üç yüz bin adamın riyâsetine yol açılıyor. Biri zâyî edip, bini kazanan zarar etmez.

Suâl: “Şeriatın bazı ahkâmı, meselâ valilerin vazifelerine taalluku var.”

Cevap: Bundan sonra, mecbûren, hilafeti temsil eden Meşihât-ı İslâmiye ve Diyanet Dairesi hem âlî, hem mukaddes, hem ayrı, hem nezzâre (kontrolcü) olacaktır. Şimdi hâkim; şahıs değil, efkâr-ı âmme (kamuoyu) olduğu için, onun nevinden şahs-ı mânevî bir fetvâ emîni (Şeyhülislamlık kapısında fetva işleriyle meşgul olan dairenin başkanı) ister. İşte şu hâkimin fetvâ emîni, Meşihatta (Şeyhülislamlıkta) dört mezhepten kırk elli muhakkik âlimden ilmî bir mebuslar meclisi teşkil edilmesiyle şahs-ı mânevileri, öteki şahs-ı mâneviye, fetvâ eminliği edecektir. Yoksa, hâkim ve müftü bir cinsten olmazsa, birbirinin lisânını anlamazlar. Zirâ tek bir şahıs, şahs-ı maneviyi (tüzel kişiliği) kandıramaz ve tenvir edemez.

İlk sorunun cevabına dikkat edilirse, gayrimüslimlerin kaymakam ve vali olmalarının, İslâm dünyası için hürriyetlere yol açacak bir çare olduğuna da işaret edilmektedir. Şu günlerde bile Müslümanlar, Batılılardan bir hak istediklerinde veya böyle bir istek onların parlamentolarına geldiğinde, “Peki İslam ülkelerinde bu haklar Hıristiyanlara veriliyor mu?” diye sorulmaktadır.

İkinci soru- cevapta ise, gayrimüslimlerin vali ve kaymakam olmalarından doğacak bir probleme çözüm getirilmektedir.

Suâl: “Eskiden beri iştiyoruz ki, bazı Jön Türkler masondurlar, dine zarar ediyorlar.”

Cevap: İstibdad, kendini devam ettirmek için şu telkinatı vermiştir. Bazı lâubâlilikler dahi, şu vehme kuvvet veriyor. Fakat, emîn olunuz ki, onların masonluğa girmeyen kısmının maksatları dine zarar değildir, belki milletin selâmetini temin etmektir. Fakat, bazıları dine lââyık olmayan soğuk taassuba müfritâne ilişiyorlar. Demek, hürriyete ve meşrûtiyete hizmetleri geçen veyahut kabul eyleyenlere Jön Türk diye isim veriyorsunuz. İşte, onların bir kısmı İslâmiyet fedâileridir, bir kısmı da selâmet-i millet fedâileridir. Onların hayat düğümelerini teşkil eden, mason olmayanlar, İttihat ve Terakki'nin ekserisidir. Ve sizin şu aşiretleriniz kadar ulemâ ve şeyhler, Jön Türklerin arasında mevcuttur. Gerçi onlarda birtakım edepsiz, çok sefih masonlar da bulunur; lâkin yüzde ondur, yüzde doksanı sizin gibi itikadı sağlam Müslümanlardır. Hüküm çoğunluğa göre verilir.

Bi kaideti... Yani, rıza gözünün süsü, hüsn-ü nazar, lütuf ve şefkatle bakmaktır. Gönlün nuru, rıfk ve rahmetlidir. ‘Ben kulumun hüsn-ü zannına göre muâmele ederim’ hadisinin kandilinden ziya almak isteyen kimse, muvaffak olmanın sevkiyle Hakka yükselir ve saadete ulaşır.⁹

Hüsn-ü zan ediniz; su-i zan hem size, hem onlara zarar verir.

Muhtemelen Arapça ibarede geçen, Rıza, Fuad, İkdâm ve Tevfik gibi kelimelerin şifreli işaretleri vardır. O günler ve bu konular üzerinde matbuatta çıkan makaleler incelenince, şifreler çözülecek ve mesele anlaşılacaktır.

9 Tekrar temâşâ et; çünkü, bu fıkra şifrelidir, işaretleri var.

Suâl: “Neden sû-i zannımız onlara zarar versin.”

Cevap: Onların bir kısmı sizin gibi tahkiksiz, taklid ile İslâmiyetin zevâhirini bilirler. Taklid ise, şüphelerle yırtılır. O halde bazılarına, bil-hassa dinde sathî, felsefe ile çok meşgul olursa, dinsiz dediğiniz vakit, ihtimal ki tereddüde düşüp, meslek-i İslâmiyetten hâriçmiş gibi vesveselerle, “Herc-i bâd- âbâd.” Yani “Ne olacaksa olsun” diyerek ümitsizce, belki inatla İslâmiyet’e aykırı hareketlere başlar. İşte ey insafsızlar! Gördünüz, nasıl bazı biçârelerin dalâletine sebep oluyorsunuz. Fenâ adama, “İyisin, iyisin” denilse iyileşmesi; ve iyi adama, “Fenasın, fenasın” denildikçe fenalaşması çok vuku bulmuştur.

Suâl: “Neden?”

Cevap: Faraza, bazılarının altında büyük fenâlıkları varsa da, hücum edilmemek gerektir. Zirâ, çok fenalıklar vardır ki, iyilik perdesi altında kaldıkça ve perde yırtılmadıkça ve ondan habersizmiş gibi davranıldıkça, sınırlı kaldığı gibi, sahibi de hicap ve haya perdesi altında kendisinin ıslahına çalışır. Lâkin, vakta ki, perde yırtılırsa, haya atılır; hücum gösterilse, fenalık fenâ yayılır. Ben Otuz Bir Mart Hadisesinde şuna yakın bir hal gördüm. Zira, İslâmiyetin meşrûtiyetperver ve hamiyetli fedâileri, hayat cevheri makamında bildikleri meşrûtiyet nimetini, şeriata tatbik ile, ehl-i hükümeti adâlet namazında kibleye irşad ve şeriata mukaddes namı, meşrûtiyet kuvvetiyle yükseltmek ve meşrûtiyeti şariat kuvvetiyle bâkileştirmek ve geçmiş bütün kötülükleri şeriata muhalefet üzerine bırakmak için bazı telkinlerde ve teferuatın tatbikatında bulundular. Sonra, sağını solundan fark edemeyenler, hâşâ, şeriati, istibdâda müsâit zannederek, papağanların taklidi gibi “Şeriat isteriz!” demekle, hakiki maksat ortada anlaşılmaz oldu. Zaten plânlar serilmişti. İşte o zaman, yalan olarak hamiyet maskesini takınan bazı herifler, o mübarek isme tecâvüz ettiler. İşte ibret yeri, siyah bir nokta!..

Ve lekad kaadet.... Yani: İşte bu nokta yüzünden, himmet oturmuş, ayağa kalkmaya muktedir olamamıştır. Muhakkak ki, garazların tantanası, hürriyet mûsikîsinin sadâsını bozmuştur. Şüphesiz Meşrûti-

*yet de sadece ismen, az sayıdaki bazı insanlara münhasır kalması yüzünden şerefini himaye edenler ondan çekilip ayrılmışlardır.*¹⁰

Bu soru cevaplarda, insanlar hakkında hemen dinsiz ve imansız damgası vurmanın yanlışlığı, hatta zararları anlatılmıştır. Efendimiz (s.a.s.) “Kalbini yarıp baktın mı?” diye soruyor. Biz, zâhire göre hüküm vermek zorundayız.

Ayrıca, bazı yanlış anlamalardan dolayı, bazılarını kâfir damgası vurulunca bu kişiler İslâmî bilgisizlikleri sebebiyle, öyle olmadıkları halde- kendilerini kâfir zannedince bu sefer “Battı balık yan gider” veya “Artık ne olursa olsun” mantığı ile hareket etmeye başlarlar. Bu kişilerin gerçekten küfre dalmalarına ve Müslümanlara, İslâmî inançlara düşman olmalarına sebebiyet verilmiş olur.

1995 yılından itibaren, bütün medya ileri gelenleriyle diyalog adına temaslarımız oldu. Hiç ümit etmediğimiz insanlarda beklemediğimiz şeylerle karşılaştık. Peşin hükümlerin hem bizleri hem de muhataplarını çok şaşırttığını gördük. Fethullah Gülen Hocafendi ile Milliyet ve Hürriyet gazetelerinde patronunu, idarecilerini, yazarlarını ziyaret ettik ve oturup onlarla sohbet ettik. Bazılarının kendilerine mürted ve kâfir dediklerini söylediler. Hocafendi de Allah’a ve Peygamberine iman eden ve “Ben Müslüman’ım” diyen kimseye hiç kimsenin böyle bir şey söyleyemeyeceğini, Hz. Üsâme bin Zeyd’in olayından da bahsederek geniş geniş izah etti. Bu arada ben söz alarak, “Hocafendi, şimdi bu izahları sadece şu anda sizlere yapmış değil. 1980 öncesi, İzmir- Bornova vaaz ve sohbetlerinde de aynı şeyleri söyledi. Birbirlerine ‘Karpuz, yani için başka renk dışın başka renk; münafıksın.’ diyenlere karşı da bunun çok yanlış bir benzetme ve pek tehlikeli bir söz olduğunu söyledi. Bunları kasetlerden getirip dinleyebiliriz. Burada şimdi söyledikleriyle aynı sözler olduğunu göreceksiniz.” dedim. Bu açıklamaların, bazılarını çok rahatlatmıştı müşâhede ettim. Daha sonra, basına yansıyanlardan, bu görüşleri okuyan bazı iş adamlarının da “Hocafendi’den Allah razı olsun, bize söylenen sözlerden maalesef kendimizin Müslümanlığın-

10 Gitme, dikkat et, âli himmet olanlar o hâdisede sükût ettiler. Garazkâr gazeteler, hakiki hürriyetin sadâsını susturdular. Meşrûtiyet pek az adamların üstüne münhasır kaldı. Fedâkârları da dağıldılar.

dan şüpheleniyor ve kendimizi İslâm'ın dışında zannediyorduk, ama şimdi kendimizi Müslüman hissediyoruz ve İslâmiyet'in içinde bir yerimizin olduğuna inanıyoruz.” dediklerini biliyorum.

Suâl: “Neden bazılarını dinsiz zannettiğimizden bize zarar gelsin?”

Cevap: Hayal perdesi üstünde size bir timsâl manzarasını gösterecek mazarrâtını anlatacağım: İşte şu sahrada, gayet muhteşem bir bahçe içinde bir saray var. Sarayın bir köşesinde, sizin Beytüşşebap Kaplıcası gibi bir kaplıca olduğunu hayalinizden geçiriniz. Siz, dışarıdan soğugun tazyikiyle, karın tokatıyla, rüzgarın sillesiyle isteyerek veya istemeyerek saray içine girmeye mecbursunuz. Lâkin kapıda bir iki kör ve havuz içinde bazı çıplak adamları görmüş veya işitmişsiniz. Bundan zannediyorsunuz ki, o saray körhâne veya çıplakhânedir. Siz girdiğinizde, onlar gibi olmak için itaat elbisesini çıkarıyorsunuz ve onların avretini görmemek için akîde (itikad) denilen hakikat gözünü kapatıyorsunuz. Hâlbuki onlar, muhteşem odalarında gözleri açık ve avretleri örtülü olarak mütefekkirâne birbirleriyle istişâre ediyorlar ve bazı köşelerdeki kör ve çıplakların örtünmesine ve tedâvisine hizmet ediyorlar. İşte sen şu vahşi ve ahmak hâlinle avretin açık, gözün kapalı olarak içlerine girsen, acaba bundan daha büyük maskaralık ve zarar olabilir mi? Hakikaten, bence bir Müslüman neslinden gelen bir adamın akıl ve fikri İslâmiyetten tecerrüt etse (soyunup çıplak olsa) bile, fıtratı ve vicdanı hiçbir vakit İslâmiyetten vazgeçemez. Eh ahmak, en sefih bir kişi bile istinad edilecek en dayanaklı seddimiz olan İslâmiyet'e bütün mevcudiyetiyle taraftardır; bilhassa siyâsetten haberdar olanlar...

Hem Asr-ı Saadet zamanından şimdiye kadar hiçbir tarih bize bildirmiyor ki, bir Müslüman aklî muhâkemesiyle başka bir dini İslâmiyet'e tercih etmiş olsun... Ve delil ile başka bir dine dahil olmuş olsun. Dinden çıkanlar var, o başka mesele... Taklid ise ehemmiyetsizdir. Hâlbuki, diğer dinlerin müntesipleri mutlaka fevc fevc (topluluklar halinde) aklî muhâkeme ile ve kesin delile dayanarak İslâmiyet dairesine dâhil olmuşlardır ve olmaktadırlar. Eğer biz, doğru İslâmiyet'i ve İslâmiyet'e lâyük doğruluğu ve istikameti gösterirsek, bundan sonra onlardan fevc fevc dâhil olanlar olacaktır.

Hem de, tarih bize bildiriyor ki: Ehl-i İslâm'ın, medenileşmesi, İslâmî hakikatlere tâbî ve bağlı olmaları nisbetindedir; başkalarının medenileşmesi ise, dinleriyle ters orantılıdır.

Hem de hakikat bize bildiriyor ki, uyanmış olan insanlık, dinsiz olamaz. Bilhassa, uyanmış, insaniyeti tatmış, geleceğe ve ebede namzet olmuş adam dinsiz yaşayamaz. Zirâ uyanmış bir insan, kâinatın hücum eden olaylarına karşı, dayanacak ve sınırsız emel ve arzularına gelişme imkânı tanıyacak ve medet isteyecek bir yeri olacak noktayı yani Hak Din olan hakikat dânesini elde etmezse yaşayamaz. Bu sırdandır ki, herkeste Hak Dini bulmak için bir arama meyli uyanmıştır. Demek istikbâlde, insanlığın fitrî dini İslâmiyet olacağına iyi bir alâmet ve güzel bir başlangıç vardır.

Ey insafsızlar! Umum âlemi yutacak birleştirecek, besleyecek, ziyâlandırarak bir istidatta olan İslâmiyet'in hakikatini, nasıl dar buldunuz ki, fakirlere ve bir kısım mutaassıp hocalara tahsis edip, İslâmiyet'in yarı ehlini dışarıya atmak istiyorsunuz. Hem de, umum kemâlâtı içinde toplayan, bütün insanların yüce hislerini besleyecek maddeleri içine alan İslâmiyet'in o nuranî sarayını, ne cüretle, mâtem tutmuş bir siyah çadır gibi, bir kısım fukarâya ve bedevîlere ve mürtecilere has olduğunu zannediyorsunuz. Evet, herkes aynasının gösterdiklerine tâbidir. Demek, sizin siyah ve yalancı aynanız size öyle göstermiştir.

Bu cevapta verilen temsil çok çarpıcı. Peşin fikirlerin, insanları ne kadar gülünç durumlara düşüreceği açıkça gösteriliyor.

Gerçekten, toplum içinde bilhassa memuriyet ortamında bazı insanların giyim- kuşam ve tavırları, insana yanlış kanaatler verebilir ve insan peşin hüküm sahibi yapabilir. Ama bu kimseleri yakından tanıdığınızda çok yanıldığınızı görürsünüz. Hem öğrenciliğimde hem de öğretmenliğimde bunların çok örneklerini görmüşümdür. Hatta gazeteciler arasında...

Diyalog görüşmesi için ehl-i kitaptan dini bir lider, Hocaefendi ile görüşme isteğini, Yeni Yüzyıl gazetesinden bir hanım muhabir ile bize bildirmişti. Dinî lider o muhabirin görüşme sırasında da kendisiyle beraber olmasını istiyordu. Hatta, "Ben papa ile görüşürken

bile benim yanımdaydı.” diyordu. Bu sebeple, ben o muhabirin Müslüman olmayıp ehl-i kitaptan olduğu kanaatine varmıştım. Ama görüşme sonrası arkadaşımız Alaaddin Kaya Beyi telefonla aramış ve ağlayarak şunları söylemişti: “Alaaddin Bey çok sevinçliyim. Hocafendi ayrıldıktan sonra bunlar bir değerlendirme yaptılar ve Hocafendi’yi çok takdir edip övdüler.” Çok büyük bir tesir bırakmıştı. Ben de bunlara şahit olunca bir Müslüman olarak böyle bir hocamız var ve diğer dinlerin üst seviye insanları ona hayran diye, sevincimden ağlamaya başladım.”

Bu konuşmayı Alaaddin Bey benim yanımda yapıp hemen aktardığı için kendi kendime, “İnsanlar hakkında peşin fikirlerle hüküm vermek ne kadar yanlış!” dedim.

Ali İhsan Tola Ağabeyden bir hatıra aktarmak istiyorum. O diyor ki:

Denizli Mahkemesi Başkanı Ali Rıza Efendi, talabeliğinde İstanbul’da Bediüzzaman Hazretlerini tanımış... Denizli mahkemesinde de, başkan olarak davayı çok iyi takip edip incelemiş. Bediüzzaman Hazretlerinin sırf Allah rızası için iman ve Kur’an’a hizmet etmek isteyen bir İslâm âlimi olduğuna kanaat etmiş. Fakat üyelerden ikisi, korkudan aleyhte karar verilmesini istiyorlarmış. Onun için Başkan kararı erteleyip duruyormuş. Nihayet, bu üyelerden birisi hasta olduğu için ayrılmış. Bunun üzerine hemen Ali Rıza Efendi, Hâkime Hesnâ Hanıma gitmiş; “İkinci üye olarak bu davaya sen gir; bu Bediüzzaman mağdur, mazlum bir İslâm âlimi...” demiş. Hesnâ Hanım zaten dürüst ve merhametli birisi... Hemen kabul etmiş. Sonra beraat kararı vermişler.

Üstad, Hesnâ Hanım köylümüz olduğu için benimle dört defa selâm göndermişti. Bir seferinde “Sen benim selâmlarımı söylemiyor musun?” diye çıkıştı. Ben de hemen Isparta’dan Denizli’ye gittim. Mahkemeye vardım. O’nu buldum. Yanında başka bir kadın da vardı. Beni görünce, “Gel bakalım Nurcu hemşehrim!” dedi. Yanındaki kadına, “Biz biraz konuşacağız.” dedi. Ben, mahçup bir şekilde duruyorum. Dedim ki: “Üstad sana hep selâm söylüyordu. Size çok dua ediyor. Sırf bunu söylemek için buraya geldim.” Bunu duyunca ağlamaya başladı. “Babam beni okuttu. İşte ben buradayım. İba-

detlerimi yapamıyorum. İslâmiyet'imi yaşayamıyorum. Ne dünyaya ne âhirete yarıyorum. Okutacağına keşke köyümüzün çobanı Hasan'la evlendirseydi de Allah'a karşı bütün vecibelerimi tam tamına yapabilseydim..." dedi. Ben, Üstad, 'Hesna, kendini Kur'an davasında başıma ne gelirse gelsin, diyerek feda etti. Bütün hasenatlar aynen ona gidiyor. Evet, erkek hâkimler korktu; o ise hiç çekinmeden beraat için karara imzasını attı. Artık o benim manevî evladım. Ona dua ediyorum, dedi." dedim.

Ben de döndüğümde, bütün bunları Üstad Hazretlerine anlattım. Üstadımız, "O, çok büyük bir iş yaptı. Risale-i Nur'un beraati çok mühim. Ben onun ismini gavslar ve kutuplar gibi büyüklerin yanına yazıp her zaman dua ediyorum. İnşallah, bu hizmeti onun kuruluşuna vesile olur." dedi.

Hesna Hanım, benimle görüştüktan sonra evine çekilip on gün evden hiç dışarıya çıkmamış. Zaten Hesna Hanım, Alay Müftüsü Hamdi Beyin kızıydı.

Elbetteki, ahir zamandaki dünya çapındaki büyük inkârcılık hareketine karşı, iman hakikatlerini güneş gibi ispat eden Kur'an'ın bu parlak ve muhteşem tefsirine hizmet edenler, önünü açanlar onun şefaatinde mahrum kalmazlar.

Ayrıca Bediüzzaman Hazretlerinin, Müslüman neslinden gelen bir insanın vicdan ve fitratından, İslamiyet'ten çıkmayacağını söylemesi bana ateist bir kişiyi hatırlattı. Onunla çok tartıştık. Üniversite yıllarında Fransa'ya gitmişti. Çeşitli ırklardan Avrupalı öğrencilerle bir yaz tatilinde bir kampta beraber kalmışlardı. Onları çok yükseklerde görüyordu. Dönüşte dedi ki: "Yok yok bunları beğenmedim. Adam tükürüp sümkürdüğümüz lavabonun kapağını kapatıp içine su dolduruyor ve onunla yüzünü yıkıyor. Daha neler... Bunlar temiz değil. Bana çok ters geldiler."

Evlenip çocukları olunca, onları da İtalyanların ana okuluna verdi. Baktım, bir hafta sonra oradan almış. "Ne oldu?" diye sordum. "Çocuk haç çıkarmaya başladı. 'Oğlum biz Müslüman'ız, sen ne yapıyor-

sun?’ dedim.” dedi. “Bunları, dini kabul etmeyen ve materyalist felsefeyi savunan sen mi söylüyorsun?” demekten kendimi alamadım.

Bediüzzaman Hazretlerinin, “Bu yanlış tavrınızla İslâmiyet’i sadece bir kısım insanlara tahsis edip yarı ehlini dışarıya atıyorsunuz.” sözünün doğruluğunu, bilhassa Kutlu Doğum kutlamalarında ve mübarek kandil gecelerinde, televizyon programlarına katılıp Efendimiz Aleyhisselam hakkında en derin hislerini dile getiren bazı meşhur sanatçıların tavrında da görüyoruz.

Zaten İslâm dininin cibillî düşmanları kasten Müslümanlığı, fakirlere, bir kısım mutaassıp hocalara, kapıcı ve müstahdemlere tahsis etmek istiyorlar. Yani “Zenginlerden, sanatçılardan ve üst seviye insanların meşhurlarından Müslüman olan pek olmaz. Eğer seçkinlere katılmak istiyorsan, İslamiyet’ten uzak durmalısın.” diye tesirli bir mesaj vermek istiyorlar. İşte, bazı Müslümanlar da yanlış tavırları ile bunlara farkında olmadan destek vermiş oluyorlar. Ama, herkesi kucaklamakla bu tehlikeli oyun da bozulmuş oluyor. Gençlerimiz, meşhur futbolculardan da, meşhur pop şarkıcılarından da içleri Hz. Muhammed Aleyhisselamın sevgisiyle dopdolu insanların bulunduğunu görmekle o yanlış yönlendirmelerden ve bazı baskıların uyarmak istedikleri komplekslerden kurtulmuş oluyorlar.

Suâl: “İfrat ediyorsun, hayali hakikat gösteriyorsun. Bizi de câhillikle itham edip tahkir ediyorsun. Zaman, âhir zamandır, gittikçe fenalaşacak.”¹¹

Cevap: Neden? Dünya herkese terakki dünyası olsun da, yalnız bizim için gerileme dünyası olsun? Öyle mi? İşte ben de sizinle konuşmayacağım, şu tarafa dönüyorum, gelecekteki insanlarla konuşacağım.

Ey üç yüz seneden sonraki yüksek asrın arkasında gizlenmiş ve susarak Nur’un sözünü dinleyen ve gaybî, gizli bir nazarla bizi temâşâ eden Saidler, Hamzalar, Ömerler, Osmanlar, Tâhirler, Yusufar, Ahmedler vesâireler!.. Sizlere hitap ediyorum. Başlarınızı kaldırmınız. “Sa-

11 Muhtemeldir ki, o zamanda orada bulunan büyük bir veli Eski Said’in Risale-i Nur’un dar dairesini gayet geniş ve siyasî bir daire olarak, bir hiss-i kable vuku (önsezi) ile kırk beş sene evvel hissetmesinden ve bu risâledeki çok cevapları o histen meydana gelmiş olduğundan, o veli, yalnız bu noktada itiraz etmiş.

dakte” (Doğru söyledin) deyiniz. Böyle demek sizlere borç olsun. Şu muâsırlarım (benimle aynı asırda yaşayanlar), varsın beni dinlemesinler. Tarih denilen mâzi derelerinden sizin yüksek istikbâlinize uzanan telsiz telgrafla sizin ile konuşuyorum. Ne yapayım, acele ettim, kışta geldim; sizler cennete benzer bir baharda geleceksiniz. Şimdi ekilen nur tohumları, zemininizde çiçek açacaktır. Biz hizmetimizin ücreti olarak sizden şunu bekliyoruz ki: Mâzi kıtasına geçmek için geldiğiniz vakit, mezarımıza uğrayınız; o bahar hediyelerinden birkaç tanesini medresem¹² mezar taşı denilen ve kemiklerimizi misafir eden ve Horhor toprağının kapıcısı olan kalenin başına takınız. Kapıcıya tembih edeceğiz; bizi çağırınız. Mezarımızdan, “Ne mutlu size.” sadâsını işiteceksiniz.

Hatta, misafirlerimizin gölgeleri bile mezar taşımızdan bu sadayı işitecektir.

Şu zamanın memesinden bizimle süt emen ve gözleri arkada mâziye bakan ve tasavvurları kendileri gibi hakikatsiz ve ayrılmış olan bu çocuklar, varsınlar şu kitabın¹³ hakikatlerini hayal zannetsinler. Zira, ben biliyorum ki; şu kitabın meseleleri hakikat olarak sizde tahakkuk edecektir.

Ey muhataplarım! Ben çok bağıryorum. Zirâ, on üçüncü asrın minaresinin başında durmuşum, sûreten medenî ve dinde lâkayt ve fikren mâzinin en derin derelerinde olanları camiye davet ediyorum.

İşte, ey iki hayatın ruhu hükmünde olan İslâmiyet’i bırakan iki ayaklı mezar-ı müteharrik (yürüyen mezar) bedbahtlar! Gelen neslin kapısında durmayınız. Mezar sizi bekliyor; çekiliniz. Tâ ki, İslâmî hakikati, hakkıyla kâinat üzerinde dalgalandıracak olan nesl-i cedîd (yeni nesil) gelsin!..

Bu soru cevapla ilgili olarak, Bediüzzaman Hazretleri Emirdağ ‘lâhikasında şöyle diyor: “O zamanda aşiretlere ders verdiğim o suâller ve cevaplar vaktinde, mühim bir veli içlerinde bulunuyormuş. Benim de haberim yok. O makamda şiddetli itiraz etti.

12 Medresetü’z - Zehra’nın Van’daki numûnesi olan ve vefat eden Horhor Medresesi’nin mezar taşı hükmünde bulunan Van Kalesi demektir.

13 İstikbâlde telif edilecek Risâle-i Nur Külliyyâtını, hiss-i kable-vukû ile haber veriyor

Dedi: ‘Sen ifrat ediyorsun, hayâli hakikat görüyorsun, bizi de tahkir ediyorsun. Ahir zamandır; gittikçe daha fenalaşacak.’

O vakit, ona karşı matbu kitapta böyle cevap vermiş:

‘Herkes dünya terakki dünyası olsun; yalnız bizim için mi gerileme dünyasıdır?.. Öyle mi? İşte ben de sizinle konuşmayacağım. Şu tarafa dönüyorum, müstakbeldeki insanlarla konuşacağım. (...)’ Eski Said, bir hiss-i kablelvukû ile iki acip hadiseyi hissetmiş; fakat sâdık rüya gibi, tabire muhtaç imiş. Nasıl bir kırmızı perde ile beyaz veya siyah bir şeye bakılırsa kırmızı görünür; o da İslâmî siyaset perdesiyle o hakikate bakmış, hakikatin sûreti bir derece şeklini değiştirmiş. O hazır büyük veli de o yanlış görüp, o cihette şiddetle itiraz etmiş. İşte o hakikat iki kısımdır:

Birincisi: Bu Osmanlı ülkesinde büyük bir parlak nur çıkacak... Hatta Hürriyetten evvel pek çok defa talebelere teselli vermek için ‘Bir nur çıkacak; gördüğümüz bütün fenalıklara karşı bu vatana saadet temin edecek.’ diyordu. İşte kırk sene sonra, Risale-i Nur o hakikati kör gözlere de gösterdi.

İşte, Nur’un zâhiren, kemmiyeten dar cihetine bakmayarak, hakikat cihetinde keyfiyeten geniş ve fevkalâde menfaatini hissetmesi hem de siyaset nazarı ile bütün Osmanlı memleketinde olacak gibi ifade etmiş. O büyük veli, onun dar daireyi geniş tasavvurundan ona itiraz etmiş. Hem o zât haklı, hem Eski Said bir derece haklıdır. Çünkü, Risale-i Nur, imanı kurtarması cihetiyle o dar dairesi madem bâkî ve ebedî hayatı imanla kurtarıyor, bir milyon talebesi bir milyar hükmündedir. Yani bir milyon değil, belki bin insanın ebedî hayatının temine çalışmak, bir milyar insanın dünyevî ve medenî fanî hayatına çalışmaktan daha kıymetli ve mânen daha geniş olması Eski Said’in o sâdık rüya gibi olan hiss-i kablelvuku ile o dar dairenin bütün Osmanlı memleketini kuşatacağını görmüş. Belki, inşaallah o görüş, yüz sene sonra Nurların ektiği tohumların sümbüllemesiyle, aynen o geniş daire, Nur dairesi olacak; onun yanlış tâbirini sahil gösterecek.” (Emirdağ Lâhikası II)

Bu bölümün içinde geçen, “Ne yapayım, acele ettim kışta geldim; sizler cennete benzer bir baharda geleceksiniz.” cümlesine gelince, Merhum Ahmet Feyzi Kul Ağabeyimiz, daha önce geçen bir cevaptaki, “Eğer Mehdî acele edip gelse, baş göz üstüne, hemen gelmeli.” ifadesine dönerek “Kime yutturuyorsun?” der ve “Kendini gizleyemezsin!..” diye bağırırdı...

Suâl: “Eskiler bizden âlâ veya bizim gibi; gelenler bizden daha fenâ gelecekler?”

Cevap:¹⁴ Ey Türkler ve Kürtler! Acaba şimdi bir miting yapsam, sizin bin sene evvelki ecdadınızı ve iki asır sonraki evlâtlarınızı şu gü-rültühane olan Asr-ı Hâzır Meclisine davet etsem, acaba sağ tarafta saf tutan eski ecdadınız demeyecekler mi, “Hey mirasyedi yaramaz çocuklar! Hayatımızın neticesi siz misiniz? Heyhat! Bizi akîm (neticesiz) bir kıyas ettiniz, bizi kısır bıraktınız?” Hem de, sol tarafında duran ve istikbâlin şehristanından gelen evlatlarınız, sağdaki ecdatlarınızı tasdik ederek demeyecekler mi ki, “Ey tembel pederler! Siz misiniz, hayatımızın suğra ve kübrası? Siz misiniz şu şanlı ecdadımızla bizi rapteden râbitamızın ortadaki haddi? Heyhat! Ne kadar hakikatsiz ve karıştıracı ve aldatıcı bir kıyas oldunuz?”¹⁵

İşte ey bedevî göçerler ve ey inkılap softaları!¹⁶ Manzara-i hayal¹⁷ üstünde gördünüz ki, şu büyük mitingde iki taraf da sizi protesto ettiler.

Bu soru cevapta, yine ümitsizliğe ve geleceğe karamsar bakmaya karşı ümit ve iyimserlik aşılایıcı ifadeler ve gerçek müjdeler buluyoruz.

Suâl: “Bu kadar tahkire müstehak değiliz. Biz geçmiş seleflerimizin etkelerini tutmakla beraber, haleflerin, torunların teşebbüslerinden de geri kalmamaya söz veriyoruz. Senin sözlerine kulağımızı açtık, buyurun, merhaba...”

14 Antikalığı için bu cevap dahi yazıldı.

15 Mantık ilminin tabirleri... O zaman mantık ilmi dersini alan talebeleri, o mecliste bulunduğru için öyle söylemiş...

16 Sonradan ilâve edilmiştir.

17 Hayâl dahi bir simotografıtır.

Cevap: Nedâmet ettiğinizden, vazifeniz olan soru sormaya avdet edebilirsiniz.

Suâl: “Geçmiş âlimlerimiz istibdâdın fenâlığından bahsetmişler mi?”¹⁸

Cevap: Bin kere evet. Zira şâirlerin çoğu kasidelerinde, çok müellifler kitaplarının dibâcelerinde (önsözlerinde) zamandan şikâyet ve dehre (zamana) itiraz ve feleğe hücum etmiş ve dünyayı ayak altına alıp çiğnemişler. Eğer kalp kulağıyla ve akıl gözüyle dinleyip baksanız, göreceksiniz ki, bütün itiraz okları mazinin karanlık perdesine sarılan istibdâdın bağrına gider ve işiteceksiniz ki, bütün feryadlar istibdâd pençesinin tesirinden gelir. Gerçi istibdat görünmüyordu ve ismi belli değildi; lâkin, herkesin rûhu, istibdâdın mânâsıyla zehirlenirdi ve bir zehir atanı bilirdi. Bazı kuvvetli dâhiler, nefes aldıkça, derin bir feryat koparırlardı. Fakat, akıl onu güzelce tanımazdı. Çünkü karanlıkta kalmıştı ve toplanmamıştı. Vaktaki, o istibdât mânâsını defî muhâl (kaldırılması imkânsız) semavî bir belâ zannettiler, zamana hücum ve dehrin başına tokat ve feleğin bağrına oklar atmaya başladılar. Çünkü kararlaştırmış bir kaidedir ki, bir şey irade dairesinden ve cüziyetten çıkıp külliyet dairesine girse ve yahut bi hasebilâde def-i muhal olsa, zamana isnad edilir ve kabahat zamana atılır, taşlar feleğin kubbesine vurulur. Eğer iyi temâşa etsen göreceksin ki, feleğe atılan taşlar, döndüğü vakit bir ümitsizlik olarak kalpte taşlaşır.

*Gereksiz konuda, sözü ne kadar da uzattıklarına bak... Ne zaman saadet ışığı onları aydınlatsa, kendilerini idare edenleri överler, ne vakit üzerlerine karanlık çökerse de zamana söverler.*¹⁹

Suâl: “Acaba şu zaman şikâyetinden Sâni-i Zülcelâl’in bedî sanatına itiraz çıkmaz mı?”

Cevap:²⁰ Hayır, asla! Belki mânâsı şudur: Güyâ şikâyetçi der ki: “İstedğim ve arzu ettiğim şey, iştahlandığım hal için, ezeli hikmetin

18 Bu sual- cevap dahi her zaman yaşayabileceğinden, o kırk sene evvelki ders, şimdi dahi lüzumludur, yaşar.

19 Dur, geçme, anla! Yani iyilikleri reislere, fenalıkları zamana verip şetim (dil uzatma ve sövmekle) şikâyet ederler.

20 Çok ehemmiyetli bir cevaptır.

düsturu ile tanzim olunan âlemin mâhiyeti hazır değil; ve ezeli inâyetin pergeli ile nakşolunan feleğin kanunu müsait değil ve ezeli iradenin matbaasında tâb olunan zamanın tabiatı muvâfık değil ve umûmî maslahatları (faydaları) tesis eden İlâhî hikmet râzı değildir ki, şu imkân âlemi, Cenab-ı Hakk'ın yed-i kudretinden şu akıllarımızın hendesesiyle, heves ve arzumuzun iştihâsıyla istediğimiz meyveleri koparsın... Verse de tutamaz, düşse de kaldıramaz.”

Evet, bir şahsın heves ve arzusu için, büyük ve kuşatıcı bir daire, mühim hareketinden durdurulamaz.

İlk sorunun cevabı ile ilgili olarak Bediüzzaman Hazretleri şöyle diyor: “Eski Said, bazı dâhî siyâsî insanlar ve harika ediplerin hissettikleri gibi, çok dehşetli bir istibdâdı hissedip ona karşı cephe almışlardı. O hiss-i kablelvuku (önsezi), tabir ve tevile muhtaç iken, bil-meyerek resmi, zayıf ve ismî bir istibdad görüp ona karşı hücum gösteriyorlardı. Hâlbuki, onlara dehşet veren, çok zaman sonra gelecek olan istibdatların zayıf bir gölgesini, asıl zannederek öyle beyan etmişler. Maksat doğru, fakat hedef hata... İşte Eski Said de, eski zamanda böyle acip bir istibdâdı hissetmiş. Bazı eserlerinde, ona hücum ile beyânâtı var. O müthiş acip istibdatlara karşı, meşru (İslâmiyet'e uygun) Meşrûtiyet'i bir kurtuluş vâsıtası görüyordu. İslâmî esaslara uygun hürriyeti, Kur'an'ın ahkâmı dâiresindeki meşveret (istişare) ile o müthiş musibeti der eder diye düşünüp öylece çalışmış. Evet zaman gösterdi ki, hürriyet-perver nâmını alan bir devletin, o istikbalde gelecek olan istibdâdın bir numûnesi olarak, üç yüz müstebit memuru ile, üç yüz milyon Hindistan'ı, üç yüz seneden beri, üç yüz adam gibi kolay bağlayıp deprenmeyecek derecede istibdâdı altına alarak, eşedd-i zulmü âzami bir derecede, yani birisinin hatasıyla binler adamı cezanlandırmak olan müstebit kanununa inzibat ve adâlet nâmını vermiş; dünyayı aldatmış; ateşe vermiş... Münâzarat nâmındaki eserde, bazı lâtife sûretinde bazı kayıtlar, hâşiyecikler bulunur. O eski zaman telifinde zarîf tabiatlı talebelerine bir lâtifeleşme nevindendir. Çünkü onlar, o dağlarda beraberinde idiler. Onlara ders sûretinde, beyan ediyormuş. Hem bu Münâzarat Risâlesinin ruhu ve esası hükmünde olan hâtimesindeki Medresetü'z- Zehrâ hakikati ise, istikbâlde çıkacak olan Risale-i Nur'a bir beşik, bir zemin hazırlamaktı ki, bilmediği halde irâdesi

dışında ona sevk olunuyordu. Bir hiss-i kablelvuku ile o nurânî hakikati bir maddî surette arıyordu. Sonra o hakikatin maddî ciheti de vücuda gelmeye başladı.” (Kastamonu Lahikası)

İnsanlar, çoğu zaman sabırsızdırlar ve ısrarla kendi heves ve arzularının tahakkuk etmesini isterler. Hâlbuki, bu dünya imtihan dünyasıdır ve Hakim isminin tecellisiyle, dâr’ül-hikmet olarak İlâhî icraat, sebepler perdesi ardından işlerini yapmaktadır. Kışta, bahar ve yaz istemek ve gelmeyince de ümitsizliğe kapılıp çok yanlış kanaatlere saplanmak bir Müslüman’a yakışmaz. Cenab-ı Hak, hârikalar kuşağında, icraatta da bulunarak zaman zaman mucizeler ve kerâmetler de yaratmıştır. Ama bunlar devamlı değildir ve insanın, hiçbir işini bu harikalar beklentisine bağlamaması gerekmektedir.

Bazı milletlerin binlerce yıllık hesap ve planları olmuş ve o kadar uzun bir zamandan sonra bunlar gerçekleşmiştir. Bugün, öne çıkan milletlerin yüzer senelik plan ve stratejileri vardır. Ama maalesef İslâm dünyasının böyle bir hesabı olmadığı ve günlük olaylara hazırlıksız olarak, günü kurtarma düşüncesiyle yaklaştığı için perişaniyetti sürmektedir. Allah’tan çok büyük ve mühim şeyler, muhteşem lütuflar beklemektedirler, ama buna hiçbir hazırladıkları ve liyaketleri de yoktur. Onun için Üstad Hazretleri bu istekler için, “Cenab-ı Hak verse de tutamazlar... Düşse de kaldıramazlar...” diyor.

Mesclâ, diyelim ki, bir eviniz taşıyor. Çok kıymetli ve ince işlemlerle yakut ve pırlantalardan bezenmiş, antika bir eşyanız var... Bir çocuk da, “Amca verin, onu ben taşıyayım.” diyor. Siz bunu ona verir misiniz? Bir kere onu kaldıracak gücü yok. Ayrıca koruyacak durumu yok...

Evet, iyi niyetle, bütün kâinatta İslâmiyet’in bütün güzellikleriyle şebâl açmasını istiyorlar. Ama bunun için hiçbir hazırlıkları yok. Zaten öyle bir liyâkat de yok...

Maalesef bazıları, ne olacaksa olsun, diye çok yanlış hem de İslâmiyet’e zıt tavır ve hareketler içine giriyor ve Müslümanları da korkunç bir girdaba sürüklüyorlar. Hatta Cenab-ı Hakk’a karşı, su-i

edebte bulunuyorlar. Çünkü mütehakkimâne isteklerde bulunuyor ve Cenab-ı Hakk'ın icraatını beğenmeyerek tenkitlere girebiliyorlar.

Bu hususta Bediüzzaman Hazretleri şöyle diyor: “Aziz kardeşim bil ki: Hiçbir insanın Cenab-ı Hakk'a itiraz hakkı yoktur. Şikâyete de haddi yoktur. Çünkü şikâyet eden ferdin hevesinin aksini iktizâ eden, âlemin nizamında binlerce hikmet vardır. Bir ferdi razı etmek için bin hikmet feda edilemez. ‘Eğer hak onların keyiflerine tâbî olsaydı, gökler ve yer hep fesâda uğrardı.’ (Müminûn 23/ 71) Eğer her ferdin keyfine göre hareket edilirse, dünyanın nizâm ve intizamı fesada gider. Ey şikâyetçi! Sen nesen? Neye binâen itiraz ediyorsun? Cüzî hevesini külliyât-ı kâinata mühendis mi yapıyorsun? Kokmuş olan zevkini nimetlerin derecelerine mikyas ve mizan mı yapıyorsun? Ne biliyorsun ki, zannettiğin nimet, nikmet (ceza) olmasın? Senin ne kıymetin var ki, sineğin kanadına denk olmayan hevesini tatmin ve teskin için felek çarkları ile hareketten durdurulsun?” (Mesnevî-i Nuriye)

Suâl: “Çok âlim ve şâirler, zamanlarında büyük hâkimleri (hükümdar ve sultanları) ifrât ile senâ etmiş, övmüşler. Hâlbuki, o hâkimlerin çoğuna müstebit nazarıyla bakıyorsun? Demek iyi etmemişler?”

Cevap: “Şiir geleneğinin vesilesi olmasaydı, yüksek şeyleri yapan ustalar, ahlâkî güzelliklerin nasıl tesis edileceğini bilemezlerdi.” kâidesince, onların niyetleri, idarecileri kötülüklerden lâtif bir hile ile vazgeçirmek ve onlara iyilikler arkasında müsâbaka için garip bir şâirâne bahşişi ortaya koymak... Lâkin o bahşiş koca bir milletin sırtından alındığından, istibdât-kârâne hareket etmişlerdir. Demek, her ne kadar niyette iyi etmişlerse de, lâkin amelde yanlış gitmişler.

Suâl: “Neden?”

Cevap: Zira, kaside ve bazı teliflerinde büyük bir kavmin iyiliklerini mânen gasbederek bir müstebide verip ondan gösterdiklerinden, şu noktadan, bilmeyerek istibdâdı alkışlamışlar.

Bu bölümde şâirlerin şüirleriyle bazı müstebidleri övmelerinin sebebi izah ediliyor. Belki, “Kahramandır, yiğittir, şu kadar eserler meydana getirdi.” derken bir milletin savaşlarda gösterdiği cesâret, şhâ-

met bir tek kişiye verilirken veya bir milletin mallarıyla yapılan eserler baştakine isnad edilirken bir millete ait güzellikler gasbedilip baştaki bir adama verilmiştir; ama bu yanlışlığa rağmen, idarecilere “Kahramanca davranın, yiğit olun, milletin imkânlarını cömertce milletin hizmetinde kullanın.” diye güzel bir yol da gösterilerek “Böyle yaparsanız şairlerde övülür, milletin gönlünde de taht kurarsınız.” diye ikazlar yapılmıştır.

Ayrıca şairlere bu meseleden dolayı değer verilmesi ve diğer müelliflerin eserlerine de destek olunması, dilin gelişmesine, edebiyat ve ilimle meşgûl olanların korunmasına vesile olmuştur. Bu da, onların gayretleri için bir teşvik unsuru olmuştur.

Suâl: “Biz Türkler ve Kürtler; bizde kalbimiz dolusu, belki cese-dimiz ağzına kadar dolu olarak, belki yayılıp genişleyerek şu derelerde dağ olarak taş haline gelmiş kalemiz olan bir şecaat vardır. Başımızın dolusu zekâmız var. Sinemizi tamamen dolduran gayret vardır. Bedenimizi ve azalarımızı dolduracak itaat vardır. Dereleri hayatlandırarak ve dağları tezyin edecek efradımız var.”²¹

Neden böyle sefil ve müflis ve zelim kaldık ki- hem yol üstünde de kaldık. Terakkiye binenler (ilerleme yoluna girenler) bizi çiğneyip istikbâle doğru koşup gidiyorlar. Komşumuz olan milletler bizden az iken, kuvvetleri bizden çok kısa iken, üzerimize boyunlarını uzatıyorlar? İnce riksehüm yağlibü tâhîranâ... Yani onların pisi, bizim temizimize üstün geliyor.”²²

Cevap: Meşrûtiyet zamanında, tevbenin kapısı açıktır ve tevbe edenler çoktur. Şimdiki reisleri azarlamaya hakkım yoktur. Ben, taşımı geçmişe atıyorum. Bazılarının hatırı kırılrsa da mâzur tutulsun. Yalnız hakkın hatırı kırılmasın. Zira, milletin hatırı, onların hatırından daha âli ve daha kıymetlidir. İşte o geri kalışın mühim sebebi, bazı reislerle, haksız olarak millete fedâkârlık iddia eden sahtekâr hamiyetfuruşlar (vatan ve dini savunma iddiasında bulunanlar) ve veli olduklarını dâvâ

21 Demek kuvve-i maneviyeleri kırılmamış.

22 İstersen dikkat et; o zaman Ermeni mebusu Vartakis ve Hakkari mebusu Seyyid Molla Tâhir'e işaret eder.

eden bazı ehliyetsiz şeyh geçinen kimselerdir. Fakat, Sünnet-i Seniyye muhalif olan bu kötü âdet de yine istibdâdın kötülüklerindedir.

Suâl: “Nasıl?”

Cevap: Zirâ, her bir millet için, o milletin milli cesaretini teşkil eden ve milli nâmusunu muhafaza eden ve kuvvetinin toplanacağı bir mânevî havuz vardır. Millî cömertliğini teşkil eden ve umûmî menfaatlerini temin eden ve fazla kalan malları onda birikecek manevî bir hazinesi vardır. İşte o iki kısım reisler, bilerek veya bilmeyerek o havuzun ve o hazinenin etrafında delik melik açtılar, beka mayasını ve hayat maddesini çektiler, havuzu kurutup hazineyi boş bıraktılar. Böyle gitse, devlet milyarlar borç altında kalıp düşecek. Nasıl bir adamın kuvve-i gadabiyesi (gazap gücü, öfke duygusu) olan dâfiası (zararlı şeyleri def etmeye sevk eden hissi) ve kuvve-i sheviye (şehvet hissi, iştiha duygusu) olan câzibesini olmasızna ölmüş olur ve hayatta iken ölü sayılır. Hem de bir trenin buhar kazanı delik melik olsa, perişan olur ve hareketten muattal kalır. Hem de bir tesbihin ipi kopsa dağılır. Öyle de, bir şahs-ı mânevi olan bir milletin kuvvet ve malının havuzunu ve hazinesini boşaltan başlar, o milleti serseri, perişan ve mevcudiyetsiz edip, milliyet fikrinin ipini kesip, parça parça ederler. Evet, bazı avâmın hatırı için hakikatin hatırını kırmayacağım.

İlk soruda, “Cesuruz, zekiyiz, gayretliyiz, itaatliyiz, nüfusumuz da çok, öyleyse niye geri kaldık? Bizden az ve güçsüz milletler niçin boy atıp geliştirdi?” diye bir soru soruluyor. Cevapta da, buna maddi ve manevi alandaki reis ve rehberlerin sebep olduğu söyleniyor. İzahında da, millet malının ve itaatle kendilerine takdim edilen millet gücünün israf ve telef edildiği anlatılıyor. Günümüzdeki hortumculuk gibi bir durum bilinmiyor, ama yanlış kullanma veya boş yere sarf etme söz konusu... Bu meseleyi bundan gelen soru cevaplar izah edecek...

Suâl: “Şu makam, nihayet derece tafsilat vermeye değer bir makamdır; kısa ve kapalı bırakma!”

Cevap: Zaman-ı sâbık (önceki dönem) vahşet ve cehâletinizi kullanarak pis bir yolla ve hazırladığı planlarla, bir kısım ehliyetsiz şeyh

geçinen kimseler hile kuvvetiyle, bir kısım büyükler cebir kuvvetiyle o menbâ ve o mâdeni delip, hayat zülâlini (tertemiz ve tatlı suyu) kumistana ve çöller sahrasına akıttılar; bazı tembeller ve çerçi dilenciler yeşillendi. Hatta, onlar, dünya servetinden nefret vermek için, pençesini küçük bir ava atan biçarelerin hassas ve zayıf damarlarını tutarlardı ki, tâ pençeleri o avdan açılınsın, onlar o avı kaçırsınlar. Evet, her milletin, -o milletin menfaati için bir miktar malıyla fedâkârlık edeceği- bir cömertliği vardır. İşte, bizdeki millî cömertlik suistimâl edildi. Başka milletlerin millî cömertlikleri göl ve havuz gibi içlerinde birikti, milletin içinde hazine tuttu, ilimlere ve maarifin altına su verdi. Hem de, zaman-ı sâbıkta, bir kısım büyükler milletin namusunu muhafaza eden millî cesareti suistimal edip, ihtilaf zemini olan kumistana atıp kaybettiler. Her biri, o kuvvetin bir tarafını başkasının boynuna vurup kırdılar ve kırıldı. Hatta beş yüz bin kahraman ile millî namusu muhafaza etmeye kabiliyetli olan büyük bir kuvveti, aralarında sarf edip, ihtilâflar zemininde mahvettiklerinden, kendilerini terbiyeye müstehak ederlerdi. Eğer meşrutiyetten ve şerî hürriyetten istifade edip, o delikleri kapatıp veya havuz sûretine çevirirseniz, o kıymetli kuvveti hârice sarf etmek için devletimizin eline verseniz, pahasında merhamet ve adâlet ve medeniyeti kazanacaksınız.

Eğer isterseniz, sizinle becayiş olacağım (karşılıklı yer değiştireceğim). Ben sorayım, siz cevap veriniz.

Cevap: Sor ama, ondan haber verecek kimseyi bulamazsın.

Suâl: “Ermeni milleti sizden daha cesur olabilir mi?”²³

Cevap: Hayır, asla! Âlem şâhittir, olmamış ve olamaz.

Suâl: “Neden, onların bir fedâisini yandırıp parça parça ederlerdi, sırlarını ve arkadaşını izhâr etmezdi? Hâlbuki, sizin bir yiğidinize bir bıçak vurulsa, bütün sırlarını kanyla beraber fıskırtarak döker. Bu şecaatça (yiğitlik bakımından) büyük bir tezattır. Sebebi nedir?”

Cevap: Biz asıl sebebini teşhis edemiyoruz. Fakat biliriz ki, zerreyi dağ gibi eder ve arslanı tilkiye mağlup ettirir bir nokta vardır.

23 Türkler ve Kürtler şecaat fenninde allâme olduklarından ben soru soran, onlar da cevap verenler olabilir.

Suâl: “Senin vazifeni kaldıramıyoruz. Varlığını bildik, mâhiyetini sen şerh et.”

Cevap: Öyle ise dinleyiniz ve kulaklarınızı beş açınız. İşte milliyet fikriyle uyanmış bir Ermeni'nin himmeti, milletin hepsidir. Güya, onun milleti küçülmüş, o olmuş veya onun kalbinde yerleşmiş. Onun ruhu ne kadar tatlı ve kıymettar olsa da, milletini daha ziyade tatlı ve büyük bilir. Bin ruhu olsa da feda etmekle iftihar eder. Çünkü kendince yüksek düşünür.

Halbuki şimdikilere demiyorum; lâkin sizin eskiden bir yiğidiniz uyanmamış, nura girmemiş. İslâmiyet milliyetinin nâmusunu bilmemiş. Yalnız bir menfaat veya garaz veya bir adamın veya bir aşiretin nâmusunu mülâhaza eder, kısa düşünürdü. Elbette, tatlı hayatını öyle küçük şeylere herkes feda etmez. Faraza, İslâmî milliyet fikriyle²⁴ onlar gibi temâşâ etseydiniz, kahramanlığınızı âleme tasdik ettirip yüksek tabakalara çıkacaktınız. Eğer, Ermeniler sizin gibi sathî ve kısa düşünseydiler, nihayette korkak ve sefil olacaktı. Hakikatan, sizin harikulâde şecaate istidadınız vardır. Zira, bir menfaat veya cüz'î bir haysiyet veya itibarî bir şeref için veya “Filan yiğittir.” sözlerini işitmek gibi küçük şeyler için hayatını hafife alan veya ağasının nâmusunu büyük göstermek için kendini fedâ eden kimseler, eğer uyansalar, hazinelere değer olan İslâmiyet milliyetine, yani üç yüz milyon İslâm'ın kardeşliklerini ve mânevî yardımlarını kazandıran İslâmiyet milliyetine, binler ruhu da olsa, acaba hayatlarını hafife almazlar mı? Elbette hayatını on para ya satan, on liraya binler şevkle satar.

Maatteessüf, güzel şeylerimiz gayr-i müslimlerin eline geçtiği gibi, güzel olan ahlâkımızı da yine gayr-i müslimler çalmışlar. Güya bir kısım içtimaî yüce ahlâkımız yanımızda revaç bulmadığından, bize darılıp onlara gitmiş. Onların da bir kısım rezâletleri, kendileri içinde çok revaç bulmadığından cehâletimizin pazarına getirilmiş!.. Hem, büyük bir hayretle görmüyor musunuz ki, günümüz terakkiyatının üssü'l-esası (temel prensibi) ve belki Hak Dinin muktezâsı olan “Ben ölürsem devletim, milletim ve ahbablarım sağdırlar” gibi kelime-i beyzayı (parlak kıymetli sözü) ve haslet-i hamrâyı (güzel hasleti) gayr-i müs-

24 Milliyetimiz bir vücuttur; ruhu İslâmiyet, aklı Kur'an ve imandır.

limler çalmışlar. Çünkü, onların bir fedâisi der: “Ben ölürsem milletim sağ olsun; içinde mânevî bir hayatım vardır.” Bütün sefâletin ve şahsiyetin (şahsa ait münasebetsiz sözlerin) esası olan, “Ben öldükten sonra dünya ne olursa olsun; isterse tufan olsun” veya “Eğer susuzluktan ölürsem, bir damla yağmur yağmasın.” olan ahmak kelime ve şaşı sekiye, himmetimizin elini tutmuş rehberlik ediyor.

İşte en iyi haslet ki, dinimizin muktezasıdır. Biz ruhumuzla, canımızla, vicdanımızla, fikrimizle ve bütün kuvvetimizle demeliyiz: “Biz ölse, milliyetimiz olan İslâmiyet haydır, ilelebet bâkidir. Milletim sağ olsun. Sevab-ı uhrevî bana kâfidir Milletin hayatındaki hayat-ı maneviyem beni yaşattırır, âlem-i ulvîde beni mütelezziz eder.

“Ölüm bize nevrüzdür.” deyip, Nur’un hamiyetin nurlu rehberlerini kendimize rehber etmeliyiz.

Suâl: “Biz kuvvetimizi nasıl toplayıp millî, İslâmî namusumuzu muhâfaza edeceğiz?”

Cevap: Milliyet fikriyle, milletin sinesinde Kevser Havuzu gibi bir marifet ve muhabbet havuzu yapınız, altındaki suyunu çeken delikleri maarif (ilim ve eğitim) ile kapatınız, içine su akıtan yukarıdaki mecraları İslâmî fazilet ile açınız. Büyük bir çeşme var; şimdiye kadar suistimal ile çöllere dağılıp bazı dilenci ve âcizleri geliştirdi. Bu çeşmeye güzel bir mecrâ yapınız, şerî mesâî ile şu havuza dökünüz, sonra da kemâlat bahçenize su veriniz. Bu hiç bitmez ve tükenmez bir menbadır.

Suâl: “Nedir o çeşme?”

Cevap: Zekât. Sizler Hanefi ve Şâfisiniz.

Suâl: “Eğer o çeşme, kuruyup gitmez ve o hazineye akarsa ne güzel, ne iyi!”²⁵

Cevap: Evet gerçekten sizde zekâ var ve gerçekten de zekâyla çiçek açar.

25 Darılma, şu kelim zekatın postunu giymiş. Kırk beş sene evvel (şimdi ise 95 sene evvel) bedevî aşiretlere olan bu dersler, şimdi Nur’un şâkirtlerine de bir ders olabilir diye kalbime ihtar edildi.

Suâl: “Nasıl?”

Cevap: Eğer zekiler, zekâlarının zekâtını; zenginler de, velev zekâtın zekâtını milletin menfaatine sarf etseler, milletimiz de başka milletlere yolda karışabilir.

Suâl: “Daha başka?”

Cevap: İslâmî, milli yardımlar denilen adaklar ve sadakalar, zekâtın amca çocuklarıdır; asabiyeti çekerler, hizmette yardım edecekler.

Geri kalışımızla ilgili soruya Üstad, tafsilatlı cevap verirken, cehalet ve bedeviliğin, hem ehliyetsiz hem de liyakatsiz mürşit taslakları tarafından nasıl kullanıldığını anlatıyor. Bütün dünya, ticaret vs. yollarla elde ettiği sermaye birikimi ile sanayileşip silahlanırken, hem de bu gücü Müslüman dünyaya bilhassa Osmanlı'ya karşı hazırlarken bizim, çağımızdan habersiz yaşayışımızın ve millet imkânlarını çarçur edişimizin bizi ne hallere getirdiğini gösteriyor. İhtilafın ise, bütün bütün bizleri bitirici bir hüviyette olduğunu ifade ediyor.

Bilhassa, o dönemde ordumuzun içine siyasetin sokulmuş olması da ayrı bir felâket sebebi olmuş. Hatta subaylar arasında, siyâsî görüş farklılığı yüzünden, birbirlerinin beceriksiz görünmesi için cep-hanelikteki silahları alıp yerine sabun koyanlar bile olmuş. Şükrü Paşa gibi kahramanların uğradığı ihanetler bilinmektedir. İhtilaf fitnesi, bizleri içimizden vuran en şeytanî silah... İnsanlarda muzır madenler hükmündeki bazı duyguları tetiklemesini çok iyi bilenler, bunları harekete geçirerek bizi zayıflatmış ve perişan hâle düşürmüşlerdir.

Bediüzzaman Hazretleri, çare olarak bizlerde önce himmet duygusunun geliştirilmesini istiyor. Çünkü “Kişilerin himmeti, dağları yerinden oynatır.” Üstad Hazretleri misal veriyor ve fitraten çok cesur bir millet olmamıza rağmen, Ermenilerin daha büyük bir sabır ve cesaretle ortaya atılışlarını, onların himmetlerinin büyüklüğüne bağlıyor: “Kimin himmeti milleti ise, o tek başına bir millettir.” diyor. Zaten Kur'an-ı Kerim Hz. İbrahim Aleyhisselam için, “Ger-

çekten İbrahim, hak dine yönelen, Allah'a itaat üzere bulunan tek başına bir ümmet (millet), bütün hayırlı halleri kendinde toplayan bir önder idi.” (Nahl Sûresi, 16/20) buyuruyor. Hz. İbrahim, oğlu İsmail Aleyhisselam ile beraber yerin göbeği Mekke’de, kâinatın kiblesi Kâbe’yi bina etti. Ve Kâbe’de bütün insanların - doğmuş olanlarıyla ve doğacak olanlarıyla beraber- hepsini, okuduğu bir ezan ve bir davet ile, Allah’ın emriyle hacca çağırdı. Nemrud’un rağmına tevhid hakikatini yaymaya çalıştı... Allah, onu Peygamberlerin babası olmakla lütuflandırdı. O, hem Hz. Musa’nın, hem Hz. İsa’nın hem de Hz. Muhammed Aleyhisselamın dedesidir. Yani ülü-lazm beş peygamberden üçünü...

Bugün, Türkiye içinde ve dışında büyük eğitim faaliyetleri varsa, bunlar tamamen Anadolu insanının ulu himmetiyle gerçekleşmektedir. O yâğitlerin içinde kimi arabasının, kimi evinin kimi de fabrikasının anahtarını getirip vererek bu ulu himmet örfânesine iştirak etmektedir.

Suâl:²⁶ “Neden devam edip gelen çok âdetlerimizi tezyîf ediyorsun?”

Cevap: Her bir zamanın bir hükmü var. Şu zaman, bazı ihtiyarlanmış âdetlerin ölümüne ve hükümden kaldırılmasına hükmediyor. Zararlarının faydalarından çok oluşu, idamlarına fetva veriyor.

Burada bu kadarlık bir cevap verildikten sonra ileride misafirlik gibi âdetlerle ilgili geniş bilgi verilmektedir.

Suâl: “Her şeyden evvel bize lâzım olan nedir?”

Cevap: Doğruluk.

Suâl: “Daha?”

Cevap: Yalan söylememek.

26 Bazı suâller komşu görünüyor. Lâkin ortalarından büyük bir dere var. Hayal, bir balona binse ve eline bir dürbün alsa, ancak vatanlarını bulabilir.

Suâl: “Sonra?”

Cevap:²⁷ Sıdk, ihlas, sadakat, sebat, tesanüt.

Suâl: “Yalnız?”

Cevap: Evet.

Suâl: “Neden?”

Cevap: Küfrün mâhiyeti yalandır? İmânın mâhiyeti sıdktır. Şu bürhan kâfi değil midir ki, hayatımızın bekası, imanın, sıdkın ve tesânüdün devamıyladır.

Dikkat edilirse, aynı mânâlara gelen, doğruluk, yalan söylememek, sıdk ve sadâkat üzerinde ısrarla duruyor. Gerçekten iman doğruluk üzerine, inkâr da yalan üzerine kuruludur. İnsanlığın, bilhassa âlem-i İslâm'ın perişaniyetine sebep olan münafıklık tamamen yalana bağlıdır. İşârâtü'l- İ'caz tefsirinde münafıklarla ilgili âyetler üzerinde çok durulmuştur. Yalan hakkında da şöyle denilmektedir: “Yalan, küfrün esasıdır; münafıklığın birinci âlâmetidir; Allah'ın kudretine iftiradır; ilahî hikmete zıttır. Yüce ahlâkları tahrip eden, yalandır. Âlem-i İslâm'ı zehirleyen ancak yalandır. İnsanlık âleminin ahvâlini fesada veren yalandır. İnsanlığı kemâlattan geri bırakan yalandır. Müsycilime-i Kezzap ve benzerlerini rezil ve rüsva eden yalandır. İşte, bu sebeplerden dolayıdır ki, münafıkların bütün cinayetleri içinde, tel'ine tehdide tahsis edilen sadece yalan olmuştur. Bu husus, bilhassa Müslümanları dikkate davet eder. (...) Hülâsa, yol ikidir: Yâ sükût edip susmaktır. Çünkü söylenen her sözün doğru olması lâzımdır. Veya doğruyu söylemektir. Çünkü, İslâmiyet'in esası doğruluktur, imanın hassası doğruluktur. Bütün kemâlâta sadece doğruluk ulaştırılabilir. Yüce ahlâkın hayatı doğruluktur. İlerleme ve yükselmenin mihverî (ekseni) doğruluktur. Âlem-i İslâmın nizamı doğruluktur. İnsanlığı kemalat Kabe'sine ulaştıracak olan doğruluktur. Ashab-ı Kirâm'ı bütün insanlara üstün kılan doğruluktur. Muhammed-i Hâşimî Aleyhissalatü Ves-selâmı insânî mertebelerin en yükseğine çıkararak doğruluktur.”

27 Madem muhataplar içine Nur talebeleri girdiler. Sıdk kelimesine ihlas, sadakat, sebat, tesanüd gibi kelimeler ilave olur.

Suâl: “En evvel reislerimiz ıslâh olmalı?”

Cevap: Evet, reisleriniz, malınızı ceplerine indirip hapsettikleri gibi, akıllarınızı da sizden almışlar veya beyninizde hapsetmişler. Öyle ise, şimdi onların yanındaki akıllarınızla konuşacağım. Ey başlar ve baştakiler! Tembellik tevekkülünden sakınınız. İş birbiriinize havale etmeyiniz. Elinizdeki malımızla ve yanınızdaki aklımızla bize hizmet ediniz. Çünkü şu fakirleri istihdam ederek ücretinizi almışsınız. İşte hizmet vaktidir... *Yazın kaybettiğinizi şimdi tedarik ve telafi etme vaktidir.*

Burada Üstad'ın, halkı uyarmak için uğraştığı kadar vazifelileri de uyarmaya çalıştığı görülmektedir. Bunun için de, başına gelmedik kalmamıştır.

Mâbeyne eğitim için dilekçe vermiş, tımarhaneye atılmış. 31 Mart'ı bastırmak için nasihatler etmiş, gazetelerde yazılar yazmış, sanki tam aksini yapmış gibi idamla yargılanmak üzere Divan-ı Harb-i Örfilere verilmiştir.

Suâl: “Bir iki senedir herkeste bir dindarlık arzusu ve hakka meyil uyanmıştır. Hatta, bizim Gevedan, Mâmehurân hırsızları da Şeyh Ahmed'in bir nasihati ile sofî olmuşlar. *Zaten bu meyâlan, eşkıyâlığın yolunu kesmiştir.*”

Cevap: Reşâdet- penâh meşrûtiyet ve şeyh Risâle-i Nur²⁸ sayesinde. Zira şer'î (meşru) meşrûtiyet, fikirlerin tahtına çıktı, milliyetin kopmaz ipini ihtizaza getirdi... Nûrânî urvetü'l- vüskâ (kopmaz, sağlam kulp) olan İslâmiyet ihtizâza geldi. (Bu titreşimle) Her bir Müslüman anladı ki, başıboş değil; ortak menfaatler ile ve hiss-i mücerred ile başkaları ile bağlıdır; bütün Müslümanlar, bir aşiret gibi birbirleriyle irtibatlıdır. Nasıl, bir aşiretten bir adam iyilik etse, umum aşiret bu namus ile iftihar eder, hissedar olur; o nâmus bir olarak kalmaz, binlerle aynada görünen bir mum gibi binler olur, o aşiretin hayâtî bağlarına nur ve kuvvet verir. Eğer birisi bir cinayet işlese, aşiretin bütün fertleri onun-

28 Madem Risale-i Nur talebeleri, Mâmehurân içine girmişler. Şeyh Meşrutiyet yerine, ahrar (Hürriyetçiler... Yani II. Meşrutiyet dönemindeki bir partinin ismi) perdesinde, İslamî ve millî hamiyet ve elbette ittihad-ı Muhammedî dairesinde olan Şeyh Risale-i Nur denilmeli.

la bir derece itham altında kalır. Meselâ, şu mecliste bulunan adamlar birbiriyle bağlı olursa, birisi kendini çamura atsa, arkadaşlarını ya beraber düşürecek veya hareket ettirerek taciz edecek. Onun için, şimdi bir günah bir olarak kalmaz; bine çıkar. Bir hayır da: “Bir dâneye benzer ki, ondan yedi başak sümbüllenir. Her bir başakta da yüz dane bulunur.” (Bakara, 261) âyetin hükmüne geçer.

İşte şu nüktedir ki, ya fikren veya ruhen uyanmışlara, ağlamaya bir istek vermiştir. Bir bahane ile ağlarlar ve tevbekâr olurlar. Lâkin, minare başında olan akıl, kalbin dibinde bulunan sebebini iyi göremiyor.

Elhasıl: İslam uyandı ve uyanıyor.²⁹ Fenalığı fena, iyiliği de iyi olarak gördüler. İşte şu derelerin aşiretlerini tevbekâr eden işte burasıdır. Hem de bütün İslâm yavaş yavaş bu istidadı almakta ve kazanmaktadır. Lâkin, sizler bedevî olduğunuzdan ve aslî fitratınız oldukça bozulmamış olduğundan, İslâmiyet’in kutsî milliyetine daha yakınsınız.

Nasıl bir diyapozon aleti titretişime geçtiğinde, yakınında bulunan aynı frekanstaki diyapozonu da rezonansa getirirse, Müslümanlarda başlayan bir düşünce ve hareket de diğer Müslümanları harekete geçirecektir. Efendimiz (s.a.s.)’in ifadesiyle, vücudun bir parçasına bir diken batsa bütün vücut teyakkuza geçer. Müminler de bir vücuttur, onların bir grubunun içindeki bir mesele, diğerleri tarafından da hissedilecektir. Evet, kulağın dinlediği bir sözden göz yaşarır, kalp mahzun olur. Dilin tattığı bir zevkten bütün vücut nasibini alır. Yek vücut olan âlem-i İslâm’da da böyle durumlar meydana gelebilir. Mühim olan, bu birliğin sağlanması ve haberleşme imkânları ile müspet mânâda irtibatın kuvvet kazanmasıdır. Bugün bile, teröre bulaşıp farkına varmadan birilerinin kötü emellerine alet olan, böylece de İslâmiyet’in parlak ve nûranî yüzünü karartanları bile bu feci girdaptan kurtarmak imkânı bulunabilir. Ama, arada öyle kopukluklar var ki, ulaşmak mümkün olmuyor.

Suâl:³⁰ Misâfirperverlik müstahsen (beğenilen iyi ve güzel) bir âdetimiz olduğunu bilirken, neden kimseye misafir olmuyorsun. Tale-

29 Evet, kırk beş sene sonra Pakistan, Arabistan aşiretleri dahi hâkimiyet istiklallerini kazandılar. Eski Said’i bu derste tasdik ediyorlar ve daha edecekler.

30 Şu birbirinden uzak suallerde senin hayalin atlamakla cimnastiğe alışır. Lâkin dikkat et; bir şey ayağına dolaşır, düşürüp ayağın kırılmasın. (Yani yanlış mana verme!)

belerinizi de, ekmeğimizi yemekten, hediyesimizi almaktan menediyorsun. Hâlbuki, size iyilik etmek borcumuzdur ve sizin de hakkınızdır. İşte şu âdetimizden büyük zaman dilimi yedi ve içti. *Yani asırlarca hep böyle misafirlik devam etti.* Neden şu devam edip gelen âdetimizi tezyif ediyorsun?”

Cevap: Birincisi: İlim azizdir, zelil etmek istemem. Hem de size göstermek isterim ki, bir kısım ilim ehli vardır ki, dünyaya tenezzül etmez ve ilim sanatını, geçim vesilesi yapmaz. Talebe ise, çerçilerden ve dilencilerden ayırdır.

İkincisi: Vazifelerinde ihmal ile kanaat gösteren ve maaşlarıyla kanaat etmeyen; harcırahları (yol harçlıkları), ellerini misafirlikten çekirtmemiş olan bazı memurlara fiilen nasihat etmek isterim.

Üçüncüsü: Zulüm mahsülü olan karanlık yollardan gelen gelirleri kesilmiş bulunan bazı büyüklere, zulmün karanlıklarına sapıp pek geniş olarak açtıkları masrafların kapılarının kapanmasına yol gösteriyorum.

Dördüncüsü: Millet için seyahat edenler, acaba millet için mi ve yahut keyif için mi (bu işi yapıyorlar)? Bir ölçü göstermekle, hile ve hamiyete bir mihenk gösteriyorum.

Önceki sorulardan birisinde, “Neden devam edip gelen çok âdetlerimizi tezyif ediyorsun?” şeklindeki bir soruya cevap verirken “Her bir zamanın bir hükmü var. Şu zaman, bazı ihtiyarlamış âdetlerin ölümüne ve geçerlilikten kaldırılmasına hükmediyor. Zararlarının faydalarından çok oluşu, idamlarına fetva verdiriyor.” demişti. Misafirlik âdetleri ile ilgili değerlendirmesi de, buna çok güzel bir örnek teşkil ediyor. Merhum Mehmet Âkif Ersoy da “Safahat”ında böyle bir misafirlik örneği vermektedir.

Suâl: “Sen halkın ihsânına mâni oluyorsun. Acaba bundan cömertliğin tezyifi çıkmaz mı?”

Cevap: İhsan, ihsandır. Eğer nev'e olsa veya muhtaca ve fakire olsa, cömertlik o vakit tam cömertliktir. (Evet) Eğer millet için olsa, yahut milleti tazammun eden (içine alan) bir ferde olsa, güzeldir. Şâyet,

muhtaç olmayan şahsa olsa, şahsı tembel eder, çingeneliğine alıştırır. Elhâsıl, millet bâkîdir, fert fânîdir.

Peygamber Efendimiz (s.a.s.) dilenen bir kimseye, evinde bulunan bir şeyi sattırarak odunculuk yapmak için gerekli olan birtakım malzemeler aldırması ve ormana giderek odunculuk yapmasını teklif ve tavsiye etmiştir. Böylece onu, tembellikten, onursuz duruma düşmekten kurtarmıştır. Yani balık tutmasını öğretmiştir. Üstad da bu yolu tavsiye etmekle; tembellikten, üreticiliğe teşvik etmektedir.

Suâl: “Geçmiş seleflerimiz içinde ümmet-i Muhammed’in emin kişileri, doğru yolda gidenleri, devletin kılıçları ve sâlihleri olan kimse-lerin bir arpa değerinde olmayan bir şiiir için on altın vererek böyle ikrâmlarla, abûs çehreleri tebessüme getiren şahsî ihسانları hakkında ne diyorsun?”³¹

Cevap: O, öyle olmakla beraber, sonunda onlar yine neve ve millete mal olmuşlardır. Çünkü kendisine şiiirin hizmet verdiği dil, milliyetin bağıdır. Bilhassa bu zaman, milliyete olan ihtiyacı keşfetmiş ve bu ulvî maksada kapı açmıştır.

Buradaki soru, Üstad’ın yukardaki cevabına bir itiraz tarzındadır. Ama Üstad Harun Reşid ve Seyfûddevet gibi şahsiyetlerin, şairlere yaptıkları ikram ve ihسانlarla yine millete hizmet ettiklerini, böylece kendisinin yukarıda söylediği sözü fiilen tasdik etmiş olduklarını ifade etmektedir.

Bu sorunun orijinal Arapça’sının üslûbu müstetbeâtür- terâkibe göre, konuyla alâkalı şahıs ve dönemlere işaret etmektedir. Rüşedâihâ ifadesi Harun Reşid’e; Suyûfû’d- devlet, Seyfûddevet’e; Abbâsîlere işaret etmektedir.

Suâl: “Müteğallib (zorba) başlar, kendi kendilerine düştüler. Zulmün kapısı, onların yüzlerine karşı kapatıldı. Düşenlere ayak vurulmaz. Sekeratta olanları bırak kendi hâline, sekerâtını tamam etsin.”

31 Şu ibare, kendine hediye olunan ve mevzuun fabrikasından çıkan yerli bir üslûbu giymiştir.

Cevap: İsterim ki, meşrûtiyet ve hürriyet-i şer'iyenin (İslâmiyet'e uygun meşrutiyet ve hürriyetin) sünnetini onlara ezber ettireyim. Eğer ölmedilerse, temessül etsin(görünsün)ler. Evet, yalnız istibdâdın kuvveti ile terbiye olan başlar, müstehak oldukları şekilde düştüler. Lâkin, içlerinde gayet hamiyetli adamlar var, onlara teşekkür ederiz; bazı tembellere var, onlardan şikayet ederiz; bazı şaşırıp tereddüte düşmüş olanlar var, onları irşâd etmek isteriz; bazı ölmüşler var, miraslarını muhafaza etmek isteriz, tâ yeni çıkmalar almasınlar.

Üstad, fiilen veya fikren toplumun her kesimiyle bizzat ilgilenmiş. Hâdise ve gelişmelerin dilini çok iyi okuyarak yapılması gerekenleri ve herkese yapması icap edenleri de anlatmış.

Suâl: “Ne demek?”

Cevap: Korkuyorum; ehliyetsizlikle beraber, (gerçek şeyh olmadıkları halde) şeyhliği, (necip bir hânedandan gelmedikleri halde, âl-i beytten gelmiş gibi) necip ve asil bir soydan geldiğini dava edenler, aşiretler içinde o reislere kardeşlik dava ederek, miraslarını alsınlar, iki başlı bir belâ kesilsinler. Zira sizdeki şaşî cehâlet ve körü körüne itaat, ağalık ve tahakküme tenâsüh hükmünü verir. Güya ağalık sûretiyle ölse, efendilik kalıbıyla veyahut şeyh (taslağı) cismiyle veya asilzâdelik şekliyle hayatlanacaktır. İşte benim maksadım o ağalık meylini ve tahakküm meylini ve reislik meylini öyle öldüreceğim ki, kıyamete kadar haşrolmasın (dirilmesin).

Dikkat edilirse, zararı faydalarından fazla olan gelenekleri kökten bitirmek istiyor. Çünkü, bilhassa Güncydoğu'nun geri kalmasında bunların rolü çok büyüktür. Biz burada Üstad'ın müceddit (yenilikçi) ruhunu, inkılapçı ufkunu müşahede ediyoruz.

Suâl: “Sen eskiden umum şeyhlere muhabbet, hatta şeyh geçinenerlere de hüsn-ü zan ederdin. Neden şimdi bid'ata düşmüş bir kısım şeyhlik taslayanlara hücum ediyorsun?”

Cevap: Bazen adâvet (düşmanlık), muhabbetin şiddetinden gelir. Evet, kendim için onları ne kadar severdim, İslâmiyet için bin derece daha ziyâde onlara aşkıttım.

Onların, temiz kalplerinin basiret noktası olan göz bebeklerindeki Rabbanî boya ve haledlerinde de hakikat ziyası nakşedilmiştir.³²

Lâkin, onların asıl esas meslekleri; kalplerin nurlandırılıp rabt edilmesi, yani İslâm fazileti üzerine gitmeleri, yani İslâmî hamiyet duygusu ile tahattüm, yani İslâmiyet için hayatta zühd ve rahatı terk; yani ihlâs için şahsî menfaati terk, yani umumî muhabbetin tesis edilmesi için teveccüh, yani İslam Birliğine hizmet ve irşaddır.

Yazıklar olsun ki, hizmetlerinde tembel davranarak yan gelip yatarak kötü bir yol tuttular. Onun için ben, himmetlerini eski hakiki mecrâlarına çevirmek istiyorum.

Şark insanının geri kalmasına sebep olan iki reisten biri olan manevî rehberlerin gerçek durum ve işlerini şöyle özetliyor: Müslümanların kalplerini aydınlatıp birbirlerine bağlayacaklar. Yani bölücü değil, birleştirici olacaklar. İslâmî fazilet üzerinde gidecekler. Yani iyilikleri alışkanlık haline getirip, sağlarına ve sollarına bakmadan, acaba yapayım mı, diye hiç düşünmeden güzel davranışlar sergileyecekler. İmanlı fazilet denilen tavır ve davranışlar içinde, dünyevi menfaat ve rahatı terk ederek zühd ve takva yoluna girecekler. İhlas ve îsâr hasletıyla başkalarını kendilerinden daha fazla düşünerek, muhabbet fedâileri olacak, böylece bütünlük ve birliği sağlayacaklar. Müslümanların arasına sokulmak istenen fitne, fesat, nefret ve düşmanlığı yok edecekler. İşte bütünlüğümüzü sağlayacak irşad ve hizmetleri budur.

Suâl: “Daima ittihad-ı İslâm’dan bahsedersin. Sen bize tarif et?”

Cevap: İki Mekteb-i Musibet Şehâdetnâmesi isimli eserimde tarif etmiştim; şimdi ilerideki o mualla sarayın bir taşını, bir nakşını göstereceğim. İşte, saadet kâbemiz olan Nurlu İslâm İttihadının (Birliğinin) Hacerü’l- Esved’i, Kâbe-i Mükerreme’dir. Dürre-i Beyzası (Beyaz incisi), Ravza-i Mutahhara’dır (Medinedeki Peygamber Efendimiz’in (s.a.s.) Mescididir ki, cennet bahçelerinden tertemiz bir bahçeyi içinde barındırmaktadır.) Mekke-i Mükerremesi, Arap yarımadasıdır. Nurlu

32 Şu üslûp, bir silsilenin mübarek hırkalarının parçalarından dikilmiştir. Yani “İn’tekeşa” Şâh-ı Nakşibend; “Er- Rabbâniyye”, İmam-ı Nedimler (ehl-i Hak) badeleri (İlahi aşk şaraplarını) içip gittiler. Şarap mahzenini (dünya misafirhanesini) boşaltıp gittiler.

Medeniyet şehri olan Medinesi ise tam şer'î hürriyeti tatbik eden Osmanlı Devletidir.

Eğer, İslâmiyet milliyetini ve ittihad-ı İslâmın taşını ve nakşını istersen, işte bak: Hayâ ve hamiyetten doğan civanmerdâne humret (haya duygusundan yansıyan kırmızılık), (1) hürmet ve merhametten meydana gelen masûmâne tebessüm, (2) fesahat ve melâhattan hâsıl olan rûhânî halâvet (tatlılık), (3) aşk-ı şebâbiden, şevk-i bahârîden doğan semâvî neşe, (4) gurûb hüznünden seher ferahından vücuda gelen melekûtî lezzet, (5) hüsn-ü mücerreden (saf güzellikten), cemâl-i mücellâdan tecelli eden mukaddes zînet, (6)³³ (Haşiye) birbiriyle imtizâç edip, ondan çıkan nûrânî renk, ancak o doğu ve batının kâb-ı kavseyni olan saadet kâbesinin yüce tâkımın, gök kuşağının, yedi renginin, lâcivert renginin timsâli, belki şu rengin manzarası, bir derece gösterilebilir. Lâkin ittihad (birlik) cehâletle olmaz. İttihad, fikirlerin imtizâcı (uyumlu kaynaşması) dır. Fikirlerin imtizâcı, marifet (bilginin) elektrik şuaıyla olur.

Osmanlı Devleti'nin 1910 yıllarındaki geniş coğrafyasını, aydın, medenî bir şehir olarak düşünelim. Buradaki temsile göre bu şehir, Medine-i Münevvere'dir. Bu Osmanlı ülkesinin içinde, Arap yarımadası bu ülkenin Mekke-i Mükerreme'sidir. Beyaz parlak bir inci gibi yeşil kubbeli Mescid-i Nebevî'si vardır. Kâbe-i Muazzama ise bu muhteşem ülkede bir Hacer-i Esved gibidir. İşte İttihad-ı İslâm sarayının bir taşı ve nakşı bize böyle gösteriliyor. Bu tasvir, coğrafyanın fizikî yapısını gözler önüne seriyor.

Bir de bunun mânevi yönü, İslâm milletine bakan tarafı var... İmanlı fazileti esas alan, bilgece bir eğitimle yetişmiş insanların ortaya koyacakları ittihad, hava gibi çeşitli unsurların karışmasından meydana gelmeyecektir; bilâkis oksijen ve hidrojen unsurlarından meydana gelmiş su gibi bir bileşim olacaktır. Bileşimlerde elektrik ışınlarına ihtiyaç vardır. Bu da maarif, yani bilgi ve bilge bir eğitim ile gerçekleşecektir. Bu bileşimin elementleri altı unsurdan meydana gelmektedir: 1- Ahsen-i takvim olarak yaratılan insan fitratındaki haya ve hamiyet duygusundan meydana gelen, bütün vücuda yansıyan civanmert bir edâ ve bilhassa insan simasında tezâhür eden

33 Şu müeslcl üslûptaki fıkralar; her biri İslâmiyet'in bir şuaına, bir hüsnüne, bir seciyesine, bir rabitasına, bir temeline işarettir.

edep duygusunun kırmızılığı. 2- Masumane tebensüm ki, hürmet ve merhametten doğmaktadır. Biz bu tebensüme, azamî ihlas ve azamî sadakatin fedakâr ve cefakâr temsilcileri olan muhabbet fedailerinde timsalleşmiş halde her zaman şahit olmaktadır. Tebensüm aydınlığını sadaka vermek gibi bir hayır ve güzellik sayan Hz. Muhammed Aleyhisselamın bu takipçileri, inşaallah bir gün İslâm'ın bu güzel yüzünü bütün dünyaya yaymakla cihanı gülistana çevireceklerdir. 3- İslâmî terbiyenin ve gönül dilinin, ifadelere yansıyan güzelliğinden meydana gelen ruhanî tatlılık... 4- Lâhûtî ve semâvî bir neşe ki, gençlik aşklarında ve bahar mevsimi şevklerinde olduğu gibi insanı ter ü taze hislerle yeni açılan bir goncaya çevirir... 5- Melekût âleminin haz ve lezzeti ki, cemâlullahı temaşa iştiyakından Resulullah ve çevresinden gurbette olmanın hüznünden ve scherlerde cennet kokularının yayılmasından gönüllere akseden ferahattan doğmaktadır. 6- Mukaddes zîynet ki, saf güzellikten mücellâ cemâlden tecelli etmektedir... Ebrûdan, hüsnühattan bütün süslemelere, Mevlana ve Yunuslarımızın ebedi ifadelerine, mabedlerimizin mimarisine kadar yansıyan bütün sanatlarımızda, gönüllerden kopup gelen ve gönülleri hoplatan bu muhteşem zîynetle, her milletten saf güzelliğin bütün aşklarını kendilerine çekmektedirler.

Suâl: “Neden eskiden sükût ettin?”

Cevap: Çünkü istibdad ittihadı mâni idi. Onun için ben müthiş bir kor üzerinde dururcasına sabrediyorum.

Suâl: “Bidatlara düşen şeyhlere, hücum tehlikelidir; içlerinde evliya bulunur. Sen farkında olmayarak onlara zarar verip ardından da nâdimlerden olmaktan korkmuyor musun?”

Cevap: Cenab-ı Mevlâ (Celle Celâlühû) kudretiyle onların yüce alınlarına hakikatin nakşını damgalamıştır. Benim muradım bu nakışı kavramaktan anlayışları noksan olan kimseleri irşad etmektir.³⁴

Evet, benim hücumum onların aleyhinde değil, lehlerindedir; tâ ki, onların sûretiyle kendini gösteren bazı ehliyetsiz kimseler, onların kıymetini düşürmesinler.

34 Mürşidler şu tekkede, yani bu ibarede toplanmışlar; ziyâret etmeden geçme. Yani “Mevlâ” kelimesinde, Mevlevî; “bi kudretihi” Kâdirî; “Nakşe’l- hakikati” Nakşî, hem “Mentâşe” Bektâşî’ye işaret var.

Beni tehdit ile vazgeçiremezler. Kat'î bir azimle maksadımın yoluna tesâdüf eden her bir tehlikeye gireceğim. Şu dünya hayatını, sıradan bir Ermeni, milleti için fedâ ettiği halde; ben ki, şu hayat ile alâkam pek zayıf, bilhassa yedi defadır şu hayat elimden uçacaktı, emâneten elimde bırakılmış, bunu vermekten minnet etmek hakkım değildir. O ruh, kafesten ağaca uçmak, akıl baştan ümitsizliğe kaçmak istedikleri halde, ileride feda edilmek için bırakıldı. Bu hayat ile tehdit ediyorlar. Ondan da hiç minnet çekmem. Şimdi teessüf ateşiyile yanmış bir ruh olsun, onların bedduasıyla Cehennemde yansın! O teessüf ateşini içinden çıkarmakla vicdan, maksattan bir Firdevs Cennetini tazammun ettiği gibi, hayal dahi emelden bir cenneti teşkil edecektir. Umûmun mâlûmu olsun ki, iki elimde iki hayatımı tutmuşum, iki hasım için iki mübâreze meydanında iki harp ile meşgulüm. Tek hayatı olan adam meydanıma çıkmasın.

Burada, Üstad'ın ne pahasına olursa olsun, sosyal konularda her problemin üzerine gittiğini ve onları çözmek için teklifler sunduğunu görüyoruz. Yoksa, sadece lüzumsuz şekilde, dertleri uzun uzun şerh etme söz konusu değil. Zira, çözüm getirilmediği sürece problemlerin üzerlerinde ne kadar konuşulursa konuşulsun bir mesafe katedilemez.

Suâl: “Şimdiki şeyhlerden ne istersin?”

Cevap: Daima onların demdemelerinin mevzuu olan ihlâsı, hem de tekke denilen mânevileşmiş kışlalarda tarikat denilen rûhânileşmiş askerlikte ona murâbıt (bağlı) oldukları büyük cihadi, nefse taraftarlığı terketmeyi, hem de onların şiarı olan zühdüün mânası olan şahsî menfaatleri terketmeyi, hem de daima iddiasında buldukları ve İslâmî mîzacın mayası olan muhabbeti isterim. Zira onlar bizi istihdam ederek ücretlerini almışlar. Şimdi bize hizmet etmek borçlarıdır.

Suâl: “Nasıl olsunlar?”

Cevap: Ya başlarımızdan kalksınlar veyahut inat, gıybet ve taraftarlığı aralarından kaldırsınlar. Zira, bir kısım dalâlet ve bidat firkalarının teşekkülüne bazı bid'atçı şeyh taslakları sebebiyet vermiştir.

Suâl: “Nasıl birbiriyle ittihat ve ittifak edecekler? Halbuki, bazıları bazılarını münkirdir. Onların düsturlarındandır ki, münkir ile muhabbet, belki ünsiyet dahi haramdır. İnkâr meselesi mühimdir.”

Cevap: Öyleyse size şöyle bir hitap etmek hakkımdır:

Ey divâneler! İştmediniz mi, anlamamış mısınız ki, “Müminler ancak kardeşdir.” (Hucurat, 10) Allah’ın bir kanunudur. Veya körleşmiş misiniz ki, görmüyor musunuz ki, “Sizden biriniz, kendisi için istediği bir şeyi, kardeşi için de istemediği müddetçe tam iman etmiş sayılmaz.” Peygamberimizin (s.a.s.) bir düsturudur. Acaba doğru ve yalan arasında tereddütlü bir durumda bulunan inkâr meselesi nasıl oldu da âyet ve hadisin şu iki büyük ve sağlam esasının hükümlerini ortadan kaldıracıldı? Bu inkâr meselesi nasıl doğru olabiliyor? Allah’ın kelâmı değil ki, hükmü kaldırılmasın. İşte zaman onun hükmünü kaldırır. Zararının faydasından çok olması onun neshine (hükümden kalkmasına) fetvâ verir. Neshedilmiş bir şeyle amel câiz değildir.

Suâl: “Belki birbirlerine düşmanlıkları, birbirlerinden gördükleri nâmeşrû bazı fiiller içindir?”

Cevap: Acaba ne cihetle, ne insafla, ne sûretle, Süphan Dağı kadar ağır ve büyük olan iman, İslâmiyet, insaniyet ve cinsiyet sebebiyle hâsıl olan muhabbet, şöyle çocuğun bahanesiyle bazı nâmeşru hareket vesilesinden meydana gelen düşmanlığa karşı hafif ve mağlup duruma düşsün? Evet muhabbeti iktiza eden İslâmiyet ve insâniyet Uhud Dağı gibidir; düşmanlığı netice veren sebepler ise, bazı küçük çakıl taşları gibidir. Muhabbeti, düşmanlığa mağlup ettiren adam, hakikat nazarında Uhud Dağını bir çakıl taşından aşağı derecesine indirmek kadar ahmakça hareket etmiştir. Düşmanlıkla muhabbet, ziya ile zulmet gibi bir araya gelmez. Düşmanlık galebe çalsa, muhabbet mümaşaata (uyuşma ve suyuna gitme) döner; muhabbet galebe çalsa, düşmanlık merhamente ve acımaya inkılap eder. Benim mezhebim; muhabbete muhabbet etmektir, husûmete husûmet etmektir. Yani, dünyada en sevdiğim şey muhabbet ve en darıldığım şey de husumet ve düşmanlıktır.

Suâl: “Veli olan şeyhin, iddiacı olan şeyhlik taslayan ile farkı nedir?”

Cevap: Eğer, hedef-i maksadı, İslâm'ın kalb ziyası ve fikir nuru ile ittihad; ve mesleği muhabbet; ve şıarı nefis taraftarlığını terk; ve meş-rebi, mahviyet; ve tarikatı İslâmî hamiyet olsa, kâbildir ki, bir mürşid ve hakiki şeyh olsun. Lâkin eğer mesleği, başkasının eksikliğini göstererek kendi meziyetini izhar etmek, başkasına düşmanlıkla kendi muhabbetini telkin etmek ve bölünüp parçalanmayı netice veren taraftarlık hissi ve gıybet meylini doğuran kendine muhabbetini, başkasına olan husumete bağlı gösterse, o ağa olmaya çalışan bir şeyh taslağıdır, koyun postuna bürünmüş bir kurttur; elini davula bedel tarikata veya kitaba vurur ki, bahşış alsın. Din ile dünya avına gider. Ya uğursuz bir lezzet veya süflî bir heveslenme veya hatâ bir içtihad onu aldatmış, o da kendisini iyi zannedip, büyük şeyhlere ve mübarek zatlara su-i zan yolunu açmıştır.

Suâl: “Sözlerin iyi, fakat dinleyen nerede? Mesleđin âli, tâbî olanlar aşığıdır.”

Cevap: *Ameller niyetlere göredir. Tamamı elde edilemeyen şeyin tamamı terk edilemez. Kınama, nefsin kötü arzularına tâbî olanlara olsun, selam da hidayete uyanlara olsun.*

Bu soru cevaplarda, Münâzarat'tan on beş yirmi sene sonra yazılan İhlas ve Uhuvvat Risalelerinin esasları özetlenmiş... İhlas ve uhuvvet prensipleri ele alınarak, İslâm cemaatinin başında bulunan manevî önderlerin yapmaları gereken hususlar üzerinde durulmuş. Hem de halkın anlayacağı şekilde gerçek mürşitlerle sahtekârlar arasındaki farkı gösterecek tespitler yapılmış. Zaten daha sonra yazılan Mektubat'ın 29. Mektubunun 9. Kısmında Telvihât-ı Tis'a bölümünde tasavvuf ve tarikat hakkında çok geniş bilgiler verilerek, meyveleri ve tehlikeleri İslâmî ve ilmî ölçüler içinde gözler önüne serilmiştir:

“Evet, şu kâinatta insan, pek çok şeyi içinde toplayan bir fihriste olduğundan, kalbi de binler âlemin manevî haritası hükmündedir. Evet insanın kafasındaki beyni, hadsiz telsiz, telgraf ve telefonların santral denilen merkezi gibi, kâinatın bir nevi mânevî merkezi olduğunu gösteren hadsiz insanî fenler ve ilimler olduğu gibi; insa-

nın mâhiyetindeki kalbi dahi, hadsiz kâinat hakikatlarının mazharı, medarı, çekirdeği olduğunu; had ve hesaba gelmeyen chl-i velâyetin (evliya olan zâtların) yazdıkları milyonlarla nûrânî kitaplar gösteriyorlar. İşte madem insanın kalbi ve beyni bu merkezdedir; çekirdek halindeki büyük bir ağacın cihazlarını ihtiva eder ve ebedî uhrevî, haşmetli bir makinenin aletleri ve çarkları içine yerleştirilmiştir. Elbette ve herhalde o kalbin Yaradanı, o kalbin işletilmesini ve billukve (potansiyel) tavırdan fiilî vaziyete çıkarılmasını ve inkişaf ve hareket ettirilmesini istemiştir ki, öyle yapmıştır. Madem istemiş, elbette o kalp de akıl gibi işleyecektir. Kalbi işletirmek için en büyük vasıta, velilik mertebelerinde İlâhî zikir ile tarikat yolunda iman hakikatlerine yönelmektir. (...) Tarikatın dinî ve uhrevî ve rûhânî çok mühim ve ulvî neticelerine bakmasak bile, yalnız âlem-i İslâm içindeki kutsi bir râbıta olan uhuvvetin (İslâm kardeşliğinin) inkişafına ve yaygınlaşmasına en birinci, tesirli ve hararetili vâsıta tarikatlar olduğu gibi; (İslâmiyet'i yok etmek isteyen) Haçlı siyâsetinin, İslâm'ın nurunu söndürmek için müthiş hücumlarına karşı dahi, üç mühim ve sarsılmaz İslâmî kalelerden (ordu, üniversite, tasavvuf) bir kalesidir. Hilafet merkezi olan İstanbul'u beş yüz elli senedir bütün Haçlı âleminin karşısında muhafaza ettiren, İstanbul'da beş yüz yerde fişkıran tevhid nurları, o İslâm merkezindeki chl-i imanın mühim bir istinad noktası, o büyük câmilerin arkasındaki tekkelerde 'Allah! Allah!' diyenlerin iman kuvvetleri ve marifetullahtan gelen rûhânî bir muhabbetle cûş u huruşlarıdır." diyen Bediüzzaman Hazretleri gybet, ihtilaf ve tefrikanın zararlarını da en çarpıcı şekilde ele alıp anlatmıştır.

Zaten kendisi bütün yazdıklarını, yetiştirdiği talebelerle hayata geçirmiş ve arkasında örnek bir nesil bırakmıştır. Artık numûne ve misallerini kendi içinden çıkarmış bir cemaat olduğu için, gerçek rehberlerini bulan insanlar bu prensip ve güzellikleri yaşamada zorlanmayacaklar ve "Bunlar bir zamanlar Asr-ı Saadet'te yaşanmıştı, ama bir daha hayata geçirilmesi zor, hatta imkânsız." demeyecekler, diyemeyecekler. Çünkü gözlerinin önünde örnekleri kendinden bir cemaat ve nesil var..

Suâl: “Âlem-i İslâm ulemâsının ortalarındaki müthiş ihtilâflara ne dersin? Reyin nedir?”

Cevap: Ben, Âlem-i İslâmiyet’e gayr-i muntazam veya intizamı bozulmuş bir meclis-i mebusan ve bir encümen-i şûra nazarıyla bakıyorum. Şeriattan işitiyoruz ki; “Rey-i cumhur (çoğunluğun görüşü) budur, fetvâ bunun üzerinedir.” İşte şu, bu Meclisteki ekseriyetin reyinin bir benzeridir. Büyük çoğunluğun görüşünün dışında kalan sözler, eğer hakikat ve özden boş olmazsa, (o sözlerden istifade edeceklerin) istidatlarının görüşlerine bırakılır; tâ her bir istidat, terbiyesine münâsip gördüğünü seçsin. Lâkin burada iki mühim nokta vardır.³⁵

Birincisi: Şu istidâdın meyelânı ile seçilen ve bir derece hakikatı ihtiva eden ve azınlıkta kalan kavil (söz), gerçekte kayıtlı ve o istidada mahsus olduğu halde; sahibi ihmâl edip mutlak bıraktığı, tâbi olanlar da sarılıp herkese tâmim ettikleri (genelleştirdikleri) için, taklid edenler ise taassup ederek o sözü muhafaza etmek için muhalif görüşlerin yıkılmasına çalıştılar. Şu noktadan çarpışma, müşâğabe, cerh (çürütme) ve red o derece meydan aldı ki, ayakları altından çıkan toz ve ağızlarından fevârân eden duman ve lisanlarından püsküren şimşekler, şimşekli ve bazen rahmetli bir bulut, İslam güneşinin tecellisine bir perde teşkil etmiştir. Lâkin, güneşin ziyâsından feyiz almasına istidat bahşeden rahmetli bir bulut derecesinde kalmadı; yağmuru vermediği gibi, ziyayı dahi engelledi.

İkincisi: Eğer azınlıkta kalan kavil (söz), eğer içindeki hakikat ve öz, onu seçen istidatlardaki heves ve hevâ ve mevrus aynaya ve mîzâcına galebe çalmazsa, o kavil (söz) büyük bir hatar (tehlike) da kalır. Zira, istidat onun rengini içine alarak onun gerektirdiği şeye inkılap etmesi lâzım gelirken, o onu kendine çevirir, aşilar ve kendi emrine boyun eğdirir. İşte şu noktada, hüda hevâ hâline gelir ve mezhep de mîzaçtan suyunu alıp içer. Arı su içer, bal akıtır; yılan su içer, zehir döker.

Hakkında nass (âyet, hadis) bulunmayan meselelerde içtihad etme şartlarını hâiz olan her müçtehid, içtihad edebilir. Ama bu içtihadı, cumhur-u ulema'nın (âlimlerin çoğunun) tasdikine mazhar olursa, fetva bununla verilir. Ama cumhur-u ulemanın tasdikine mazhar ol-

35 Şu iki noktaya dikkat ile bak, kıymet versen fenâ olmaz.

mazsa o içtihadî görüşü ile yalnız kendisi amel edebilir. Başkalarını bağlamaz. Yani anlayışı şeriaten, İslâmiyet'ten olmuştur ama İslâmiyet'i temsil etmez. Onun için kendisinden başkasını bağlamaz. Ama bu azınlıkta kalan içtihadî kavlinin (sözün) içinde bir hakikat bir öz de bulunabilir. Elbetteki bazı kabiliyetler, kendi fitratlarına uygun gelen bu kavilden istifade edebilirler. Ama bunun sadece kendilerine has ve münhasır kalması gerekir. Lâkin kalkıp da bu azınlıkta kalan kavli herkese, uysun uymasın her fitrata teşmil etmeye kalkışarlarsa işte bu durum işi çığırından çıkarır. Kavgalar gürtlütüler buradan çıkar. Ümmetin ihtilafından rahmet doğduğu halde, bundan toz duman çıkar. Toz duman bulutları ise hem rahmet yağdırmaz, hem de güneşin insanlığa gelen ışıklarına engel olurlar.

Suâl: “Acaba kâinatta, şu yüce İslam Meclisi, şu sergerdan (şaşkın) küre-i arz şehrinde bir intizamı daha bulmayacak mıdır?”

Cevap: İman ederim ki, umum İslam Âlemi, insanlık milletinde, Âdem kavminde mukaddes bir Meclis-i Mebusan hükmüne geçecektir. Geçmiş selefler ve gelecek halefler, asırlar üzerinde birbirlerine bakıp aralarında bir encümen-i şûra (Şura Meclisi) teşkil edeceklerdir. Fakat birinci kısım olan (geçmiş selefler) ihtiyar babalar, susarak ve beğenerek dinleyeceklerdir.

Üstad Bediüzzaman Hazretleri tefsire bir örnek teşkil edecek İşârât'ül - İcaz tefsirinde, günümüze uygun olarak yazılacak bir tefsirin İslâmî ilimlerde yeterli ve her bir ilim ve fen dalında mütchassis âlimler tarafından yazılmasının şart olduğunu söylerken, daha önceki selef tarafından yazılmış olan tefsirlerdeki parça parça güzelliklerin de alınıp bu tefsire ilave edilmesini istemektedir. Bu sorucevaptan da anlaşıldığı üzere, ayet ve hadislerden yeni istinbat ve istihraç edilecek meselelerin de geçmişteki güzelliklerle birleştirilmesini istemektedir. Böylece, geçmişteki zengin İslamî mirastan da istifade edilerek, insanlık âlemi için muhteşem bir hazine ortaya çıkarılıp sergilenecektir.

Suâl:³⁶ “Birden fazla kadınla evlenme, esir ve köle gibi bazı meseleleri, bazı ecnebler serrişte (ipucu) ederek, medeniyet nokta-i nazârında şeriatı (İslâmiyet’e) bazı evham ve şüpheleri veriyorlar?”

Cevap: Şimdilik mücmelen (özet olarak, kısaca) bir kaide söyleyeceğim, tafsilatını müstakil bir risâle ile beyan etmek fikrindeyim.

İşte İslâmiyet’in hükümleri iki kısımdır:

Birincisi: İslâmiyet’in yeni ortaya koyup tesis ettikleri... Bunlar hakiki güzel ve tamamen hayırdırlar.

İkincisi: İslâmiyet’in tadilat yaptıkları... Yani, gayet vahşî ve gaddar bir sûretten çıkarılıp ehven-i şer ve tadil edilmiş ve insan tabiatına tatbiki mümkün hâle getirilmiş ve tamamen hakiki güzelliğe geçebilmek için zaman ve zeminden alınmış ve başka bir şekle sokulmuştur. Çünkü, insan tabiatında umumen (ve uzun zaman) hüküm sürmüş olan birşeyi birden kaldırmak, insanlığın bir tabiatını birden değiştirmek gerekir.

Binâenaleyh, İslâmiyet esâret koyucu değildir; en vahşî suretten böyle tamamen hürriyete yol açacak ve geçilebilecek bir sûrete indirmiş, tâdil etmiştir. Hem de, dörde kadar, çok evlilik, tabiata, akla, hikmete muvâfık olmakla beraber, İslâmiyet bir taneden dörde çıkarmamış, belki, sekiz dokuzdan dörde indirmiş. Bilhassa dört evliliğe öyle şartlar koymuştur ki, ona riâyet etmekle hiçbir zarara sebep olmaz. Bazı noktada şer olsa da, ehven-i şerdir. Ehven-i şer ise, izâfî bir adâlettir. Heyhat! Âlemin her hâlinde tamamen hayır olamaz.

Suâl:³⁷ “İnkılaptan on sene evvel, hükümete nihayet derecede itirazcı olduğun halde, hükümete hücum edenlere de itiraz ederdin. Hatta Osmanlı Sultanlarını ifratla senâ ederdin; hatta derdin: ‘Muhtemeldir, Abdülhamid; muktedir değil ki, dizgini gevşetsin, milletin saadetine yol versin. Veyahut makbul olmayan bir özürü kendine bulabilecek hatâ bir içtihad ile olabilir. Veyahut avanelerinin ve vehminin elinde mahpus gibidir.’ Sonra birden bütün kabahati ona attın. Neden hem itiraz, hem hücum ederdin; hem de bazılara karşı müdâfaa ederdin?”

36 Bir, Arnavut tarafından vuku bulan suâldir.

37 Şu sual maaleceva chemmiyetsizlik ile beraber cevapta bir iki nokta-i mühimme vardır.

Cevap: İnkılabtan on altı sene evvel, Mardin cihetlerinde, beni hakka irşad eden bir zâta rast geldim. Siyâsetteki iktisadlı olan mesleği bana gösterdi. Hem tâ o vakitte, meşhur ‘Kemal’in Rüyası’³⁸ ile uyan-dım. Lâkin, maatteessüf, kötü bir tesâdüfle hükümete itiraz edenlerden ehl-i ifrat ve ehl-i tefrite rast geldim. Ehl-i ifratın bir kısmı, Arap’tan sonra İslâm’ın kıvamı olan Türkleri, dalâlete sapmakla itham ediyorlar-dı. Hatta bir kısmı o derece tecâvüz etti ki, ehl-i kanunu tekfir ederdi (kâfir oldular, derdi). Otuz sene evvel olan Kânun-u Esâsiyi ve hürri-yetin ilânını tekfire delil gösterdi. “Kim Allah’ın indirdiği ile hükmet-mezse, işte onlar tam kâfirdirler.” (Mâide, 44) âyetini hüccet ederdi.

Bîçâre bilmezdi ki, “Kim Allah’ın indirdiği ile hükmetmezse” demek “Kim Allah’ın indirdiğini tasdik etmezse” demektir. Acaba sâbık istibdâdı, hürriyet zanneden ve Kanûn-u Esâsi’ye itiraz eden adamlara nasıl itiraz etmeyeceğim? Gerçi hükümete itiraz ederlerdi; lâkin onlar, istibdâdın daha dehşetlisini isterlerdi. Bunun için onları reddederdim. İşte, şimdi ehl-i hürriyetin dalâlette olduğunu iddia edenler şu kısımdandır.

İkinci kısım olan ehl-i tefriti gördüm. Dini bilmiyorlar, ehl-i İsla-ma insafsızca itiraz ediyorlar, taassubu delil gösteriyorlardı. İşte, şimdi Osmanlılıktan sıyrılıp tam tamına Avrupa’ya temessül etmek fikrinde bulunanlar (tam bir Avrupalı gibi düşünmek ve yaşamak isteyenler) şu kısımdandır.

Bununla beraber, istibdâd kendini muhâfaza etmek için herkese vesvese verdiği gibi, beni de inkılabtan on sene evvel aldattı ki, ehl-i ih-tilâlin ekseri masondur. Elhamdülillah, o vesvese bir iki sene zarfında zâil oldu. Tâ o vakitte anladım ki, bizim ekser ahrârımız, (Hürriyetçi-lerimiz) itikadı sağlam Müslümanlardır.

Elhasıl: Hükümete hücum edenler, bazıları “Haydo, Haydo” der-lerdi. Bazıları “Haydar Ağa, Haydar Ağa” derlerdi. Ben “Haydar” der-dim. Şimdi de “Haydar” diyorum, vesselam...

38 Namık Kemal’in hürriyeti bir hürriyeye benzeterek ve rü’ya ile vasıflandırarak edibâne bir tasvirini kasd ediyor.

Eyyühe'l-avâm! Şimdi Allah'a ismarladık. Siz durunuz, havâs ile konuşulacak bir davam var. Hükümete, eşrafa ve İttihad-ı Terakki'nin mason olmayan kısmına karşı mühim bir meselem var.

Ey havâs tabakası! Biz, avam ve ehl-i medrese, sizden hakkımızı isteriz.

Bediüzzaman Hazretleri, 1900'ün başında o yüzlerce fikrin çarpıştığı fırtınalı ve çalkantılı dönemde şarktan İstanbul'a geliyor. Pek çok eğri büğrü yollar içinde, kendi doğru yolunu bulmaya çalışıyor. Her zaman da dengeli, orta yolu bulabiliyor. Verdiği örnek çok sade ve güzel. Yani diyelim ki adam, sıradan birisi; ne ağa ne de haydut... Ama bir grup tutuyor, adama sanki haydutmuş gibi "Haydo, Haydo" diyor. Hâlbuki, öyle değil. Başka bir grup da bunlara inadına "Haydar Ağa, Haydar Ağa" diyor. Hâlbuki, bu adam "Ağa" da değil. Biri ifrat biri de tefrit ediyor. Üstad ise doğrusunu ve gerçeğini ifade etmek için ifrat ve tefritten uzak bir şekilde, olduğu gibi "Haydar" diyor. İşte iyinin kötüyü karıştığı, o çalkantılı dönemde dışarıdan gelmiş birisinin dengeyi bulması müşküldür. Onun için, herkesten farklı olması ve olaylara ona göre tepki göstermesi gerekiyor. Bunu anlamayanlar, Üstad hakkında çok yanlış kararlara varabiliyorlar. Ayrıca ileriye gören o velâyetin hârîka rengiyle sürmelenmiş gözlerin gelecek gerçek bir istibdad ile ilgili sezdiklerini de, herkesin anlayıp fark etmesi mümkün değil. İşte, bütün o endişelerle istibdada saldıran Bediüzzaman ve benzerlerinin olaylar karşısındaki tavırlarının hikmetini, bize ancak zaman ve tecrübeler öğretebilir. Evet, onların endişelerini çoğu kez 25 sene sonra anlayabiliyorsunuz. Bazen bir vaazları; o caminin içini de, verildiği zamanın sınırlarını da çok çok aşabiliyor. Bundan habersiz olanlar, çok büyük gıybetlere, hatta ebedî hayatlarını mahvedecek iftiraya varan yorumlara girebiliyorlar...

Suâl: "Ne istersin?"

Cevap: Sözüünüzü fiilinizin tasdik etmesini, başkasının kusurunu, kendinize özür göstermemenizi, işi birbirinize atmamanızı, üzerinize vâcip olan hizmetinizde tekâsül (tembellik) göstermemenizi, vâsitanızla (sizin yüzünüzden) zâyi olan geçmişi telâfi etmenizi, bizim ahvâli-

mizi dinlemenizi, hâcetimiz hakkında bizimle istişare etmenizi, bir parça keyfinizi terk ederek bizim keyfimizi sormanızı istiyoruz!

Elhâsıl: Doğu vilayetlerinin ve oradaki ulemânın istikbâlinin temin edilmesini istiyoruz. İttihad ve Terakki mânâsındaki hissemizi istiyoruz. Üzerinizde hafif, yanımızda çok büyük bir şey isteriz.

Suâl: “Maksadını müphem (kapalı) bırakma, ne istersin?”

Cevap: Câmîü'l- Ezher'in kız kardeşi olan, Medresetü'z- Zehrâ nâmıyla dâr'ül-fünunu (üniversiteyi) içine alan pek âli bir medresenin Bitlis'te ve iki arkadaşıyla Bitlis'in iki kanadı olan Van ve Diyarbakır'da kurulmasını isteriz. Emin olunuz biz Kürtler, başkalara benzemiyoruz. Yakînen biliriz ki, içtimaî hayatımız Türklerin hayat ve saadetinden meydana gelir.

Suâl: “Nasıl? Ne gibi? Ne için?”

Cevap: Onun için bazı şartlar, gelirler ve meyveler vardır.

Suâl: “Şartları nedir?”

Cevap: Sekizdir.

Birincisi: Medrese ismi, ülfet ve ünsiyet verici, câzibedâr ve şevk artırıcı bir itibarı olmakla birlikte büyük bir hakikat içine aldığından, rağbetleri uyandıran bir hususiyeti vardır. Onun için, o mübarek medrese isminin konulması.

İkincisi: Yeni fenleri, medrese ilimleriyle mezcedip dercetmek ve Arap dilini vâcip, Kürtçe'yi câiz, Türkçeyi lâzım kılmak.

Suâl: “Şu mezcetmede ne hikmet var ki, o kadar taraftarsın; da-ima söylüyorsun?”

Cevap: Dört fâsit (bozuk) kıyas³⁹ ile meydana gelen safsatanın zulmünden zihnî muhâkemeyi kurtarmak, meleke-i feylesofânın (filo-

39 İşte o kıyaslar; maneviyatı maddiyata kıyas edip Avrupa sözünü onda dahi hüccet tutmak, hem de bazı yeni fenleri bilmeyen ulemânın sözünü dîni ilimlerde dahi kabul etmemek, hem de yeni fenlerde olan mahareti için gurura kapılıp dinde de nefesine itimad etmek, hem de geçmiş selefi, daha sonra gelecek halefe, mâziyi hâle, kıyas edip haksız itirazda bulunmak gibi fâsid kıyaslardır. (Abdülmeccid Nursi)

zofça melekenin) taklid-i tufeylâneye (asalakça, dalkavukça taklide) ettiği muğalatayı (yanıltıcı sözü) gidermek.

Suâl: “Ne gibi?”

Cevap: Vicdanın ziyası, dini ilimlerdir. Aklın nuru medenî fenlerdir. İkisinin birbirine mecedilmesiyle hakikat tecellî eder. O iki kanat ile talebenin himmeti kanatlanıp uçar. Birbirinden ayrıldıkları vakit birincisinde taassup, ikincisinde hile, şüphe doğar.

Üçüncü şart: Zülcenâheyn (iki taraflı, iki kanatlı) ve Kürtlerin ve Türklerin itimat ettikleri Kürt âlimlerini ve ülfet ve ünsiyet verip alıştırmak için mahalli dili bilenleri müderris (ders verecek hoca) olarak seçmektir.

Dördüncüsü: Kürtlerin istidatları ile istişâre etmek, onların sabâvet ve besâtetlerini (onların henüz bu husustaki sanki çocuklar gibi çok yeni bir durumda olduklarını) nazara almaktır. Zira çok elbise vardır ki, bir boya güzel, başkasına çirkin gelir. Çocukların tâlimi (eğitimi) ya cebir ile veya heveslerini okşamakla olur.

Beşinci şart: Taksîmü'l- âmal (iş bölümü ve branşlaşma) kaidelerini tamamiyle tatbik etmek. Tâ şubeler birbirine giriş- çıkış olmakla beraber, her bir şubede mütehassıs (uzman) çikabilsin.

Altıncı şart: Bir mahreç (çıkış, diploma) bulmak ve devam edenlerin feyizlenmesini temin etmek; hem de resmî yüksek mekteplere (fakültelere) müsavî tutmak ve imtihanlarını, onların imtihanları gibi netice verecek duruma getirmek ve akîm (neticesiz) bırakmamaktır.

Yedinci şart: Dârü'l- muallimîni (öğretmen okulunu) muvakkaten şu dârü'l- funûn dairesinde merkez kılmak mezc etmek. Tâ ki, intizam ve tefeyyüz (feyiz kazanma) ondan buna geçsin ve fazilet ve diyanet, bundan ona geçsin. Karşılıklı mübâdele (alış- veriş) ile her biri ötekine bir kanat verip iki kanatlı olsun.

Sekizinci şart: Şark'ta devam edip gelen infirâdî tâlimi (müesseseleşmemiş, ferdin kendi başına verdiği eğitimi) halka ve daireye tebdil etmek. *Şüphesiz bu âdet (metod) asırlarca öğrenilen ve süren bir âdettir.*

Suâl: “Gelirleri nedir?”

Cevap: Çok cihetle.

Birincisi: Vakıflar, (eğer) hakkıyla intizama girse, şu havuza tevhid-i medâris (medreselerin birleştirilmesi, medreseler birliği) yoluyla mühim bir çeşmeyi akıtacaktır.

İkincisi: Zekâtıdır. Zira, biz hem Hanefî, hem Şâfiîyiz. Bir zamandan sonra o Mederesetü'z-Zehrâ, İslâmiyet'e ve insâniyete göstereceği hizmetle, şüphesiz bir kısım zekâtı, hakkı olarak kendine münhasır edecektir. Bilhassa zekatın zekatı da olsa kâfidir.

Üçüncüsü: Şu medrese, neşredeceği meyvelerle, umuma vereceği ziya ile, İslâmiyet'e edeceği hizmetle akıllar yanında en mükemmel bir medrese, vicdanlar nazarında en mukaddes bir tekkeyi temsil edecektir. Nasıl medrese, öyle de mektep, öyle de tekke olduğundan, İslâmiyet'in millî yardımları olan adaklar ve sadakalar, kısmen ona yönelecektir.

Dördüncüsü: Mezkûr tebâdül (medresenin mektepten onun da ondan karşılıklı bir şeyler alıp vermeleri) için dârü'l- muallimîn ile imtizaç ettiğinden, dârü'l- muallimîn'in gelirleri bir derece genişletilerek muvakkaten ve âriyeten -eğer mümkün ise- verilse, bir zaman sonra istîğna edecek, o âriyeyi îade edecektir.

Suâl: "Bunun meyveleri nedir ki, belki elli beş seneden beri bağıriyorsun?"

Cevap: İcmâli,⁴⁰ Kürt ve Türk ulemasının istikbâlini temin etmek ve maarifi, Şark'a medrese kapısıyla sokmak ve Meşrûtiyetin ve Hürriyetin güzelliklerini göstermek ve ondan istifade ettirmektir.

Suâl: "İzah etsen fena olmaz."

Cevap: Birincisi, medreselerin tevhid-i (birleştirilmesi ve ıslahı).

İkincisi: İslâmiyet'i, kendisini paslandıran hikâyeye ve İsrâiliyattan ve soğuk taassubtan kurtarmak. Evet İslâmiyet'in şânı, metânet, sebât, hakkı tutmak olan dînî salâbettir. Yoksa câhillikten ve muhâkemesizlikten meydana gelen taassup değildir. Bence taassubun en dehşetlisi, bazı Avrupa mukallitlerinde ve dinsizlerde bulunur ki, sathî şüphelerinde

40 Şu Medresetü'z-Zehra'ya dair bahisleri, Hürriyetin üçüncü senesinde nutuk sûretiyle Bitlis'te, Van'da, Diyarbakır'da, daha birçok yerlerde ahaliye ders verdim. Umumen dediler: "Hakikattir, hem mümkündür." Demek diyebilirim ki, ben bu meselede onların tercümaniyim.

inatla ısrar gösteriyorlar. Böyle bir şey, kesin delile yapışan ulemanın şânu değildir.

Üçüncüsü: Meşrutiyet'in güzelliklerini neşretmek için bir kapı açmaktır. Evet, aşiretlerde Meşrutiyet'i incitecek niyet yoktur. Fakat, beğendirilmezse, istifade edilmez. O daha zararlıdır. Hasta, ilacı zehirli zannederse, elbette kullanmaz...

Dördüncüsü: Yeni maarifi (öğretim ve eğitimi) medreselere sokmak için bir yol ve medreselilerin nefret etmeyeceği saf bir fen ilimleri kaynağı açmaktır. Zira, tekrar tekrar söylemişim: Fenâ bir anlayış, uğursuz bir vehim (kuruntu) şimdiye kadar set çekmiştir.

Beşincisi: Yüz defa söylemişim, yine söyleyeceğim: Ehl-i medrese, ehl-i mektep, ehl-i tekkenin karşılıklı barış yapmalarıdır; tâ fikirlerinin temâyül ve alış- veriş ile en azından maksatta birleşsinler. Teessüf ile görüyor ki, onların fikir zıtlığı, birlik ve beraberliği dağıttığı gibi, meşreplerinin birbiriyle çatışma ve çarpışması da ilerleme ve yükselmeyi durdurmuştur. Zira, her biri, mesleğine taassup, başkasının mesleğine sathiyeti itibariyle, tefrit ve ifrat ederek biri diğerine "Sen dalâlette-sin!" diyor, öteki de berikine "Sen câhilsin!" diyor.

Elhâsıl: İslâmiyet, hâriçte temessül etse (suret ve mâhiyetini aksettirse), bir menzili mektep, bir hücresi medrese, bir köşesi zâviye (tekke), salonu da hepsinin toplandığı yer olacak; biri diğerinin noksanını tamamlamak için bir şûra meclisi olarak bir meşîd (sağlam, yüksek, mükemmel) nurânî saray timsâlinde arz-ı didâr edecek (güzelliğini gösterecek)tir. Ayna, kendince, güneşi temsil ettiği gibi; şu Medrese-tü'z- Zehra dahi o İlâhî sarayı dışa karşı temsil edecektir.

Ey eşraf! Biz size hizmet ettiğimiz gibi, siz de bize hizmet ediniz. Yoksa ey bize vesâyete muhtaç çocuk nazarıyla bakan ehl-i hükümet! Size itaat ettiğimiz gibi, saadetimizi temin ediniz. Ve illâ, ey Kürt ve Türkün millî cemiyeti vazifesini haklı olarak omuzuna alan eski İttihat ve Terakki! İyi ettiniz mezc ettiniz. İyi etseniz, iyi ve illâ "Emânetleri ehline veriniz... (Nisâ, 58)"⁴¹

41 İhtar: Ey kendilerini havas zanneden ehl-i siyaset ve ehl-i hükümet! Ümitsizliği kırmak için avama ders ve hitap olan şu kitabı senet tutup tesellî etmeyiniz, onların yanlış anlamlarından daha ziyade tesir eder. Size bir ders vermek için zamanı vekil eyledim; dersimi dinlemediniz, dehşetli tokadım yediniz.

Bediüzzaman Hazretleri, her türlü gerilikten kurtulmamız için ana hedef olarak eğitimi göstermiştir. Onun için onun önemini her fırsatta halka ve idarecilere anlatmaya çalışmış, bu yüzden hapisanelere hatta tımarhaneye düşmüştür.

Afrika'da, Mısır'da bin senedir hizmet veren Câmîül- Ezher gibi bir medresenin bir benzerinin Asya'da da kurulmasını istemiştir. Ama "Câmîül- Ezher'in kız kardeşi Medresetü'z- Zehra" tabiri çok orijinaldir. "Câmi" kelimesi müzekker (erkek) olduğu için onun sıfatı da müzekker olarak "ezher" olmuştur. "Medrese" kelimesi müennes (dişi) dir. Onun sıfatı olarak, "zehrâ" kelimesi kullanılmıştır. Ezher, pek beyaz, güzel ve parlak demektir. Peygamber Efendimiz (s.a.s.)'in vasıflarından biri de "ezher'ül levn" dir. Yani, parlak renkli ve yüzü demektir. (Zaten zehre, çiçek demektir.) Zehrâ da müennes bir sıfat olarak aynı mânâyadır ve Peygamber Efendimiz (s.a.s.)'in kızı Fâtıma'nın lâkabıdır. Ona "Fâtımatüz' Zehra" denilir. Bediüzzaman'ın kız kardeş tabirini kullanması, müennesliği ifade ile beraber doğurganlığı da ifade etmek içindir. Çünkü Câmîül- Ezher sadece Kâhire'de bulunmaktadır. Hâlbuki, Üstad Medresetü'z- Zehra'nın önce Van'da, sonra iki kız kardeşiyle birlikte Bitlis ve Diyarbakır'da da kurulmasını istemektedir.

Bütün dünyanın Orta Doğu ve Güney Doğu'da gözü vardır. Rusya ve Avrupa ülkelerinin emelleri de, herkes tarafından bilinmektedir. 1994 yılında New York'ta Prof. Dr. Yusuf Kenan Bal, evine yaptığım bir ziyarette 1842 yılında İngilizce yazılmış bir kitapta Amerikalıların "Kürt Meselesi" diye açtıkları bir bölümü göstermişti. 1988 yılında, Zaman Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni iken, İstanbul Sahafı'da 1919'da yazılmış "Kürtçe İncil" bulmuş; bunu haber yaparak manşetten vermiştik. Elazığ Harput'ta Amerikan Koleji ta o zamanlar vardı.

Bütün bunların farkında olan Bediüzzaman Hazretleri, dinî ve fennî ilimlerin oralarda resmen bir üniversitede okutulmasını istemektedir. Dinî ilimler, İslâm kardeşliğini mayalayıp pekiştirecek ve dıştan- içten bizi bölmek isteyenlere karşı bu güç bizi koruyacaktır. Fen bilgisi ve teknik bilgiler ile verilen eğitim de, o bölgenin, insanların yetişmesine vesile olarak maddî yönden imarını sağlayacak-

tır. Böylece, oralar ihmal edilmemiş olacak! O noktadan, insanlarımızın zihnini çelmeye çalışanlara karşı en mâkul cevap hazırlanmış olacaktır.

Bediüzzaman Hazretleri, önce açılacak bu üniversite için medrese isminin konulmasını şartlar içinde zikrediyor. Psiko- sosyal açıdan bunun önemini de “me’lûf ve me’nûs ve câzibedâr ve şevkengiz itibarı olduğu halde büyük bir hakikati tazammun ettiğiinden rağabât, uyandıran o mübarek medrese ismiyle” diyerek anlatıyor.

Dil konusunda da, Türkçe, olmazsa olmaz mânâsına “lâzım”; Arapça, İslamî ilimlerin dili olduğu için vacip; Kürtçe ise o bölgenin insanı açısından câiz hükmündedir.

Dini ilimlerle fennî ilimleri mezcetme ve dercetmenin sebebini anlatırken dört yanlış kıyastan söz ediyor. Bunun ne mânâya geldiğini ise kardeşi ve talebesi Abdülmecid Nursî anlatıyor: Birinci kıyas; maneviyatı maddiyata kıyas edip Avrupalıların hiç aşına olmadıklarını maneviyat konusunda sözlerini delil göstermek. Bu yanlıştır. Bir insan doktora gideceğine hastalığı için mimara bile gitse yanlış hareket etmiş olur. Nerede kaldı ki, maddî ilimlere dalarak manevî ilimlerden uzaklaşıp anlayışsız kalmışların, o hususta fikirlerinin isâbet kaydetmesi... Bunu yine Muhâkemat isimli eserinde Bediüzzaman Hazretleri şöyle ifade ediyor:

Birincisi: “Hem, dikkate almak lâzımdır ki, kim bir şeyle çok meşgul olursa, çoğunlukla başka şeylerde gâbileşir. Bu sırdandır ki, maddî meselelerle fazla uğraşan mâneviyatta gâbileşir ve sathî olur. Bu noktaya nazaran, maddî meselelerde mahareti olanın maneviyatta hükmü delil teşkil etmeyeceği gibi çok defa sözü dinlenmeye bile değmez. Evet, bir hasta, tıbbî mühendisliğe kıyas ederek doktora bedel mühendise müracaat edip gösterdiği ilacı kullanırsa bu, akrabasını taziye vermeye davet ve fânîlik kabristanı hastanesine taşınmak için rapor istemek demek olur. Bunun gibi, saf hakikatler ve tamamen mücerret meselelerden ibaret olan maneviyatta maddecilerin hükümlerine müracaat ve fikirleriyle istişare etmek, âdetâ Rabbânî bir lâtife olan kalbin sektesini ve nûrânî bir cevher olan ak-

lin sekerâtını ilân etmek demektir. Evet, her şeyi maddiyatta arayanların akılları gözlerindedir. Göz ise, maneviyatı göremez...

İkincisi: Hem bazı yeni fenleri bilmeyen ulemânın sözünü dînî ilimlerde de kabul etmemek. Yeni ve modern fenlerden haberi yok diye, ihtisas yaptığı İslâmî ilimlerdeki bilgisini de bir insanın inkâr etmek, kabul etmemek yanlıştır. Herkes her şeyi bilecek diye bir kaside yoktur.

Üçüncüsü: Hem de yeni fenleri biliyor, mahâreti vardır diye gurura gelip hiçbir bilgisi olmadığı halde dinde de nefsine itimad etmek. Yani nasıl ki, bir kasap ben de doktorlar gibi ameliyat yapabilirim diye bir iş yapmaya kalkışırsa, engellenip “Ameliyat yapmak, kasaplık yapmaktan çok farklıdır. Hayvan kesmeye benzemez, çok ince ve hassas yönleri vardır.” denilerek karşı çıkılırsa, İslâm dininin kendine göre çok ince ve hassas yönleri vardır. Yanlış yapmaya hiç tahammülü yoktur.

Dördüncüsü: Hem de selefi halefe, mâziyi hâlde kıyas edip haksız itirazda bulunmak. Çünkü her bir zamanın bir hükmü vardır. Hz. Ali (r.a.) ‘Çocuklarınızı kendi yaşadığınız zamana göre değil; onların yaşayacakları zamana göre yetiştirin.’ diyor. Zaman ve zeminin şartları ve imkânları devamlı değişir.

Suâl: “Ulemâya pek çok itap edilir, hatta...”

Cevap: Büyük, hem pek büyük bir insafsızlık...

Suâl: “Neden?”

Cevap: Yokun kabahatine, vücut vermek kadar ahmaklıktır.

Suâl: “Ne demek?”

Cevap: Bir zâtta ilim, hilimsizlikle yakınlığı cihetiyle, hilimsizlikten meydana gelen kabahatiyle ilmi mahkûm etmek ne derece ahmaklıktır. Öyle de, İslâm’ın kudsiyetini devamlı telkin eden ve dînî hükümleri güçleri yettiğince tebliğ eden ve şimdi İslâm milletinin arasında en ziyade hürmet, muhabbet ve merhamete müstahak olan bîçare ulemâyı, zamana yakışacak ulemânın yokluğundan meydana gelen kabahati ve günahı ile mahkûm etmek ve o kabahat ve günahı o bîçarelere yüklemek, ahmaklık değildir de, ya nedir?

Evet onların varlıklarından zarar gelmemiş; istediğimiz ulemanın yokluğundan gelmiştir. Zirâ, zekilerin çoğu mektebe gittiler. Zenginler, medresenin maişetine (geçim ve bakımına) tenezzül etmediler. Medrese ise, intizam, tefeyyüz ve mahreç bulunmadığından, zamana göre ulemâyı yetiştiremedi. Sakınınız; ulemâya buğzetmek bir hatar (tehlike) dir.⁴²

Suâl: “Niyeti hâlis olanlar azdır. Senin niyetin hâlis olsa muvaffak olacaksın, niyetine bak?”

Cevap: Allah’a hamdolsun... Övünme mevzubahis değil.⁴³ İhlâs niyetini ihlâl eden ve garazın unsurları olan neseb, nesil, tama ve korku beni bilmiyorlar; ben de onları tanımıyorum veya tanımak istemiyorum. Zira, meşhur bir nesebim yok ki, mâzisini muhafazaya çalışayım. Ben hiç kimsenin babası olmadığım için bir neslim de yoktur ki, istikbâlini temin edeyim. Öyle bir deliliğim var ki, Divan-ı Harp dehşet ve korkutması ile tedâvisine muktedir olamadı. Öyle bir cehâletim var ki, beni ümmî ettiği için, paraların üzerindeki yazıları da okuyamıyorum.

Kaldı âhîret ticaretim. Öyle bir ahdetmişim ki, sermâyeyi de kaybetsem, mesleğimden dönmeyeceğim. Şimdiden zarar ediyor çok günaha düşüyorum.

Bir şey kaldı; o da yalancı şöhret... İşte ben ondan usandım, kaçıyorum. Zira uhdesinden gelemeyeceğim çok vazifeyi bana yükletiyor.

Âlimler hakkındaki itiraza güzel bir cevap verdi. Yani, bu şartlarda zamana göre âlim yetiştirilemez. O takdirde şu anda hizmet eden ulemanın ne günahı var? Onun için modern ilimlerle dini ilimlerin beraber okutulacağı mektep ve üniversitelere ihtiyaç var. İşte Medresetü’z-Zehra’nın ne kadar büyük ihtiyaç olduğu kendiliğinden ortaya çıkmış oluyor.

Suâl: “Neden Meşrûtiyet hükümetine ve dinsiz olmayan Jön Türkler’e mümkün olduğu kadar hüsn-ü zan ediyorsun?”

42 Ey medreseliler! Ümitsizliğe kapılmayınız! Şimdi ilim ve fen hâkimdir. Her neviyle yükselecek; en âlâsı, en âlî tabakaya çıkacak.

43 Şeyhin kerâmeti, şeyhten rivayet... Lâkin, tahdis-i nimet (mazhar olunan nimeti anma) dahi bir şükürdür.

Cevap: Mümkün olduğu derecede (siz) su-i zan ettiğiniz için, ben de hüsn-ü zan ederim. Eğer öyle ise (hüsn-ü zannettiğim gibi iseler) zaten iyi. Yoksa, tâ öyle olsunlar (diye) yol gösteriyorum.

Suâl: “İttihat ve Terakki hakkında reyin nedir?”

Cevap: Kıymetlerini takdirle beraber, siyasetçilerindeki şiddete itirazcıyım.⁴⁴ Ümit edilir ki, o şiddet, nedâmete ve şefkate inkılap etsin. Lâkin onların iktisâdî ve maârifî olan, bilhassa şarkî vilayetlerdeki şubelerini bir derece beğenir ve tebrik ederim.

Bediüzzaman Hazretleri, karşındakileri, siyah ve beyaz diye iki gruba ayırmadan aradaki renk tonlarına da dikkat ederek hükmünü gerçeğe uygun şekilde vermeye çalışmış. İttihat ve Terakki'nin şiddet yönünü tenkit ederken eğitim ve iktisat ile ilgili teşebbüslerini de takdir ediyor. Zaten Enver Paşa ile görüşürdü. Üstad'ın Birinci Dünya Savaşı sırasında harp meydanlarında yazdığı İşârâtü'l-İ'caz tefsirinin bastırılması için gerekli kağıdı Enver Paşa temin etmiştir. Bu harp yâdigârı tefsir, basıldıktan sonra müftülere dağıtılmıştır.

Yine gazeteci Sinan Omur'un ifadesine göre, Birinci Dünya Savaşı'nda Ruslara karşı savaş sırasında Milis Kuvvetlerimizin kurulmasında ve Milis Albay olarak savaşa katılmasında (Enver Paşa) ile görüşmesinin rolü olmuştur.

Suâl: Tembellik zindanına düşmemizin sebebi nedir?

Cevap: Hayat bir faaliyet ve harekettir. Şevk ise bineğidir. İşte himmetiniz şevke binip hayat mücadelesinin meydanına çıktığı vakit, en evvel şiddetli düşman olan ümitsizlik rast gelir. Kuvve-i mâneviyesini kırar. Siz o düşmana karşı, “Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyiniz.” (Zümer, 35) kılıcını kullanınız.

Sonra, çekişmesiz olan (olması lâzım gelen) hakkın hizmetinin yerini zapt eden başkalarından üstün olma meylinin istibdâdı hücumu başlar. Hîmmetin başına vurur, atından düşürür. Siz “Allah için olunuz.” hakikatini o düşmana gönderiniz.

⁴⁴ Adâletin dağıtımında adâlet olmazsa, zulüm görünür. Bir hatır için bin hatır kırılmaz. Şiddet ayrı, hamiyet ayrıdır. Bir hodpesent (yalnız kendini beğenen, mağrur) hakkı tutsa, çokları haksızlığa sevk eder, belki mecbur eder.

Sonra da birbirine bağı olan sebeplerdeki, basamakları atlayarak karıştıran acecelilik çıkar, himmetin ayağını kaydırır. Siz, “Sabırlı olun, sabır yarışında düşmanlarınızı geçin. Cihad için hazırlıklı olun.” (Al-i İmran, 20) ayetini siper ediniz.

Sonra da yaratılışı itibariyle medenî olduğundan, beraber yaşadığı insanların hukukunu muhafazaya ve hakkını onlar için aramaya mükellef olan insanın emellerini, arzularını dağıtan ferdiyetçilik fikri ve şahsını düşünme karşı çıkar. Siz de “İnsanların en hayırlısı, insanlara en çok faydalı olanıdır.” Olan âlîhimmet mücâhidi, savaşmaya çıkarınız.

Sonra başkasının tembelliğinden görerek fırsat bulup, hücum ederek belini kırar. Siz de “Tevekkül edenler, (başkasına değil) sadece Allah’a tevekkül etsinler.” (İbrahim, 12) olan sağlam kaleye sığınınız.

Sonra da, acz ve nefsin itimatsızlığından meydana gelen ve işi birbirine bırakmak olan gaddar düşman geliyor. Himmetin elinden tutup oturur. Siz de “Siz hidâyet üzere doğru yolda olduğça, dalâlette olanlar size zarar vermez.” (Mâide, 105) olan şâhika hakikati üzerine çıkarınız. Tâ, o düşmanın eli o himmetin eteğine yetişmesin.

Sonra, Allah’ın vazifesine müdâhale eden dinsiz düşman gelir; himmetin yüzünü tokatlar, gözünü kör eder. Siz de “Emrolduğun gibi dosdoğru ol” (Hûd, 112) ve “Efendine âmirlik taslama” olan kârâşnâ ve vazifeyi bilme hakikatini gönderiniz tâ onun haddini bildirsin.

Sonra, bütün meşakkatlerin anası ve umum rezaletlerin yuvası olan rahat meyli geliyor. Himmeti bağlar ve sefâlet zindanına atar. Siz de “İnsan için ancak çalıştığı için karşılığı vardır.” (Necm, 39) olan âli-cenap mücâhidi o sihirbaz cellada gönderiniz.

Evet size meşakkatte büyük rahat var. Zira, fitratı heyecanlı olan insanın rahatı yalnız çalışma ve mücadeledir.⁴⁵

İşi başkalarına atıp, “Neme lazım, bana ne?” anlayışı bir toplumu çöküşe götürür. İşte bu “nemelâzımcılık” anlayışını güzelce ifade edebilmek için bir kısas anlatılır. Biz kıssadan hisse almaya bakalım...

45 Şimdi anlıyorum ki, ne dediğimi anlamıyorsunuz. Zirâ, ben siz oluyorum, anlamıyorum. Şunun büyük kardeşi olan ulemâ reçetesi (Muhâkemat), daha müphem (kapalı) konuşuyor. Demek, beraber geçmemiz lâzım. İşte ben de hayalimi size yol arkadaşı cyledim.

Kanunî Sultan Süleyman, devletin inişe geçip çökmeye yüz tutmasına karşı tedbirler düşünürken, süt kardeşi meşhur âlim ve mürişid Yahya Efendiye danışmak aklına gelir ve kendisine bir mektup gönderir. Mektupta şöyle demektedir: “Sen İlahî surlara vâkıfsın. Kerem eyle de bizi aydınlat. Bir devlet hangi halde çöker? Osmanogullarının âkıbeti nasıl olur? Bir gün olur da, izmihlâle uğrar mı?”

Güzel bir hatla yazılmış mektubu okuyan Yahya Efendi'nin cevabı bir bakıma çok kısa, bir bakıma da içinden çıkılmaz bir hâl alır: “Neme lâzım be Sultanım!” Cevabı hayretle okuyan Kanunî, buna bir mânâ veremez. Sonra “Acaba bilmediğimiz bir mânâ mı var?” diyerek kalkar, Yahya Efendinin Beşiktaş'taki dergâhına gelir. Sitemli bir şekilde “Ağabey, ne olur mektubuma cevap ver. Bizi geçiştirme, soruyu ciddiye al!” der. Yahya Efendi de “Sultanım sizin sorunuzu ciddiye almamak mümkün mü? Ben sorunuz üzerinde düşünüp kanaatimi açıkça arz ettim.” der. Kanunî bunun üzerine der ki: “İyi, ama bu cevaptan bir şey anlamadım. Sadece ‘Neme lâzım be Sultanım’ demişsiniz. Sanki beni böyle işlere karıştırmaya, der gibi bir mânâ çıkarıyorum.”

Bunun üzerine Yahya Efendi “Sultanım! Bir devlette zulüm yayılsa; haksızlık başını alıp yürüse; işiten ve görenler de ‘Neme lâzım’ deyip uzaklaşsalar; sonra koyunları kurtlar değil de çobanlar yese, bilenler bunu söylemeyip sussalar; fakirlerin, muhtaçların, yoksulların, kimsesizlerin, feryadı göklere çıksa da bunu da taşlardan başkası işitmese; işte o zaman devletin sonu görünür. Böyle durumlardan sonra devletin hazinesi boşalır, halkın itimat ve hürmeti sarsılır. Asâyişe itaat hissi gider, halkta hürmet duygusu yok olur. Çöküş ve izmihlâl de böylece mukadder hâle gelir.” der.

Bunları dinlerken, Kanunî Sultan Süleyman ağlamaya başlar ve söylenenleri başını sallayarak tasdik eder. Sonra da kendisini böyle ikaz eden mürişid ve âlim Yahya Efendi gibi bir zâta ülkesinin sahip olduğundan dolayı Allah'a şükreder.

Bediüzzaman Hazretleri işsizlik ve tembellik zindanına düşüş sebeplerimizi şöyle sıralamaktadır: Hayat, şevk bineğine biner ve normal yaşayışı olan faaliyete geçer. Fakat hayat müca-

delesinde en büyük ve en şiddetli düşman olan ümitsizlik karşısına çıkar. Kuvve-i maneviyesini kırar. Çünkü ümitsizlik (yeis) Üstad'ın tabiriyle kanser gibi bir hastalıktır.

Mehmet Akif diyor ki:

Telkîn-i hayat etmedi asla bize bir ses;
Yurdun ezeli yaşçısı baykuş gibi herkes,
Ye'sin bulanık ruhunu zerke etmeye baktı;
Me'lun aşî bir nesli uyuşturdu, bıraktı!
“Devlet batacak!” çılgılığı beyninde öter de,
Millette bekâ hissi, ezilmez mi ki? Nerde!
Batmazdı bu devlet, “Batacaktır!” demiyeydik.
Batmazdı, hayır batmadı, hem batmayacaktır;
Tek sen, uluyan ye'si gebert, azmi uyandır.

Üstad, Sünûhat isimli eserinde, asilzade fakat nokta-i istinadını kaybetmiş ve ye'se (ümitsizliğe) düşmüş birisiyle, aslında sıradan ve gevşek, ama bir dayanma noktası olan ümit dolu başka birisinin durumlarını şöyle karşılaştırır:

Feleğin darbesini yemiş, perişan, fakat asil bir aşiretten bir cesur adam ile; talihi yaver, feleği müsaid, diğer bir aşiretten bir korkak ile bir yerde rast gelirler. Karşılıklı övünme ve münazara başlar.

Evvelki (asil aşiretten olan) adam başını kaldırır, aşiretinin zelil olduğunu görür, izzet-i nefesine yediremez. Başını indirir, nefesine bakar, bir derece ağır görür. Eyvah! O vakit; “Neme lâzım, işte ben, işte işlerim.” gibi şahsına ait olumsuzluklarla yaralanmış gururu feryâda başlar. Veyahut o aşiretten çekilip veya asılsızlık gösterip, başka aşirete intisap eder.

İkinci adam, başını kaldırdıkça aşiretinin iftihar vesileleri gözünü kamaştırır, gurur hissini kabartır, nefesine bakar, gevşek görür. İşte o vakit fedâkarlık hissi ve milliyet fikri uyanır; “Aşiretime kurban olayım.” der.

Eğer bu temsilin remzini anladınsa, şu müsabaka ve mücadele meydanı olan bu ibret cihanında, bir Müslüman, meselâ bir Hıristiyan veya bir Kürt, bir Rum ile mânen hissiyâtları hamiyet mücâdelesinde mukabele ve muvâzene ile tezâhür etse, temsilin sırrını göreceksin. Lâkin şu farklılık, herkesin zannettiği gibi değildir. Belki zâhir perestlik ve sathîlik ve his yanılmasından gelmiştir.

Ey Müslüman!

Aldanma! Başını indirme! Paslanmış çşsiz bir elmas, dâima mücellâ (cılalanmış) cama tercih edilir. Zâhiren olan İslâmiyet'in zaafi, şu hazır medeniyetin, başka dinin hesabına hizmet etmesidir. Hâlbuki şu medeniyetin suretini değiştirmesi zamanı gelmiştir. Her gelecek yakındır.”

Üstad, Hutbe-i Şâmiye’de ise şöyle demektedir:

“Yeis en dehşetli bir hastalıktır ki, Âlem-i İslâm’ın kalbine girmiş. İşte o yeistir ki, bizi öldürmüş gibi, Batı’da bir-iki milyonluk küçük bir devlet, şarkta yirmi milyon Müslümanları kendine hizmetkâr ve vatanlarını sömürge hükmüne getirmiş. Hem o yeistir ki, yüksek ahlâkımızı öldürmüş, umumî menfaati bırakıp şahsî menfaate nazarımızı hasrettirmiş. Hem o yeistir ki, kuvve-i maneviyemizi kırmış. Az bir kuvvetle, imandan gelen kuvve-i maneviye ile Doğu’dan Batı’ya kadar istila ettiği halde o hârîka kuvve-i maneviye, ümitsizlikle kırdığı için, zâlim ecnebler dört yüz seneden beri üç yüz milyon Müslüman’ı kendilerine esir etmişler. Hatta bu yeisle, başkasının lâkaytlığını ve fütürünü kendi tembelliğine özür zannedip neme lâzım der. “Herkes benim gibi berbattır” diye şehâmet-i imaniye yi terk edip İslâmî hizmeti yapmıyor.”

“Madem bu derece bu hastalık bize bu zulmü etmiş, bizi öldürüyor. Biz de o katilimizden kisasımızı alıp öldüreceğiz. “Allah’ın rahmetinden ümidinizi kesmeyiniz.” kılıcıyla o ye’sin başını parçalayacağız.”

İnsanın himmetini ve şevkini kıran bir engel de, insandaki başkalarından üstün olma duygusudur. Çünkü Allah rızası dışında olan hedefler, her zaman için gerçekleşmeyeceğinden dolayı, ümit kırıcı

olaylar kişinin peşini hiç bırakmayacaktır. Onun için insan sırf Allah rızası hedefine kilitlenmesi gerekmektedir.

Engellerden birisi de aceleciliktir. Cenab-ı Hak insanın kalbini kendi tahtı olarak yaratmıştır. Oraya başka bir şeyin oturmasına rıza göstermez. Ama, acelecilik, hırs, aşk-ı meccâzî ve siyaset hemen kalbi delip oraya oturmak ister. Bundan dolayı da, Allahü Teâlâ darılır ve aksiyle tokat vurur. Zaten acele, şeytandandır. Hırs, hasaret (zarar) sebebidir. Mecazî aşklar peşinde gezenler de hep perişan olurlar. Siyaseti kalplerinin içine kadar sokanlar da dengeyi bozar, kendi partilerinden olanları şeytan bile olsa el üstünde tutmaya çalışır, başka partiden olanları da melek bile olsa kılık değiştirmiş şeytan suretinde görür ve günaha girerler. Onun için Bediüzzaman Hazretleri, siyasetten, Allah'a sığınmıştır.

Acelecilik belasından kurtulmak için, sabra sarılmak mecburiyetindedeyiz. Acele işe şeytan karıştığı için mutlaka hata yaparız. İstişareye, danışmaya fırsat bulamadan acele olarak verdiğimiz kararlardan her zaman pişmanlık duymuşuzdur...

Engellerden birisi de, şahsımızı düşünme ve ferdi hareket etmedir. Böyle bir durum, herkesin hep kendini düşünerek hareket etmesine yol açar. Bu da birliği, beraberliği ve dayanışma ruhunu zedeler. Cemaati dağıtıp paramparça eder. Gücünü ve aksiyonunu kaybedenler, hiçbir iş yapamazlar. Bizim en büyük gücümüz, ihlastır. Ondan sonra da tesânüd (dayanışma), birlik ve beraberliktir. Birliği olmayanlar, diri ve iri olamazlar...

Bir engel de, başkasının tembelliğinden hisse kapmaktır. Kötüler, emsâl teşkil edemezler. Örnek ve misaller iyilerden alınır.

Düşmanlardan birisi de, işi birbirine bırakmaktır. Bir işin yapılması için "Kim var orada?" denilince, merhum Necip Fazıl'ın dediği gibi, "Sağına soluna bakmadan, 'Ben varım' diyebilmek" ideal bir gençlik ruhunu gösterir. Bediüzzaman Hazretleri buna, "İmanlı fazilet" diyor. Evet, fazilet iyiliklerin alışkanlık haline getirilmesidir. Alışkanlıklar da düşünce taşına, yani sağına soluna bakılarak yapılmaz.

Müslümanları yanlış sevk eden işlerden birisi de, haşa Cenab-ı Hakk'ın hikmetlerini sorgularcasına ve onları hiç hesaba katmadan kumar oynar gibi "Artık ne olacaksa olsun." diyerek en büyük tehlikelere doğru yürümek ve saf kitleleri de peşlerinde girdaplara sürüklemektir. Allah'ın koyduğu kanunlar vardır. Bunlar değişmez... Bunları, sevgili Habibi Muhammed Aleyhisselam için bile çoğu kere değiştirmemiştir. O da, savaşta her türlü tedbiri almış. İzin gelinceye kadar asla savaşa baş vurmamıştır. Zırh giymiş hatta yaralanmıştır. 23 senelik mücadelesi meydandadır. Her zaman, her şey harikalar kuşağında gelişmemiştir. Hâlbuki, kendi heva ve heveslerine göre hareket edenler ve ekseriyetle aceleci davrananlar hüsrana uğramış, hatayı kendilerinde arayacaklarına kadere itiraz taşları atmışlardır. Çoğu kere saf kitleleri de yanıltmışlardır. Onlar fitrî, doğru ve değişmez yolu, uzun ve iğneyle kuyu kazmak gibi görerek terk etmişlerdir; hatta o yolda gidenleri tenkit etmişlerdir...

Engellerin birisi de tenperverlik ve rahatlık duygusudur. Sefilliğin esasını teşkil eder. Hâlbuki, Kur'an-ı Kerim bize "çalışma" hakkında "İnsan için ancak çalıştığına karşılığı vardır." diye en büyük ikazı yapar. Tembelliğe, tenperverliğe, meylür- rahata hiç cevaz yoktur. Zaten Cenab-ı Hakk'ın koyduğu bir kanuna göre, hareket ve faaliyet kâinatta mutad bir kanundur. Hareketsiz hiçbir zerre yoktur. Faaliyette lezzet vardır. Faaliyet, zaten bizzat lezzetin kendisidir...

Seyahatimde, beni tanımayanlar, kıyafetime bakıp beni tüccar zannedip, dediler ki:

"Sen tâcir misin?"

Evet, tâcirim; hem de kimyâgerim.

"Nasıl?"

İki madde var; mezc ettiriyorum. Bir şifâli ilaç, bir ışık veren elektrik meydana gelir.

"Nerede bulunur?"

Medeniyet ve fazilet çarşısında. Cephesinde insan yazılan ve iki ayak üstünde olan sandık içindeki, üstüne kalp yazılan siyah veya pırlanta gibi parlak olan bir kutudadır.

“İsimleri nedir?”

İman, muhabbet, sadakat, hamiyet.

Üstad Hazretleri, daha 1894 yılında Van Valisi Tahir Paşa'nın evinde her gece yapılan ilmî münakaşalarda yeni fenlere alâka duymuş, kısa zamanda onları öğrenmiş, hatta o bölgenin zeki talebelerini vilayete getirerek, yatak ve yiyecek ihtiyaçlarını valinin yardımıyla temin ettirdikten sonra onlara geometri, cebir, fizik, tarih, coğrafya gibi mühim dersleri bizzat vermeye başlamıştır.

Bediüzzaman Hazretleri, 1907 tarihinde Medresetü'z-Zehra'yı (Üniversiteyi) açılması için İstanbul'a gelmiştir. İstanbul'da Tahir Paşa'nın dostu Ferik Ahmed Paşa'yı ziyaret edip, onun konağında kalmaya başlamıştır. İki ay sonra, oradan ayrılıp Şekerci Hanına yerleşmiştir. Hanın kapısına da “Mektep, medrese mensuplarından ve filozoflardan, dinsiz ve dindarlardan, her kimin bir suâli varsa herhangi bir fenden olursa, benden sorsun. Sizden suâl, benden cevap. Hiç kimseye de bir suâl sormayacağım.” diye bir ilan yazmıştır.

Bu ilan üzerine, birçok kişinin sorularına muhatap olmuştu. Diktatleri üzerine çekmişti. Asıl maksadı Padişah Abdülhamit ile, Güney Doğu'nun eğitim derdini görüşmekti. Fakat yanlış bilgilerle, onu Toptaşı Tımarhanesine sevk ettiler. Muayene ve tedavisi için yanına “Mâbeyn-i Hümayun”dan bir doktor gönderildi. Bediüzzaman sordu:

- Niçin geldin?

- Seni tedavi etmek için geldim.

- Doktor bey, hastanın tedâvisi doktorların vazifesi ise de, hastalığın teşhisi hastanın vazifesidir... Doktor Bey, ben hasta değilim., memleket ve milletim hasta, onları tedavî için geldim. Maalesef beni tedavi altına aldılar. Anadolu, ilk yaratıldığı durumda bulunmaktadır. Halkı, cehâlet bataklığında boğulmaktadır. Onları kurtarmak ümidiyle buraya geldim. Onları tedavi ettirmeye çalışırken, maalesef ben cinnetle itham edilerek tımarhaneye atıldım ve tedavime lü-

zum gösterildi. Hakikaten ‘Deliler içine düşen, deli olur.’ dedikleri gibi İstanbul’a geldim, ben de deli oldum.

Doktor bu sözleri dinlerken, Bediüzzaman’ın ne derece eğitim arzulu, vatanperver, âteşin bir zekâ sahibi olduğunu anlar ve raporunda şunları ifade eder: “Şimdiye kadar, İstanbul’a gelenler içerisinde böyle bir nâdire-i zaman bulunmamıştır.”

Doktorun bu raporu üzerine Mâbeyn telaşa düşer, Bediüzzaman’ı tımarhaneden hapisaneye aldırırlar. Onu İstanbul’dan uzaklaştırmak için çare ararlar. Önce bir miktar para ile beraber 30 altın maaş bağlanması için padişah irâdesi alınır. Zaptiye Nâzırı Şefik Paşa, padişahın hediyesiyle birlikte Bediüzzaman’a gönderilir. Şefik Paşa:

- Padişahın sana selamı var. Bin kuruş maaş bağladı. Sonra da yirmi, otuz lira yapacak.

- Ben maaş dilencisi değilim. Bin lira da olsa kabul edemem. Kendim için gelmedim. Milletim için geldim. Hem de bana vermek istediğiniz para, rüşvet ve susma karşılığıdır.

- İradeyi reddediyorsun. İrade reddolunmaz.

- Reddediyorum... Tâ ki, Padişah darılsın, beni çağırsın. Ben de doğrusunu söyleyeyim.

- Neticesi vahimdir!.

- Neticesi deniz olsa, geniş bir kabirdir. İdam olursam bir milletin kalbinde yatacağım. Hem de İstanbul’a gelirken hayatımı rüşvet getirmiştim. Ne ederseniz ediniz!..

Hediyeleri almayarak Van’a döner.

1911’in Haziran ayında Rumeli seyahatine çıkacak olan Padişah Sultan Reşad’ın saltanat kfilesine, Bediüzzaman Hazretleri de davet edilir. 16 Haziran’da Piriştine’den Kosova sahrasına inen Sultan Mehmed Reşad ve yanında bulunan davetliler Sultan Murad Hüdâvendigâr’ın şchitliği önünde, yüz bin kişi ile cuma namazı kıl-

dılar. O tarihte Kosova'da büyük bir üniversitenin açılması düşünülmekteydi. Bediüzzaman Hazretleri hem İttihatçılara hem de Sultan Reşad'a "Şark böyle bir üniversiteye daha ziyâde muhtaçtır. Çünkü orası bütün İslâm dünyasının merkezi hükmündedir." dedi. Gerekçelerini de anlattı. Onun ileri sürdüğü fikirleri yerinde gören Sultan Reşad, Şark'ta bir Üniversite açmayı vadetti. Hükümet 20 bin altın lirayı vermeyi de kabul etti. Bediüzzaman Hazretleri de Van'a gitti. Bin lira ile Van gölü kenarında Artemit'te temelini attı. Ama hemen sonra Birinci Dünya Savaşı çıktı, üniversite geri kaldı.

Birinci Dünya Savaşından sonra, 1922 Kasım'da Ankara'ya gelen Bediüzzaman Hazretleri yine en birinci maksadı olan Medresetü'z-Zehra'nın açılmasını Mebuslar Heyetine teklif etti. Meclis, bu medrese için yüz elli bin banknot verme kararı aldı. Fakat medreseler kapatılınca, yine bu iş kaldı.

Ama, o tek başına da kalsa yine Kur'an tefsirleri olan Risale-i Nurlar'la yoluna devam edecekti.

Ceride-i seyyare (gezici gazete)
Ebu lâşey (Hiçbir şeyin babası),
İbnüzzaman (Zamanın çocuğu),
Ehu'l- acâip (Acaiplerin kardeşi),
İbn-i amm'il- garâip (Garâiplerin amca oğlu)
Said Nursi Bediüzzaman